

Vsebina 10. zvezka :

1. Svojmír : Drobne pesmi. 7, 8, 9, 10, 11	577
2. Dr. Fr. Detela : Véliki grof. Zgodovinski roman. (Konec)	578
3. Tinea : Podoba tvoja. Pesem	589
4. J. Trdina : Bajke in povesti o Gorjancih. 23. Gospod Vedež	590
5. J. Kržišnik : Glad Pesem. 1, 2, 3.	598
6. Ivan Vrhovec : Slavni Slovenci. II. Peter Pavel Glavar .	599
7. A. Fekonja : Slovenci v književni vzajemnosti s Hrvati .	608
8. J. Cimperman : Osèhlo cvetje. Soneti	614
9. Janko Kersnik : Agitator. Roman. (Dalje)	614
10. J. Kostanjevec : Tvoj nasméh. Pesem.	618
11. Književna poročila :	
IV. L. Žvab : Curiosità Triestine	619
12. D. Fajgelj : Nove muzikalije IV, V.	622
13. — Blag roják	624
14. I. Franke : Umetniške starine po Gorenjskem	626
15. L. : Slovenski časopisi leta 1885.	631
16. Slovenski glasnik : Nove knjige slovenske. — Letna poročila naših srednjih šol. — Wolfov slovar. — Jurija Šubica slike za novi deželni muzej. — „Verein der Slavisten“. — Kratke opazke.	
17. J. Kalan : Šah	640

Z denašnjo številko se začenja IV. četrtletje. Gg. naročnikom, ki niso še doposlali naročnine svoje, prilagamo danes belico poštna nakaznice. „Ljubljanski Zvon.“

Naznanilo.

Č. p. n. naročnikom „Ljubljanskega Zvona“ naznanjam, da se bodo platnice za „Ljubljanski Zvon“ v naslednjih barvah dobivale: ognjeno-ali črešnjevo-rudeče, temno ali svetlo zelene, višnjevo-, temno, ali svetlo-modre, temno-rujave, pepelaste, olivkaste in svetlo nebo-modre; posebno zadnja barva je jako elegantna.

Da bi pa vsaj po priliki vedel, koliko platnic in v kakšnih barvah mi je pripraviti, prosim uljudno vse tiste gg. naročnike, kateri si spet letos mislijo platnice naročiti, da mi do **20. t. m.** naznanijo, kakšne barve si želé. Da ne bodo imeli dvojega pisanja in naročanja, temu svojemu naznanilu lahko pridenejo takoj naročnino za platnice, katera znaša za vsak izvod po pošti **75 kr.**, brez pošte 70 kr.

Od jednem naznanja podpisani slavnemu občinstvu, da v svoji knjigovoznici veže „Ljubljanski Zvon“ po 50 kr. izvod, tako da platnice z vezanjem vred stojé samo 1 gld. 20 kr., kar je gotovo malo za tako lepo knjigo.

Naročila vsprejema in platnice razpošilja

Ivan Bonač.

knjigovez v Ljubljani, na Poljanah h. št. 10.

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Leto V.

V Ljubljani, 1. oktobra 1885.

Štev. 10.

Drobne pesmi.

Na nebu sveti zvezd nebrojno,
Po zemlji mirni vse že spí;
Srcé le moje nepokojno
Brezmejnega gorja ječí.

In bol in jad, obupa tmina
Teží, teží bolno srcé;
Krog mene smrtna je tišina,
A v prsih vihre mi buče. . .

Saj v mnogo zrl sem že očij
Ter gledal njih globino skrivno;
Sem videl črnega noči
In modrega krasoto divno.

Na nébu črna je temina,
Nad máno zvézdica jedina
Blestí se milo, prekrasno.

Naj meni mar bliščeči svet,
Kaj mar njegov mi otlí hrum?
Ne miče mene prazni šum,
Za mé ni umetalni cvet.

Si greš, ti greš od tod! o ne otiraj
Iz milih si očij solzá,
Nikar, nikar se ne oziraj
Na razvaline mójega srcá!

7. Ko polnočí pa zvon odbije,
Obišče angelj me nebés;
Tolažbo v jedno srce lije,
Solzé otira iz očés.

Glasóve čudne mi šepeče
In nado v prsih mi budí:
Kedáj, kedáj, srcé trpeče,
Pokój boš náslo tudi tí!

8. A vseh sem zábil v teku let;
Očesa tvojega modrina,
Milejša ko vijole cvet,
Ne gre, ne gre mi iz spomína!

9. Oblaki temni, njo pustíte,
O dalje mimo nje hitíte;
Naj sveti v mojo noč temno!

10. Drugam pa vleče me srcé,
V tihoto mirno sili mi;
Tam cvet, tam cvet je mili mi,
Tijà hité mi vse željé.

11. Glej, tam izza gorá ti solnce vzhaja,
Obrni rajši tja okó;
Krog mene čudna noč postaja,
Krog tebe, deva, jutro je krasno.
Svojmír.

Vélikí grof.

Zgodovinski roman.

Spisal, Dr. Fr. Detela.

(Konec.)

XVII.

Opisujoč homatije vročega stoletja pa ne smemo pozabiti, da se je nahajalo tudi takrat môž, ki so v tihem domovji opazovali zanimive dogodke in zaznamenávali jih potomcem. Pripovedovalca, ki zajema iz teh starih virov svojo modrost, veže me dolžnost hvaležnosti s častjo tu omeniti malo poznanega zgodovinarja, barona Bonifacija Benka, kateremu so v tem času, ko se vrši naša povest, dovoljevale ugodne razmere, da je iz svoje palače na Dunaji ogledoval burno življenje svoje dobe in zabeleževal, kar se mu je zdelo spomina vredno.

Premoženje in zdravje je bilo baronu dopustilo naučiti se svoje mladosti. Ko pa so pritisnila leta in lotil se ga protin, odpasal si je meč in vzel pero v okorno roko, da nadaljuje, kar sta tako lepo pričela Tukidid in Tacit. Koliko truda in znoja je to delalo vrlemu zgodovinarju, o tem pisatelji v denašnjih časih nimajo niti pojma. Da, take volje je bil že vročekrvni gospod, da bi bil vso svojo zgodovino — bralec naj pomisli, kolika izguba nam je žugala — raztrgal in sežgal, tintnik pa razbil ob bučo ošabnega svojega oskrbnika, ki mu je odpovedal službo. Prihod prijatelja, Jurija Ungnada, zmotil ga je in odvrnil pretečo nevarnost. Temu je potožil môž svojo sitnost z oskrbnikom. Ungnada pa je prišel takoj na misel vazal njegovega brata, Viljem, ki še vedno čaka mirnejših časov, da se vrne na domačijo svojo. Tega je ponudil baronu, ki je takoj sprejel ponudbo. Viljem pa se je predstavil novemu gospodarju sparoma: spremljal ga je neločljivi Cahej, češ, nemara tudi zanj odpade kaka službica. In ni se varal, kajti komaj je izpregovoril moško besedo o svoji učenosti, ki mu je dopuščala toliko latinskih izrazov in večinoma jako pravilno rabiti, pritisnil ga je gineni baron na svoje prsi. „Bog hoče,“ vskliknil je, „božja volja je, da nadaljujem težavno in važno delo svoje! Drugače ne bi mi poslal takega pomočnika.“

Da Cahej o sposobnosti svoji za kateri koli posel nikdar ni dvojil, to, menimo, je bralcu znano; da je bil pa baron Benko z njim popolnoma zadovoljen, to bodi tu izrecno povedano.

Hiša gospoda barona se je držala trdno lepih starih šeg. Hrastova miza v véliki dvorani je bila pripravljena vsak dan za štiriindvajset oseb, dasi jih je časih le kacih šest sedelo pri nji. Če se je oglasil katerikrat kak tuj poštenjak, vprašal ga je baron, kako se zove, še le po kosilu, ko je krožila velikanska kupa. A ker je imel mnogo znanja in kot bogat zasebnik brez otrok ni varčeval, zbiralo se je navadno dokaj odličnih gostov okrog gostoljubne mize. Najnavadnejši so bili Eizingerji, bratje Ureh, Štefan in Ožbolt in njih bratranec Žiga. Ti so se mu znali lizati in slaviti zgodovinsko njegovo delo in zabavljati na grofa Urha, katerega Benko tudi ni ljubil. A nagel in odkritosrčen v svojih besedah in ker si je kot zgodovinar štel v dolžnost, vedno zagovarjati resnico, ošteval jih je časih prav vro in očital jim njih skopost in grabežljivost in zavist proti grofu, ki ima vendar tudi svoje dobre strani. Oni so se mu smijali in pili. „Le presladki so ti ljudje,“ dejal je časih sam pri sebi. „Dedovati hočejo.“

Rad je posedeval baron pri mizi; in zgodovina mu je bila večkrat zelo na poti; a moško se je premagoval. „Misli mi rojé po glavi!“ vskliknil je o takih prilikah in spravil se po konci, in Cahej je iskal orodja, da bo lovil in spravljajal te misli.

„Kje sva ostala?“ vprašal je zgodovinar.

„Oktober lanskega leta,“ odgovoril je Cahej.

„Zabeležiti bo treba: vina se je toliko pridelalo, da se je prodajalo na mestu vedro po štiriindvajset krajcarjev. Kaj pa bi še bilo važnega?“

„Repata zvezda!“

„Vrlo dobro! Tako nekako: V znamenje, da Bog zopet šibo plete brezbožnemu ljudstvu, prikazala se je grozovita repata zvezda. Vzvezi s tem je gotovo tudi, da se je dvanajstega dne tistega meseca nenavadno veliko v ravn vsedlo na stolp sv. Štefana. Ne pozabiti čuda, ki se je v okolici prigodilo in katero so nam pritrdili resnicoljubni možje. V začudenje in strah vseh pričujočih je namreč neko tele latinski zakričalo: „Vae!“ Znamenje hudih časov. — To bi bilo vse, kar se je tega meseca zgodilo spomina vrednega.“

„Vojsko s cesarjem in nastop kralja Ladislava smo menda v prejšnjih mesecih prezrli. Ali bi tudi kaj omenil?“

„No, mimogredé tudi,“ dejal je baron in prepustil zdaj Caheju, naj vso to stvarino spravi v lepe in ne prekratke perijode. Pogumno je šel Cahej na svoje delo, in naj se je v latinskih šolah učil, kolikor

se je hotel — kdo pa vé kaj gotovega? — toliko moramo povédati, da latinščina njega ni pol toliko trla kakor on njo. Baronu se je sicer sem ter tja kak izraz zdel sumnjiv, a Cahej ga je zagovarjal tako samosvestno sklicujé se na kakega cerkvenega učenika proti paganskemu Ciceronu, da je moral óni kot dober kristijan odjenjati.

To znanstveno delovanje pa je vžgalo v Caheji vroče hrepenenje po učenosti; in spodbujen po baronu Benku je začel obiskavati univerzo.

Nekoliko ga je nemara tudi mikalo društveno življenje, ki je bilo tedaj jako razvito med dijaki. Nad petdeset društev se mu je ponujalo, a najostrejša pravila je imela družba „Collegium hirudinum pacificarum“ — miroljubnih pijavk: med svoje ude ni sprejemala nikogar, ki ne bi mogel na mestu izpiti deset kupic vina. To društvo si je bil izvolil Cahej. Zbrali so se udje k slovesnemu sprejemu in Cahej je sedel med predsednikom, ki mu je točil, in tajnikom, ki je s kredo na mizi zaznamenoval število kupic. „Deset!“ reče Cahej in odstavi kozarec. „Ne šel!“ popravi tajnik, „črt je le devet.“ Oni je trdil svoje, ta svoje. Cahej pa je bil prepira sit. „A, kaj!“ zavpije, „začnimo znova!“ in izbriše črte z mize. „Vivat, vivat!“ razleglo se je med društveniki in ne za člana, za predsednika so ga volili tisto uro.

Viljem pa je bil vedno tožen in zamišljen. Baron Benko, ki je visoko cenil razumnega in pridnega mladeniča, skušal ga je razvedriti; Cahej je celó dognal, da ga je društvo miroljubnih pijavk imenovalo častnega svojega člana. Vse zastonj. Nekega dne je razodel baronu željo, da bi še jedenkrat videl domovino in molil očenaš na grobu svojega očeta. Iz srca rad mu je óni uslišal prošnjo.

„Gredoč,“ dejal je, „pozdravite razvaline trnovskega gradú, ki tudi meni krijejo drage ranjke.“

Cahej pa je porabil priliko in naročil Viljemu, naj se oglasi pri starem Medvedu v Bistrici in mu oddá pismo, ki se je glasilo tako:

„Ljubi oče!

Kar sem Vam vedno pravil, da boste namreč še veselje ućakali s svojim sinom, to se zdaj dopolnuje. Če so me zavidljivi tovariši spravili iz samostana, nič se za to ne menite. Še večja sreća čaka mene in Vas. Jaz studiram na Dunaji „jus“, to se pravi: še malo časa, pa pridem tja doli kot doktor, prvi iz Medvedove rodovine, in ravno takšen in nič slabši, kakor celjskega grofa tajnik Lenart, o katerem Vi vedno pravite, da je vsemogoćen. Naj bi Vi vedeli, kaj se pravi: „Justinianus dat dotes et honores.“ To je tako neznanski lepo rečeno, da se v našem jeziku še dopovedati ne dá. O srećni oče, ki ima takšnega sina, kakor Vi! Část, denar in moč mi ne odide. In ne spravi li část

sinova tudi očeta v veljavo? In mislite, da bom mogel sam potrositi denar, ki si ga bom naredil? In da se bo sosed Luka še z Vami pravdal za njivo, ko boste imeli sina doktorja? Toda, oče, brez nič ni nič, kakor Vam je povédal bistriški sodnik, ko ste prišli prazni pravice iskat. Zdaj le se Vam ponuja prilika, majhen del Vaših srebrnikov, katere Vam bo tako jedenkrat izmaknil tat, naložiti na stoterne obresti. Kar z gospodom Viljemom jih pošljite in ne bojte se, da jih ne bi prav obrnil

Vaš hvaležni Cahej,

doctorandus iuris, praeses acad. collegii hirudinum pacificarum, notarius liberi baronis a Benko etc. etc. "

XVIII.

Lepega jesenskega popoldne se je bližal Viljem celjskemu mestu. Prehodil je bil porušeni dom svojih prednikov, obiskal zapuščeno gomilo svojega očeta in ogledal si vse ljube kraje, ki so ga spominjali brezskrbnih otroških let. Hrepenenje ga je gnalo dalje in v misli vtopljen je hitel po prekrasnem gozdiči, ki se je držal gaja grofovega. Kraj steze je sedela sključena stara ženica s košarico grozdja pred sabo. Ker sta ga gorki dan in brza hoja užejala, vprašal je starko, če prodaje sadje. Pritrdila je; a ko si je izbral grozd, prijela ga je hlastno za roko in vzela mu ga, češ, tega mu ne dá. Začuden je vprašal potnik, zakaj ne.

„Ker je drugačni gospódi namenjen, kakor ste pa Vi,“ dejala je. „Glejte, princeza Elizabeta prihaja, in spodobi se, da se nji bolje postreže kakor Vam.“

Viljemu so se ti razlogi zdeli pravični in odhajal je zadovoljen s tem, kar je dobil. A radovednost, videti hčerko ónega nerazumljivega moža, sovraženega in občudovanega, ki je znal najnasprotnejše sile uprezati v jarem jeklene svoje volje, ustavila ga je v bližini. Približala se je krasna dvanajstletna deklica v živahnem pogovoru z menihom Jeronimom. Trgala je cvetice ob potu in nosila jih kazat bradatemu spremljevalcu in izpraševala po njih imenih.

„O milostiva princeza, o dobra gospodična!“ oglasila se je zdaj starka s sadjem; „usmilite se revne žene in kupite grozdja sladkega, dišečega!“

Deklica jo pogleda in se obrne k menihu: „Ta žena mi ne odpade; grda je.“

„O dete moje!“ posvarí jo duhovni mož, „o človeku se kaj takega ne sme nikdar reči; kajti tudi najubožnejši berač je stvarjen po podobi božji. Pojdi in kupi si sadja!“

Deklica je ubogala in dobila grozd, ki ga je bila starka odrekla Viljemu. Le-ta pa je, videvši, da je pokusila princeza nekaj jagod, brzo vstala in odšla. Mimo gredé pa je zaklicala Viljemu: „Le naglejte se princeze. Morebiti je ne boste več videli.“

Z mrakom je dospel Viljem v mesto, čegar obzidje še ni bilo do-delano. Prva pot ga je peljala v šolo. Na nizkem stolčku med kupom knjig je sedel magister Petacij in ves zamaknen v lepoto Ciceronovega govora ni spoznal nekdanjega svojega učenca. A takoj po prvih besedah mu je vzbudil znani glas spomine prejšnjih časov. „O vrli sin vrlega očeta!“ vskliknil je in objel ga in solza se mu je utrnila v sivo brado. „Katera srečna misel te je napotila v hišo mojo?“

Viljem pa je molčal in zrl v tla, in njiju misli so se srečale.

„Kornelije iščeš!“ dejal je žalostno Petacij in brisal si oči. „Ni je, ni je! Bog me je udaril in izpraznila se je hiša moja. Oh, zakaj te nisem dobil v cesarskem mestu! Koliko sem prehodil cest in povprašal ljudi po tebi. Izginil si in nikdo te ni videl. In kader sem prišel truden na svoje stanovanje, objemala me je Kornelija in prosila, naj grem drugi dan še jedenkrat gledat po tebi; kajti pozabila se ti je zahvaliti za tvoje blago delo. Vse zastonj. Odšli smo in dejalo se mi je: grof želi, da se Kornelija izuči na Dunaji, da bode kneginji tovarišica, in ločili so naju. Pusto in prazno je vse okrog mene, ona pa žaluje Bog vé kje!“

„Jaz ti bom povédala, kje,“ oglesi se neprijeten ženski glas in vstopila je starka, katero je Viljem takoj spoznal za óno, ki je v logu prodajala grozdje: bila je Mana. „Pripravi se, starec,“ obrne se na učitelja, „da boš pel libero in miserere! — Ali se še spominjaš tistih časov, ko sva v jednom trgu živela skup? Postopal si za mano in pravil mi, da sem lepa, kakor da ne bi bila sama védela. A jaz nisem marala za takega krta, ko me je snubil moj Andrej. Kovač je bil samó; nič učen, a pameten in dober. O to je bilo srečno leto, ki sem je živela ž njim. Samó jedno, a spominja za vse večne čase. — Véš li še, kako je prihrul grof Friderik pred trnovski grad s svojimi oklopniki in rotil se, da ne prizanese živi duši? In grad je padel in z mečem v roki naš gospod. In gospá njegova, mlada kakor rosa na trati, jedno leto poročena, kakor jaz, pribežala je v smrtnem strahu z detetom v naročaji k nam; in pridrlo je za njo vojaštvo; in kako milo je prosila, naj prizanese hčerki. A od Friderika še nikdo ni ničesar izprosil. Meni so solze tekle po licih, ker tudi jaz sem zibala sina, in pogledala sem svojega Andreja. Kládivo je imel v težki roki. Hu, kako so pokale železne kape, kako se je umikal Friderik! Moje roke so odnesle dete,

ko je umirala gospa. Umril je Andrej; s pušicami so ga umorili kakor svetega Boštjana. — No, učitelj, kje pa imaš sestro? Nji sem bila prinesla grajsko hčer; pri meni ne bi bila varna. Ha, kako se je branilo ženšče! A jaz te zadavim, če ne ubogaš! Mrmrala je in ubogala. — In grof Friderik — zagledal me je bil in vlekel s sabo. Živela sem na njegovem grádu, in čez mesec dnij me je spodil kakor beračico. In ti si se preselil v mesto in jaz prišla za tabo in v revščini sem rodila sina grofovega. Umoriti sem ga hotela zarad očeta njegovega, a smilil se mi je črvíček, ubog, nedolžen, ki se je zvijal na trhli slami. In ko je starejši sin dorastel in vprašal po očetu, romala sva na njegov grob in zarotila sem ga, naj maščuje smrt očetovo. S srdom sem navdajala starejšega; a mlajšega z ljubeznijo. Vsaj ta naj bi bil srečen! Bala sem se zánj in mašila si ušesa, ko je klicala kri Andrejeva maščevanje. Zadela me je kazen. Umril je Vrban moj, a ne za svojega očeta, marveč za mojega sina. A tudi tega mojega Benjamina, moje vse, ubil mi je Celjan.“

Starka je zastokala na glas. „Kri za kri!“ vskliknila je. „Moj rod je zatrt, a šteti so tudi Celjanov dnevi. Frideriku se odpira grob, Urhovich otrok je umrl prvi lani, ko mu je roka moja postlala smrtno postelj, zadnje dete umira zdaj v graščini in Ureh — Urha bo pa umorila druga ženska, hujša od mene. Tako sem gojila in maščevala svojo deco jaz. Kje pa imaš ti Kornelijo, ki si jo obljubil varovati kakor hčerko svojo? Vzeli so ti jo? In ti jokaš in vzdihuješ in imenuješ se moža! Sram te bodi! Ne bi bila naša gospôda tako preširna, da ne bi znala, kako drago vam je vsem življenje. O možje, možje! Stoletno sužnost vi prenašate, da bi le jeden dan prezgodaj ne umrli. Vendar zdaj si reši dete, ki biva v pregrešni hiši. Vsak otrok na Dunaji ti pokaže grozno hišo ubitega Filipa. Angel čuje nad nedolžnostjo in zdaj dobiš Kornelijo, kadar hočeš. Milost grofova se ne meni zánjo; kakor krokar ljubi mrhovino, tako je očarala njega ostudna ženska. Jaz se vležem skoro k sinoma in k možu, ti pa deklico omôži ali spravi v samostan, kjer bo živela varno. Te biserje in to rudeče zlato ji izroči, spomin na mater njeno, na njen rod. Lakota in reva mi ni mogla iztrgati tega zaklada. In ako je tebi milost božja draga, izpolnil bodeš, kar ti ukazujem.“

Kakor je prišla, tako je izginila starka. Po ušesih strmečih poslušalcev pa so donele njene besede.

„Torej Kornelija ni Vaša hči?“ vpraša napósled Viljem. Petacij pa je potrdil, da je vse tako, kakor je pravila Mana, a da do tega dné še sam ni védel, da je hči trnovskega gospoda. Viljema se je lotila

silna nepotrpežljivost in preganjal je magistra, naj se takoj podasta na pot, da rešita tem prej deklico. Komaj ga je pregovoril učitelj, naj se spočije pri njem to noč, da odpotujeta drugo jutro. Tožno so zapeli na vse zgodaj že zvonovi in oznanjevali smrt mlade hčere grofove. Žalost se je kazala na obrazih vseh meščanov. Mano pa so prijeli biriči še tisti dan in vlekli jo pred sodnika. Doktor Hajdinger jo je dolžil dveh umorov in krojač Mavroh čaranja. Ona pa ni nič tajila in izpovedala, kako je dobila kot služabnica Hajdingerjeva priliko zastrupiti grofovega sina in kako je umorila njegovo hčer. In ko je končala izpoved, zgrudila se je na tla, zastrupivša sama sebe.

XIX.

Jako se je začudil baron Benko, ko mu je Viljem predstavil magistra Petacija in razložil povod njegovega prihoda, da prihaja namreč terjat svoje rejenke, hčere Leopolda Trnovskega.

„Leopolda Trnovskega!“ vskliknil je. „Take ni na tem svetu! Imel je pač hčer Leopold Trnovski, a dvajset let je, kar je mrtva.“ Viljem je ugovarjal. „Kot zgodovinar,“ dejal je baron, „moram jaz to pač bolje védeti. Tem več, ker sem pisal učeno razpravo o poginu trnovskega rodú. Dvajset let je tega, kar je umrl celjski grof, ponosni Herman, tast cesarja Sigismunda in ded grofa Urha. Ta je bil tožil pri cesarji hudobnega svojega sina Friderika, ki je umoril ženo svojo, grofinjo Modruško. Med pričami, ki so skazale zločinstvo, bil je Leopold Trnovski. Friderika so obsodili. Komaj pa je zatisnil oči grof Herman, začel se je Friderik maščevati nad vsemi ónimi, ki so pričali zoper njega. Grad za gradom je padel. Jaz sem svaril Trnovskega, kajti bil je moj zet, naj se umakne; a zanašal se je na trdno zidovje. In Friderik je pobil njega, ženo in ne še mesec staro hčer. Tako sem izgubil jaz jednega otroka.“

„A vnukinja, gospod baron, Vam vendar še živi!“ dejal je Viljem in v potrjenje svojih besed pokazal rodbinske dragocenosti. Hlastno je iztegnil po njih baron svoje roke, in pazno jih ogledoval. „Bogme, to so Trnovskega dragotine!“ vskliknil je; „verizica, ki sem jo jaz podaril zetu; poročni prstan hčere moje!“ Zgodovinarsko samoljubje se ni moglo več ustavljati ljubezni do nepoznane vnukinje. Ves v ognji se ni mogel dosti hitro navprašati o vseh podrobnostih, kar sta jih odgovarjalca védela o Mani.

„Škoda, da grofa ni doma,“ dejal je baron, „a jutri pride s kraljem, in meni gotovo ne bo odrekel Kornelije.“

Pred hišo pa je pridirjal na penečem konji Ureh Eizinger.

„Zmaga, zmaga!“ kričal je in skočil raz konja. „Omajali smo Celjana. Naravnost iz Korneuburga sem prijezdil, od stanovskega zbora avstrijskega.“ In pravil je Eizinger, kako se mu je posrečilo na zboru skoraj vse poslance dobiti na svojo stran, kako so padli po grofu in njegovem delovanji in spravili na dan vse stare in nove krivice in hudobije; in prestrašen kralj ni mogel zagovarjati strijca svojega in moral obljubiti, da ga odpravi od vlade in od sebe. „Prepovédan mu je dvor in Dunaj,“ dejal je samosvestno, „in ne boste ga videli več v tem mestu, gospod baron.“

A komaj so bile te besede izgovorjene, pritekkel je Eizingerjev brat Ožbolt plah povédal, da ravnokar grof Ureh s kraljem Ladislavom jezdi v mesto.

Vsega je potrla ta novica starega Eizingerja. „Oh, omahljivi kralj, kako peklenko moč ima Celjan nad teboj!“ tarnal je. „Zastonj je ves trud moj, zastonj!“

Baron Benko pa je bil vesel, da bode še ta večer mogel govoriti z grofom in objeti svojo vnukinjo. Brž se je odpravil z Viljemom proti hiši Filipovi, kajti, dejal je baron, tam ga bodeva najgotoveje dobila. Med potom mu je razlagal, kako teh Eizingerjev vseh vkupe ni nič prida, in kako bi se prišlo le iz dežja pod kap, če bi oni izpodrinili grofa. Prišla sta ravno pred hišo Filipovo, ko v skok pridirja grof z nadkonjarjem svojim. Moža sta poskakala raz konj, in baron je ponižno pozdravil grofa, ki je bil videti jako slabe volje. „Milostivi knez,“ dejal je baron, „jaz, baron Bonifacij Benko, prosil bi Vašo prevzvišenost.“

„Drugič, drugič,“ zakričal je grof, „zdaj ne utegnem.“

„Nekaj malega, gospod grof!“ prosil je oni in tiščal za njim v hišo. A osorno ga zgrabi Rožekar. „Kaj se Vam je reklo!“ zarohni nánj in sune starega moža, da se je zgrudil na tla. Tako hitro se je vse to zgodilo, da Viljem ni utegnil izdreti meča in kaznovati suroveža, ki je urno zaloputnil vrata.

„Oh, sramota, sramota, in od takega hlapca!“ vzdihoval je stari baron, ko mu je Viljem pomagal vstati. Mladeniču pa so stopile solze v oči od same togote. Nemo je spremljal gospoda svojega proti dômu; zdajci ga ustavi. „Niso li,“ reče mirno, a oči so se mu bliskale, „poslanci avstrijski sklenili, da nima grof Ureh več stopiti v mesto?“ Baron je potrdil. „In če je prelomil to zapoved,“ nadaljeval je oni, „nimamo li pravice ga izgnati?“ — „Da, da, pravico imamo,“ dejal je baron, „a kaj pomaga dan danes pravica!“

Viljem je umolknil; ko pa sta prišla domóv, šel je takoj poiskat Eizingerjev, ki so se prestrašeni odpravljali na odhod. Kratek je bil

pogovor, a nasledovalo mu je takoj živo delovanje. Na vse strani so odhajali séli, in nemirno gibanje se je pričelo po mestu. „Meni ali pa Celjanu bije zadnja ura!“ kričal je sivi Ureh Eizinger in zbiral svoje privržence. Iz vseh stranij so dohajala poročila, da se meščanje oborožujejo; in prišli so glavarji zarotnikov, prvi med njimi Volbenk Holzer, ki se je besen grozil, da mora s svojo roko zadaviti grofa in morilko svojega brata; in prišel je tudi nevaren zarotnik, naš Cahej. Ta je bil obljubil Viljemu pridobiti dijaška društva, ki so morala v tistih časih povsod biti, kjer se je trgalo in ruvalo. Kdor bi védel, koliko je bilo ime Cahejevo v teh krogih, temu bi se vspeh njegovega napora — pridobil je tristo bojaželjnih učenjakov — niti sijajen ne zdel.

O polnoči so morali mestni odborniki k seji, in prostovoljno ali oplašeni stopili so na stran Eizingerjev.

V tem, ko se je grof šumno razveseljeval v hiši razuzdane vdove Filipove in posmehoval se naklepom svojih nasprotnikov, zbirali so se nad njegovo glavo grozeči oblaki. Krdela oboroženih móž so prihajala tiho in verno iz vseh ulic in zasela vso okolico kraljevega gradú in brez ovire dobila grad v pest.

Komaj pa se je zaznal dan, podal se je Eizinger z mestnimi svetovalci h kralju, srečo mu voščít, da se je iznebil grofa Urha.

Kmalu za njimi pride Miroslav Lambergar. A pred kraljevo spalnico stopi mu nasproti z oboroženim spremstvom Štefan Eizinger in mu zabrani vhod. Po kratkem besedovanji se je obrnil Lambergar, videč, da ničesar ne opravi proti sili, in tekel klicat grofa.

Ves iznenaden je prebledel Ureh od jeze, ko je to slišal, in velel Rožekarju, naj ga brž oboroži; kajti odločen je bil, če ne drugače, z mečem si odpreti pot do kralja. Stopil je h gospé Korneliji, poslovit se od nje; a gospé Kornelije že ni bilo več v hiši. Sluteča nevarnost zbežala je bila s svojimi služabniki. „Prokleta baba!“ mrmral je grof in zapenjal si čelado. Poguma ni bil izgubil.

Pred njegovim gradom mu je stalo štiristo konjikov pod poveljstvom Vita Lazarja, ki je strmé opazoval, kako množica ljudstva narasta okrog vojakov. Ko pa so trope meščanov j-le zabavljati in izživajoče se vésti, ukazal je Vit oddelku konjikov, da potisne ljudstvo nazaj in pomete prostor. A prostor se je takoj zopet napolnil; in vedno predrznejše se je zabavljalo in grozilo. Poveljnik je bil nekoliko v zadregi, in preudarjal je, ali ne bi bilo najbolje pregnati in razkropiti na vse strani te nadležneže, ko zagleda starega znanca, magistra Petacija, v bojeviti družbi Viljema, barona Benka in oboroženih baronovih hlapcev,

Lazar mu jezdi naproti in čudèč se vpraša, kaj ga je pripeljalo v to rabuko. Petacij mu je razložil svojo bridkost in prijazni obraz Lazarjev se je temnil in jeza mu je užgala dobrovoljne oči.

„Zakaj mi niste tega prej in takoj poročili?“ vprašal je.

„O moj sin,“ dejal je magister; „koliko sem spraševal po tebi! A zdaj se je dejalo, da si na Ogerskem, zdaj na Češkem.“

„Huda reč, huda reč!“ mrmral je Lazar in skočil raz konja. „Trebalo gospoda vprašati!“ S Petacijem vred se je napotil v grad in ravno v veži srečal grofa Urha, ki je oborožen od vrha do tal hitel h kralju.

„Vaša milost!“ dejal je Lazar nizko se priklonivši, „jaz imam v svojem in v imenu prijatelja svojega, magistra Petacija iz Celja, ponižno prošnjo.“

„Izpod nog!“ zakričal je grof, ne zmenivši se zanj. A Lazar mu je zastavil pot. „Milostivi gospod,“ dejal je trdno, „jaz terjam pravice.“ Razkačeni grof pa je potegnil meč in silno sunil proti njemu. Da se ni umaknil o pravem času, ne bi bil Lazar več terjal pravice. A zdaj je izvlekel tudi on svoje orožje, pripravljen braniti se napadov. „Milostivi gospod!“ dejal je mirno, „Bog ne daj, da bi hlapec Vaš storil Vam kaj žalega, a storite mu pravico!“ Grof pa ga je potisnil v stran in hitel razburjen dalje.

„Gospod grof!“ kričal je za njim Lazar; „jaz sem Vaš vazal, a prosto rojen. Prisegel sem Vam zvestobo, in Vi ste prisegli pravičen gospodar mi biti, Vi ste raztrgali vez med nama in raztrgana bodi.“

Položaj konjиков pred gradom pa je bil vedno sitnejši; predrznost silne množice je postajala vedno večja, in zdaj pa zdaj je priletel kamen med krdelo. Vojaki so stali mirno in čakali, da se vrne njih poveljnik. Ta jim je prišel oznaniti, da zapusti službo celjskih grofov, ker ne najde pri njih pravice. Konjiki so se spogledali in vsi najedenkrat uvideli, kako neznatno je njih število proti sovražnemu ljudstvu. Vitov hlapec Jarnej je prvi zapustil vrsto; za njim še ta in še ta in v kratkem se je razkrópilo vse krdelo.

Grof Ureh pa je prišel v palačo, polno Eizingerjevih vojakov in sovražnih meščanov. Strašen je bil videti v svoji jezi. Šunder je potihnil in pot se je naredila, koder je koračila orjaška postava. Po stopnicah, po koridoru se je umikalo vse, in Eizingerjeva brata sta odstopila od kraljevih vrat in s povešenimi očmi stala kakor okameneli podobi. Vrata so bila zaklenena. Z okovano pestjo je udaril grof po njih, a niso se odprla. Neizmerno togoten je sunil z nogo vánje in zapah je odletel. V sobi pa so stali okrog mladega kralja mestni svetovalci in med njimi stari Eizinger. Grof Ureh je uprl svoje oči v La-

dislava, ki se je bled in prestrašen obrnil stráni; in tišina je nastala. Eizinger je videl, kako kralju upada srce in kako se vzbuja v njem stara ljubezen in spoštovanje do strijca in pogumno stopivši pred grofa mu reče: „Védite, grof celjski, da nimate več pravice imenovati se gubernatorja niti člana kraljeve rodbine. Kralj Ladislav Vam ukazuje, da zapustite od te ure državo in palačo.“

Grof pa se je bil umiril in dostojno odgovoril: „Tega mi ne ukazuje kralj, ki ne more pozabiti ónega, ki je vedno zvesto služil očetu njegovemu, ki mu je branil mater, zapuščeno in preganjano, ki je zánj tolikrat zastavil imetek in življenje. Ne, dobrotljivi in plemeniti kralj moj, on ni govoril teh besed. Iz tvojega srca, Eizinger, izvirajo; ti me črtiš, ker ti nisem pustil ropati kraljeve lastnine. Zanašam se, da sovrašтво tvoje ne bo izbrisalo zaslug mojih, in da tvoja hudobnost ne bo premagala blagodušnosti kralja mojega.“ Kralj je bil ginen in največja nevarnost je pretela Eizingerjevemu naklepu; zviti mož je opomnil brž vladarja, naj sam ponoví svoj ukaz in se spomni umorjenega trgovca Filipa. To je izdalo. Tiho in boječe je dejal kralj: „Moje povelje je izrekel Eizinger.“ Molcé se je grof obrnil in zapustil sobo. Zopet mu je naredila množica sovražnikov spoštljivo prostor, in nikdo ga ni ustavljal, ko je zasedel na dvorišči konja in z Lambergarjem in Rožekarjem zapuščal kraljevi grad. Na ulicah pa je navalilo nánj ljudstvo od vseh strani s kamenjem, meči in sekirami. Grof in spremeljevalci so zgrabili za orožje in skušali prodreti živi jez. A razkačeno ljudstvo jih ni pustilo nì naprej nì nazaj, in če je jeden sovražnik padel, vzdignila sta se dva na njegovem mestu. Bridkost in jeza se je polastila Vita Lazarja, ko je videl ta nejednaki boj, in vest ga je začela peči, da je zapustil v stiski gospoda svojega. „O joj, nesrečni, blagi moj gospodar!“ vskliknil je in izpodbodel konja in planil na tolpo, ki je zastavljalo grofu pot. Gaz se je naredila in v vednem boji je bežal grof med Lambergarjem in Rožekarjem. Hrbet pa mu je branil Lazar s svojim hlapcem. Do koroških vrat so se priborili skozi besno meščanstvo. Tam se je zgrudil Lazarjev konj. Brž ga je razjahal in zgrabil z obema rokama meč in zadržaval z Jarnejem vred tulečo množico, dokler mu niso omagale moči. Lazar in Jarnej, oba sta padla pred koroškimi vrati na kup ubitih sovražnikov. Grof se je rešil.

V tem pa je bilo ljudstvo vlomilo v lišo grofovo in Filipovo in kar se je le dalo polomiti in razdejeti, razdejalo se je. Do Kornelije in Klare je prišel prvi z Volbenkom Holzerjem Viljem; brez vspeha je lezel od druge strani po lestvi k njima Cahej. Klin za klinom se mu je lomil, in ravno v tretje se je pobiral poštenjak, ko sta ga pozdravili rešeni jeticni.

Kako se je razveselil baron Benko svoje vnukinje, kako bistro-umno je spoznal, kaj se plete med njo in Viljemom, in kako jima je napravil svatbo, tega naše pero ne bi moglo pol tako lepo naslikati, kakor fantazija ljubeznivih bralk. Za Lazarjem je pretočil solzâ največ magister Petacij. Cahej pa se je po jedni strani zgodopisja naveličal in po drugi jel premišljovati, če ne živi vsak krčmar na deželi bolje, kakor ubog jurist. Zadržavale so ga sicer razven Viljema še miroljubne pijavke, a v domovino ga je vlekla Klara, ki je bila zdaj mnogo prijaznejša ž njim. Bližal se je dan, ko je imel odpotovati s Petacijem in s Klaro proti jugu, in pozno v noč je jemal slovo od svojih pijavk. Od same žalosti jim je zaspal pri mizi in dolga vrsta prijateljev ga je pripeljala do stanovanja. Tam so ga naslonili na vrata in zapeli odhodnico, jeden tovarišev je potrkal na duri, in ko so se odpirale, zaklicali so: „Ave, anima candida!“ in Cahej se je zvalil strežniku v naróčaj.

Oče Medved v Bistrici sina svojega ni bil tolikanj vesel, kolikor je ta po svojem pismu pričakoval. A reč se je razjasnila, ko mu prinese oče list, še zapečaten, češ, naj mu ga prebere. Caheju je bilo pa že toliko za čast, da je pisanje kar raztrgal. Na univerzi se res ni Bog vé koliko naučil, a vendar dosti, da je zmotil Klaro in pregovoril Marka Murna.

Ohranjenih je še nekaj temnih latinskih stihov magistra Petacija, katere pisatelj teh vrstic tako tolmači, da je praznovala pod vladlo Klarino in vodstvom Cahejevim Murnova krčma zlato svojo dobo.

Véliki grof Ureh se je bil sicer zopet vrnil na kraljevi dvor in maščeval se nad svojimi sovražniki. Njegovi roki je izročil zopet kralj Ladislav državno krmilo. A baš ko je stal na vrhunci slave svoje in moči, zadela ga je usoda in izdihnil je silno svojo dušo pod ogerskimi meči v Belem Grádu. Ž njim je izumrl slavní celjski rod.

Podoba tvoja.

Bilâ mi vera v srečo je odvzeta,
Opóre nade niso že imele;
Kalí ljubezni, ki nam mir obeta,
Umrlé prej so, nego se razcevele.

A tvoja mi podoba obudila
V ljubezen vero spet in v mir in srečo,
Novó je v prsih upanje vzgojila,
Ki vznâša kvišku dušo hrepenéčo.

Glej, kakor dviga roža k solncu glavo
In kakor ptica ljubi gnezdo svoje,
Bučela srka iz cvetlic vonjavo:
Takó te ljubi vbogo srce moje!

Tinea.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

23. Gospod Vedež.

S staro Jero mi ni trebalo več shajati se na daljnih spašnikih. Ko se je porekla nekaj z gospodinjo svojo, pogodila se je z njo žena moja in jo vzela za dekle. Izpolnila je pošteno obljubo svojo: povédala mi je še mnoge zanimljive bajke in prigodbe iz starega in novega veka. Pri južini smo se razgovarjali nekoč o napredku našega naroda. Jera nas je molčé poslušala. Ko nam je beseda potekla, oglasila se je tudi ona. Dejala je: Slovenščina je dan danes vsakdanja hrana. Kamor koli se pride, menijo se povsod, kdo je narodnjak, kdo nemškutar, kaj zamišlja in snuje naša, kaj protivna stranka. Jaz pa prav dobro pomnim tiste čase, ko niti najpametnejši ljudje niso ničesa vedeli o slovenščini, ko so se pomenkovali celó duhovniki med sabo najrajši po nemško, ko se je sramoval domačega jezika vsak, kdor je imel na sebi gosposko suktnjo, brez razločka, naj je bila plačana ali še na dolgu. Tudi meščani bahali in šopirili so se z nemščino, sosebno mojstri in bogatini. Teh pa ni bilo malo za mladosti moje. Takrat se je dobro živelo, pa tudi veliko zaslužilo. Denar se je trkljal od vseh strani skupaj, da človek skoraj ni védel, od kod in za kaj. Pred l. 1848. je bil krvav trpin samó kmet, meščanu pa se ni godila nobena sila. Hiša mu je stala čista, brez krajcarja dolga in na dnu skrinje mu je ležala obsežna, usnjena mošna ali stara nogavica, vsa natlačena s plesnjivimi križavci, šmarnimi tolarji in peticami. Rokodelec je bil takrat gospod, ne pa usmiljenja vreden berač, kakor je zdaj. Sloveči čevljar Rozman se je kdaj pohvalil: kakó bi jaz zdeloval, da nimam večjih dohodkov nego kakov c. uradnik ali kakov župnik. On se ni lagal. Pomočniki njegovi so živeli po grofovsko, jedli piščeta, pili starino in prejemali debelo plačo, da je niso mogli zapraviti. Ne morete si skoraj misliti, kaki velikaši so bili v tisto srečno dobo trgovci. Denarja je bilo na svetu kakor blata pa ni čudo, da je obogatel vsak, če prav je kupčeval samó z iglami, koncem, gobo in trakovi. V Novem Mestu je prvakoval med trgovci poštenjak stare korenine Marin. V magazinih in prodajalnicah svojih je nakopičil blaga, da bi bil zakladal z njim lahko do malega pol kranjske dežele, in denarcev si je pripridil več nego jih ima zdaj vse Novo Mesto in ob jednem vseh pet bližnjih župnij. Jedno hčer je dal Pilpohu, ki je bil vaša gnada, drugo pa

doktorju Rozini. Dan danes doktorjev vse mrgolí. Kdor ne vé, kako bi obgovoril kakega škrica, reci mu: doktor, pa se bo prav malokdaj zmotil. Pred štiridesetimi leti ni bilo take obilnosti. G. Rozina je bil prvi in dolgo časa jedini doktor na vsem Dolenjskem. Ko je prišel semkaj, čudili so se ljudje in povpraševali, kaj pomeni ta beseda? Zvédeli so, da so doktorji veliki gospodje in učenjaki, ki poznajo vse cesarske in cerkvene zakone in vso pravico. Čuvši to novico gledali so g. Rozino in mu se klanjali tako spoštljivo kakor okrožnemu glavarju ali pa proštu. Kar je rekel on, bilo je kakor pribito. V vseh zborih je imel prvo besedo in poglavitno veljavo. Prišlo je čudovito leto 1848., ki nam je prineslo brez konca in kraja vojská, puntov in zmešnjave. Povsod so ljudje vpili, da se more vse življenje predružačiti, ali malokdo je védel, kakó. Sosebno gospôda so bili vsi omamljeni in zméteni. Doktorja Rozine pa ni zapustil bistri razum, spoznal je précej prvi trenutek, kaj je treba ukreniti in storiti. On ni mislil na svojo korist, nego na korist svojega naroda, na blaginjo zanemarjene in zamorjene dolenjske krajine. Dokazal je Novomeščanom in drugim rojakom svojim, da so Slovenci in jih poučil, kake pravice jim to daje, pa tudi kake dolžnosti jim to naklada. S prijatelji svojimi je ustanovil časnik, v katerem je naznanil vsemu svetu, da je mrtva Slovenija zopet oživela in se dvignila iz tisočletnega groba. Osnoval je tudi slovensko družbo, ki se pa ni imenovala čitalnica nego nekako drugače. Časnika sam ni utegnil pisati, ker je bil preobložen s svojimi opravili, dobil pa je zánj moža, ki je bil kakor navlašč ustvarjen za takov posel. *) Ime mu je bilo menda Francè, to prav dobro pomnim, da se je pisal za Poláka. Bil je glávica, da malo takih. Gospodje, ki so hodili v krémo našo, niso ga mogli prehlvaliti. V jeden glas so govorili, da se ne nahaja v vsi naši deželi nì pet uradnikov, ki bi se mogli kósati ž njim v bistrournosti, spretnosti in učenosti. Navzlic ti sposobnosti imel je précej nizko službo v c. sodišči. K nam je prišel dostikrat pit. Vselej smo se ga obveselili, ker nam je povedal marsikatero okroglo in se pomenkoval rad z vsakim človekom. Gospôda so mu očitali, da je velik pijanec. Vino je ljubil res morebiti bolj, nego se sme, ali brez škode zase in za druge: on ni zapil niti zdravja, niti pameti, niti poštenja svojega. Ko ga je pcedil tri ali štiri stare mérice, izvlekel je papir in svinčnik ter je pisal in pisal, dokler je bilo kaj praznega na papirji. V pol ure, kdaj še prej, počrčkal je cele štiri strani. Svinčnik pa mu je tekel, kakor bi plesal; tako urno ni znal sukati noben pisar peresa svojega. Kar je

*) Časopis, katerega ima g. prof. Trdina tu v mislih, imenoval se je „Sloveniensiens Blatt“. Izhajal je l. 1848. nekoliko časa v Novem Mestu. Ured.

napisal pri vinu, nesel je potem za časnik svoj v tiskarnico. Mi krčmarjevi dejali smo Poláku gospod Vedež zato, ker so mu bile znane vse novice, zgodbe in skrivnosti mestne in dežélske. Sam Bog vé, kdo mu jih je razodeval. Nekateri so sodili, da dobiva z vseh stranij od znanih in neznanih ljudij pisana poročila, da bi jih priobčil v časniku. Tudi jaz sem večkrat videla, da je prišel kakov deček in mu stisnil v roke pisemce. Če sem ga vprašala, čegav je, pokazal mi je osle in šinil iz hiše. Ali jaz menim, da na ta način ni mogel vsega zvédeti. Travnovka, jako razumna žena, trdila je, da ima doma čarobno zrcalo, v katerem se vidi vsaka tajnost, ki se godi na svetu. Večkrat sem slišala, da hodi učenjak, ki zлага pratiko, v globoko rupo. V tem brezdnju opazuje zvezde, katere razloči lahko tudi po dnevi. Po premikanji planetov ugiblje, kako vreme bo bodoče leto in vednost svojo naznani po tem v pratiki. Mislila sem: kaj, ko bi pozvedaval takisto tudi Polák zgodbe in skrivnosti? Časnik svoj je spisoval torej brez težave, ker mu novice niso nikoli pošlé, ali dostikrat je tožil, da ne sme niti desetine tega dati natisniti, česar bi želel in kar bi trebalo. Gosposka je nánj bistro prežala; zdel se ji je ne vé m zakaj preglasen in nevaren. Časnik so prejemale malo ne vse hiše, bral ga je v slast vsak meščan, ki je znal nemški. G. Vedež je vzbujal v njem gorečo ljubezen do slovenščine. Trud njegov in doktorja Rozine je obrodil tako dober sad, da v nekoliko mesecih ni bilo v mestu nobenega poštenega domačina več, ki bi se bil sramoval slovenske svoje matere in krvi in jezika našega. Dan danes znajo rodoljubi lepše in spretneje govoriti slovensko, nego so znali takrat. Nemški pomenek ne čuje se tako pogostoma iz ust njihovih, tudi pojó po domače mnogo več in bolj umétno in ubrano, nego se je pelo l. 1848. Ali verjemite mi, da smo bili pa vendar za marsikako reč onda veliko bolj srečni nego smo zdaj. Med narodnjaki ni bilo nič prepira in sovraštva, nikake zdražbe, nobenih strank. Meščane je vezalo tako prirčno prijateljstvo, tako splošna, zlata zloga, da mi ni môči dopovedati. Živeli smo kakor v raji. Če se je osnoval kakov skupen sprehod na deželo, vzeli so slovensko zastavo, pa hajdi na Trško goro, v Otočec ali pa bliže na Trate, v Portovo hosto ali kamo drugamo. Teh krasnih veselíc so se udeležili vselej vsi meščani, kakor bi bili jedna družina, jedna rodovina. Med to pšenico je rasla se vé da tu pa tam tudi kaka ljuljika ali tako poredkoma, da je ni mogla dosti onesnažiti. Ta ljuljika so ponočnjaki in postopači. Brez njih ga ni nobenega večjega mesta. Nekoliko te sodrge se je nahajalo vedno tudi v Rudolfovem. L. 1848. rogovilila sta najhuje dva negódnika, ki sta imela oba jako imovite in poštene roditelje. Zvala sta se Grgič in Kórlíček. Grgič je

bil silen dolgin in strašno surov in nesramen človek. Pretepal se je skoraj vsak dan. Gorje tistemu, kdor se ga je bal. Če mu se je pa nasprotnik krepko uprl, minila ga je kmalu srčnost. Dobivši dve, tri gorke pljuske je pobegnil. V porednosti je Grgiča Korliček še prekosal. Za ljubico si je izbral ha, ha, ha — črno ciganko! Kaj rad se je ponašal in bahal s prošto milostjo. Kvasil je, da ga povabi, kadar koli se vidita, k sebi na pomenek in na južino. Prav za prav pa je lazil h gospodu za to, da mu je tožaril in ovajal prijatelje in znance svoje. Neko nedeljo so se zbrali meščani v Vragovem logu na veliko veselico, na kateri so prepevali samó slovenske pesmi. Stojé zadaj med tovariši začel je Korliček zabavljati: Tega páverskega krokanja sem že sit. Pojdimo tja na óni le grič in zapojmo po nemško in kako táko, da se bodo Slovenci jezili. Danes jim moramo nagajati, drugače bi utegnili misliti, da se jih bojimo. Samopašna druhal je šla na grič, iz radovednosti ali pa po neumnosti so se ji pridružili tudi nekateri meščani boljše bire. Začeli so krožiti nemško pesen, v kateri so se ponavljale večkrat besede, da se mora naše cesarstvo podati in podložiti Nemcem. Pevcev ni nihče motil, razsajali in blazneli so slobodno, kolikor so hoteli. Zaradi miru jim niti g. Vedež ni rekel ni besede, v časniku pa jih je potem boje prav pošteno okrcal in obral. Korliček in svojat njegova so se zarotili, da mu se morajo maščevati. Dogovorili so se, da ga bodo čakali na cerkvenem shodu pri sv. Roku. Zvečer, ko bi se ljudje razšli, planili bi po njem ter ga vrgli v vrečo in nasekali. Na tak način ne bi mogel nič védeti, kdo ga je mlatil in bati se jim ne bi bilo nobene tožbe in kazni. — Lepše božje poti in svečanosti jaz ne poznam nego je proščenje pri sv. Roku v šmihelski župniji. Kdor se hoče seznaniti z Dolenjci in z njih šegami, pridi tjakaj pa bo gotovo zadovoljen. Našel bo ljudi vsake vrste: Podgorce, Belokranjce, dolinarje, meščane, kmete, obrtnike in vso trojno gospodo: pravo, jaro in posiljeno. Hribček, na katerem stoji cerkev, je tako nizek, da nikogar ne utruži in tako blizu Novega Mesta, da zdrav človek pol ure nima kaj hoditi. Celó uro potrebuje komaj kak devetdesetleten stavec ali kak hromák. Jaz sem šla do zdaj še slednje leto k sv. Roku in se nisem nikoli pokesala. Kako prijazno se dviguje bela cerkvice na zeleni gorici in kako na tanko se razločuje od tod vsaka hiša, vsako drevo, vsaka cesta in steza v mestu in v obližji. Če pripeka solnce, stopim pod lipo ali pa v gosti gaj, ki se širi za cerkvijo. Če nimam s sabo dežnika, varuje me hosta za silo tudi dežja. Kamor koli se ozrem, vidim povsod same vesele ljudi, o pogledu njihovem morala sem se vselej veseliti tudi jaz. Pravijo, da Gorenjec, dokler je trezen, molči ali pa

govori prav modro o vremenu in čuhi svoji; ko se upijani, pa da zgrabi kol ali poleno in začne udrihati po glavah. Mi Dolenjci pa smo taki, da nas dobra volja ne zapusti nikoli, naj smo trezni ali vinski. Komaj zapazimo pred sabo polno kupico, nam že zakipi srce, da moramo peti. Če se praznuje kaka večja veselica, razumeje se samó po sebi, da zahtevamo tudi godbo in ples. Pri sv. Roku vidi se o taki priliki vsaka zabava in prijetnost, ki si je naš človek le želeli in misliti more. Materere privedó s sabo otroke, fantje ljubice, prijatelji prijatelje. Gospóda, kmetje, rokodelci, posli, dijaki — vsak stan se raduje in kratkočasi po svoje, kakor mu se ljubi: gredé, stojé, sedé ali ležé. Za odpustek skrbé slastičarji, za telesne potrebe pa krčmarji, mesarji in kruharice. Draginja ni presilna: za pol goldinarja se iznebi, kdor ni pijanec in požeruh, vse žeje in lakote. Pijo ga vsi, največ pa še kmetje in sploh prosti ljudje. Večkrat se je že zgodilo, da se je zvédlo pri sv. Roku do sto véder vina, seosebno prej, ko nas še ni imelo tako trdo za denar. O takó obilni pijači obstal je že nekateri čmerikast škric in zagodrnjal: Kmet si ne bo opomogel nikoli, ker zatrepi vse svoje krajcarje na vino o teh nepotrebnih proščenjih. Nesreča njegova so prazniki, ki ga odvrčajo od dela pa tudi od vode, ki mu se zdi v take dni menda strupena. Ta sodba mi se zdi prestroga in krivična. Delavnikov je v letu desetkrat več nego cerkvenih shodov. Prekrasno, povsod skrbno obdelano naše polje, razprostirajoče se po bregovih in dolinah, spričuje jasno in glasno, da izpolnjuje dolenjski ratar vestno in marljivo dolžnosti svoje. Nihče mu ne sme zameriti, ako hoče kdaj pozabiti brige in nadloge svoje in se poveseliti in razvedriti kako urico v društvu sosedov in prijateljev svojih. Dobre volje je bolj potreben, pa tudi bolj vreden nego vsak drug, saj si jo bogme krvavo zasluži. Kadar slišim tako bedasto grajanje, pride mi na misel stara naša pesem, ki ne porečem, da je pametna ali ima v sebi vendar tudi nekoliko resnice: Bratje pijmo vince — Naj voda tam stoji — Naj pije jo gospóda — K' za vince ne trpi. Ni to se ne sme pozabiti, da gre pravi kmet k sv. Roku in na vsako božjo pot najprej zaradi službe božje, na vino misli še le po sv. maši in pridigi. Gospóda pa vid jo cerkev navadno le od zunaj, k sv. Roku pridejo iz prazne radovednosti, da zijajo v dekleta in da morajo potem doma povédati, čegavo vino je bilo najslajše. L. 1848. vršilo se je to naše proščenje še dosti bolj hrupno in radostno nego druga leta. In po pravici. S kmeta je padel za zmerom težki jarem tlake in desetine. Nove svobode veselil se je prav po otročje, kajti takrat še nihče ni mislil, da bo treba plačati tisto vražje „poškodovanje“ (odškodovanje), ki je zaprlo toliko dolenjskim gospodarjem sapo. Dijaki in drugi narod-

njaki so bili oduševljeni radi slovenščine, kateri se je priznala veljavnost tudi po zakonu. Ves hrib se je napolnil s srečnimi ljudmi. Pri vseh odrih, v vseh družčinah so se razlegale pesmi, zdravijce, burke, šale, smeh, vriskanje in ukanje. Graščak iz bližnjega gradiča je napačal nekdanje svoje podložnike in se ni kar nič unejevoljil, ko so mu jeli, grohotaje se, laziti samopašni kmetiški paglavci na kolena in mu se obešati okoli vratú. Zagledavši čevljarja Rozmana, ki je šel v letu komaj po jedenkrat kamo iz mesta, podal mu je roko, nalil dve kupici in pil z njim bratovščino! Žlahtni Pilpoh se je sprehajal prijazno s krčmarico Kočijaško. Bábnica je bila še mlada, močno pri sebi in jako čedna, da se ni ustrašila vsakega dekleta. V tem neskončnem in splošnem zamikanji je izginil, kakor vidite, vsak razloček med stanovi. Nekdo se domisli „bratov Hrvatov“, ki so se baš krvavo bojevali proti silovitim Madžarjem in prosi znanca, da bi se nabirali zánje darovi! Ljudje so zavpili: Živio! in v četrť ure so nametali pol klobuka krajcarjev, grošev pa tudi večjih denarjev. Zdaj se prikaže na hribu g. Vedež. Mladina zavrisne od veselja, da je letelo kar skozi ušesa. Dijak Tršinar, visok korenjak, ki je stanoval več let pri sosedu, in še nekateri drugi fantje dvignejo ga in nosijo sem ter tja na ramah. Kamor koli so prišli z njim, zagrmelo je v pozdrav: Živio, živio g. Polák! Živela Slovenija! Pametni možje majali so z glavami in govorili: To se ne bo zvršilo ó dobro. Polák ima še majhno službo. Poglavarji njegovi so tukaj. Njega časté, da ga bolj ne morejo, za njih se pa nihče ne briga. To jim se gotovo za malo zdi. Bog daj, da bi bili krivi preroki, ali strah nas je, da ga danes leto ne bomo videli pri sv. Roku. Stojé na nasipu pod lipo je pridigal g. Vedež dobre pol ure vnemaje poslušalce svoje na dosmrtno ljubezen do matere Slovenije. Z iskrenim govorom svojim je ljudi tako ganil in razpalil, da so jokali, objemali jeden drugzega in s povzdignenimi rokami prisezali zvestobo slovenski domovini. Prav lepo je zahvalil mladeniče, ki so ga nosili, potem pa jim je dejal smehljaje se: Denašnji dan mi ostane v spominu do zadnjega trenutka mojega, ali na svetu je že tako, da ni nobene sreče brez nesreče. V tem, ko me slavite vi veliko bolj nego sem vreden, prežé náme ne daleč od tod sovražniki moji z vrečo, v katero me mislijo nocoj stlačiti in namahati zato, ker sem jim povedal v časniku svojem resnico. Dijaki se spogledajo, vodnik njihov Tršinar se zakolne: Mi smo Vam poroki, da se to ne bo nikoli zgodilo ali prosimo Vas, da nam sovražnike svoje imenujete. G. Vedež ni hotel nikogar ovaditi, mahnivši z roko je pustil fante in se zamešal med tovariše in stare prijatelje. Dijaki so se posvetovali, kako bi zasledili lopove, ki so hoteli osramotiti ljubljenca njihovega. Sum jim je

letel na pet negodnikov, sosebnost pa na Grgiča in Korlička, ker sta bila onadva v mestu glavna nemirnjaka. Zarotnikov ni bilo treba dolgo iskati. Tršinar ja je našel v tesnem jarku, po katerem se gre od sv. Roka proti Šmihelu. Korliček je držal v roki culico, v kateri je bila vreča. Ker se je delala že noč, nista zapazila, da se je skrnil v bližnje grmovje in ja poslušal. Pomenkovala sta se, da bosta napadla g. Vedeža v jarku, ko pojde po navadi svoji med zadnjimi tod domov. Dejavši ga v vrečo zazvižgala bosta trikrat na prste. To znamenje bo zbralo vse tovariše. G. Vedeža bodo odnesli v hosto in ga tamo nabijali, dokler se ne bodo naveličali. Tršinar ostane in odide nazaj k dijakom ter jim naznani, kaj je zvédel. Nastopila je noč, ki je bila lepa in svetla. Ljudje so se napotili domov z večine že popoldne, o mraku se je prostor okoli cerkve izpraznil skoraj povsem. Točil je še samo jeden krčmar, pri njem so pili Korličkovi tovariši. Sim pa tam je stala kaka gruča veseljakov, prepevajočih zaljubljene čenče in kvante in je taval in zaletavil se kak posamezen pijanec, dokler ga ni položilo vino na trdo zemljo. Pod cerkvijo je rasla velika, stara lipa, katero so že davno posekali. Pod njo se je šalil g. Vedež z godci in mladimi meščani, čestilci in prijatelji svojimi. Tršinar zašepeta dijakom, da treba iti na delo. Šli so v jarek in zasačili oba zarotnika. Grgič se jim je iztrgal in pobegnil. Korlička pa je zmašil Tršinar v vrečo in ga zadel na ramo. Brema ga ni dosti težilo. Tekel je ž njim po jarku navzdol, potem pa zavivši na levo po poti, ki gre pod hribom v goščavo. V ti hosti se ni bilo bati nobene priče. Fantje obesijo čvrsto zavezano vrečo na močno vejo visokega drevesa ali prav nizko, niti seženj nad zemljo. Korliček, slab junak kakor Grgič, ustrašil se je sovražnega zaskoka tako silno, da je omedlel in ni védel ničesa, kaj delajo ž njim. Ko se je predramil, bingljal je že z drevesa. Slišal je na pol glasen razgovor, ali ni mogel razumeti nì besede. Po vreči je jela tipati mrzla roka. Korliček čutil jo je na rami, na glavi in za vratom, potem mu se je zdelo, da se pomiče polagoma po hrbtu doli proti nogam. Ko je otipala kraj, katerega je najbrž iskala, zavpil je nekdo z gromovitim glasom: Udri! Zdajci so začeli padati na jetnika od vseh stranij udarci, rezki, bridki in gosti kakor rogljata suha toča. Zaman je javkal in klical na pomoč, zaman se zvijal in meteljal v zaporu svojem. Premetavanje mu nadloge ni zmanjšalo nego jo povečalo in pomnožilo. Prej so letele šibe samó na jedno in to na tisto mesto, katero je odločila zánje priroda in šega vseh narodov, zdaj pa so ga smukale tudi po nogah, po rokah in celó po glavi. Še čez štirinajst dnij mu je bil obraz ves lisast in roke polne križajočih se, črnih in sinjih prog in riž. Ko so dijaki mislili, da so

ga dovolj kaznovali, izginili so natihoma kakor sence; v gozdu ostal je Korliček sam. Bil je tako stopen, da se nekaj časa ni mogel nič ganiti. Ali šibe še niso bile največja beda, ki je prišla ta večer nánj. Komaj so ga pustili sovražniki, jele so mu se prikazovati vsakovrstne neznanske pošasti, da nas varujta Bog in mati božja take groze. Štrášilo ga je neprenehoma vso dolgo noč do solnčnega vzhoda. Človek se mora čuditi, da je ostal živ in zdrav. Najprej se je oglasil nad njim čuk. Tudi na bližnjih drevesih vpili so čuki in sove. Teh ptičev se je bal že od nekdaj, ker je slišal vedno, da so hudourniki, ki naznanjajo smrt, ogenj, točo ali kako drugo veliko nesrečo. Ko je potihnilo skovikanje, začula se je tožna mrtvaška pesem. Korličku je strah oživil ude. Vzel je iz žepa nožič, da bi razparal vrečo in pobegnil. Naredivši majhno linico odskočil je nazaj. Mimo njega je šel sprevod. Beli možje brez glav so nesli odprto rakev, v kateri je ležal krvav in razmesarjen mrlič. Korliček zamiži, da ne bi gledal te strahote. Ko zopet odpre oči, zijal je vánj ogromen vol, iz gobca mu je švigal plamen. Za njim se je prikazal krilat, ognjen zmaj, še stokrat groznejši od vola. Priletele so potem dolge, rudeče kače. Zadnja je bila bela in na glavi je imela svetlo krono. V nji je bil udelan zlahten kamen, ki se je svetil kakor solnce. Kače so strašno sikale in pomaljale proti njem strupena žela, da bi ga pičile. Zdajci privrši silna reka. Iz nje vzdigovale so velikanske ribe ostudne svoje glave. Zaganjale so se vánj od vseh strani, da bi ga požrle. In tako je zamenila jedna nakáza drugo. Proti jutru so izginile pošasti, zabučala pa je nevihta, kakeršne še ni doživel Korliček. Polomila je vse drevje okoli njega in se zaletavala v hrib, da se je tresel kakor mrzličen bolnik. Vihar je metal vrečo gori in doli in sim ter tja, da so vse kosti pokale v jetniku. Butilo ga je vsak hip ob zemljo ali pa ob veje in deblo. Tisto noč je divjala nevihta tudi v Novem Mestu. S hiše naše je vrgla več nego sto kosov opeke in na sprednjem konci nam je pobila vsa okna. Med viharjem je tudi grmelo in treskalo skoraj brez presledka. Strela je zapalila dva mestna kozolca. Izbeganemu Korličku se je dozdevalo, da se je omajal ves svet in začel plesati okoli njega. Najprej mu je priskakal pred oči ljubenski hrib, potem Raso, Mihovo in Gorjanci. Še huje pa je ostrmel in zatrepetal, ko se je užgala gora za goro, vas za vasjo in napósled tudi Novo Mesto. Rojstvena hiša njegova je stala vsa v plamenu. Obup mu dá srčnost, da prereže vrečo. Stopil je na zemljo in se uveril, da to, kar je videla zmešana njegova glava, ni bil požar nego svetloba vzhajajočega solnca. Tako trdo se je pokoril lahkomišelni postopač za hudobno svojo nakano! Domóv je prišel bled kakor smrt. Kazen, ka-

tero je pretrpel, ostala je ljudem dolgo časa skoraj neznana. Dijaki so molčali, ker so se bali profesorjev, ki bi bili za takov prestopok zapodili brez dvojbe marsikoga iz šole. Korliček sam pa tudi ni hotel povedati neizrečene svoje sramote. Materi svoji se ja nalagàl, da so ga prijeli razbojniki ter ga zvezali in ga zavlekli v hosto. Tamo pa si je oprostil roke in jim se branil tako junaško, da so ga morali pustiti. V temi je zablodil, prenočil v gozdu in videl tiste prikazni, o katerih sem vam pripovedovala. —

Kar so ugibali g. Vedeževi prijatelji, uresničilo se je že čez dobre štiri mesece. Gospôda so ga premaknili iz Novega Mesta o božiči l. 1848. Dobil je službo, če me spomin ne vara, v Ribnici. Ubogi Sloveniji pa so dali sovražniki njeni piti omotice ter jo položili na posteljo, na kateri je spala trdno in zdržema do l. 1865. Tisto leto so prekrstili Novo Mesto v Rudolfovo. To svečanost so prišli praznovat iz Ljubljane prekrasni junaki v rudečih srajcah. Stopivši k speči Sloveniji so zavrisnili: Noč in tema je minila, zopet nam sveti jasen, prijazen dan, čas je, da vstaneš in se veseliš otrók in prijateljev svojih. Slovenija se je dvignila in od takrat se ni dala več omotiti. V prvi vrsti tistih, ki so jo oduševljeno pozdravili, stal je Korliček, za vzgled vsem meščanom in v očiten dokaz, da nekateremu človeku ni treba ustnih naukov, nego da ga spametuje tudi — kaka vreča!

G l a d.

- 1.
<p>Bogastvo radostivo se mnóg
Vse žive dni ovíva,
A njega brat nesrečen, ubóg
Zle sólze vedno prolíva.</p> | <p>Uspava ga lákot i solzá,
Če révež utrujen léže,
I jutro budí tugonóсно ga,
Da novih mu zálostij réže.</p> |
|---|--|
- 2.
<p>Kdor z vročimi sólzami súh kruh jé,
Temù pač dobro né,
A kdor ni plésníve néma skórze,
Oh, njemu je górze.</p> | <p>Kakó grení živénje glád,
Kakó nas gríze jád,
Kakó najblázja čúvstva morí . . .
Oh, to bolí!</p> |
|--|--|
- 3.
<p>Sovražna sléharna je bolést,
A vséh najhujša je tá,
Če lákota zlá ti básno divjá,
A némaš ni grízljaja jest'.</p> | <p>Kakó bi vse béde bil z málim otét
Ubóžni ljud lehkó,
Če bogáti — a tího, srcé bolnó:
Le záse je vsakdo vnét.</p> |
|---|---|

J. Kržišnik.

Slavni Slovenci.

II.

Peter Pavel Glavar.

Spisal Ivan Vrhovec.

(Dalje.)

Po novi maši je odšel glavar v Testaferatovem naročilu v Komendo. Dospel je tja zvečer. Slučajno pride kmalu za njim tudi Bitenc, odstavljeni oskrbnik v župnikovo sobo. Glavarja ugledavši se je prestrašil mož neizrečeno ter takoj ugenil, čemu je mladi človek tu. Glavar mu takoj ta večer ni hotel razodeti naročila svojega, pač pa je storil to drugi dan po obedu. Bitenc je bil ves potrpt ter obljubil tekom treh dnij vse račune v red spraviti in res je delal noč in dan, izvzimiši oni čas, ko je moral iti po svojih duhovskih opravkih. Ko je Glavar to poročil Testaferati, odgovoril mu je le-ta: „Ne vérujte mu nič, ker take obljube je meni delal že tisočkrat in bodite kakor razdražen lev. Ne prizanašajte mu, ker ne zasluži ozira ali poštovanja. Neskončno je zlorabil mojo dobrotljivost in dolgo potrpežljivost. Neizrečeno me je razžalil in razkačil. Ako bi imel kaj pomisleka, ne bil bi me prisilil tako daleč, da sem moral Vas tja poslati s tolikimi stroški in nevarnostimi. Bodite tako dobri, pak se znosite záme nad njim ter mu pokažite velik razloček med menoj in med njim, ker ravnati je hotel z menoj, kakor bi bila vrstnika in si jednaka, ta hribovec, stvar, ki sem jo jaz povzdignil do kooperature in oskrbovanja imetja svojega. Jedno celo leto mi ni niti pisal ter ne poročil, kaj se je v Komendi godilo; zato mu nisem več pisal po ónem pismu, katero sem mu, kakor véste, pretrgano poslal nazaj zavoljo nespodobnih izrazov, s katerimi mi je pisal. Jaz nečem nič več o njem vedeti ter ga nočem delj trpeti v svoji Komendi. Ko Vam bo oddal račune, zapodite ga z zaničevanjem in sramoto, ker ni zaslužil dobrot, ki sem mu jih skazal.“ (Pismo 15. oktobra 1744.)

Testaferata je bil sila razjarjen nánj ter izročil oskrbovanje začasno Glavarju, ki pak je védel, da bode gotovo on sam Bitencév definitivni naslednik. Testaferata je to tudi želel, toda previdni gospod je hotel Glavarja najprej poskusiti, če se mu sme tudi zaupati; zato mu je le naročil, naj pozvé za kakega bogaboječega in sposobnega duhovnika, ki bi hotel prevzeti oskrbovanje in kaplanijo v Komendi, kajti pravico, župnika in kaplane nastavljati, imel je Testaferata. Kadar ga

bo pa našel, naj mu ne pové tega takoj, ampak naj opiše Testaferati vse njegove lastnosti in sposobnosti. Znova pa mu zabičuje, da mora dati novi oskrbnik vso potrebno varnost, da bode dobro in vestno oskrboval (Pismo 15. oktobra 1744.)

Da bi pak Glavarja vspodbudil k vestnemu in pridnemu pregledovanju Bitenčevih računov, dostavil je konec pisma svojega nekaj, s čimer je védel, da bo zeló ustregel Glavarju. Pred mnogimi leti je namreč posodil Testaferata blagajnici cesarski 1650 gld., na katere je že skoraj popolnoma pozabil, ker ni dobival od njih niti obrestij. Ko sta ga Glavar in župnik Rogelj spomnila te svote, dejal je Testaferata, da bi bil morebiti pri volji ustanoviti beneficij še za tretjega duhovnika v Komendi. Glavar naj pozvé, če bode ta svota zadostovala; obresti pak mu je podaril takoj (Pismo 15. oktobra 1744.)

Iz tega je Glavar lahko posnel, da ga je odmenil Testaferata naslednikom Bitenčevim. Z vso mladeniško navdušenostjo se je oprijel svojega svetega poklica, pridigoval, izpovedoval in hodil v daljne kraje obhajati, kar je bilo onemoglemu in staremu župniku jako všeč, da ga Testaferati ni mogel dosti prehvaliti. Na to pak je le-ta odgovoril: „To je res vse lepo in dobro, toda jaz ga (n. Glavarja) nisem zató v Komendo poslal, ampak zató, da pregleda Bitenčeve račune.“ In ko je Glavar tožil ob obilih opravkih, odgovoril mu je ravno tako, ter mu svetoval, naj opusti vse drugo ter pregleduje le račune (Pismo 31. decembra 1744. in 28. januarija 1745.)

Iz tega je pač dovolj razvidno, da je šel Glavar na Laško samó zavoljo opravkov ter mu morebiti še na mislih ni bilo, iti očeta iskat, vsaj dokazati se to ne dá.

Pregledujé Bitenčeve račune je Glavar spoznal, da bi bilo oskrbovanje Komende zánj zlata žila, ter sklenil ta posel dobiti. Toda bistra glavica je hotela, da bi mu nosilo oskrbovanje kolikor moči velik dobiček, seveda po pošteni poti. Ker se mu je zdelo, da mu misli Testaferata oddati Komendo, jel je župniku Roglju praviti, da ne bo ostal v Komendi, ampak da se bo vrnil na Laško kot „maestro di casa“, na kar pak gotovo resno ni mislil. Saj vémo, kakšne dohodke je imel in kako hlapčevsko službico. Rogelj je to Testaferati poročil. Ves iznenađen je Testaferata prosil Roglja, naj za božjo voljo Glavarju prigo-varja, da ostane v Komendi ter prevzame stalno oskrbovanje in kaplanijo, kajti dal mu bode prednost pred vsakim drugim. (Tega ni bilo treba zatrjevati; to je Glavar že sam védel.) Prigo-varja naj mu, naj si izbije Italijo iz glave. Kaj li hoče v Italiji? V tem kratkem času, odkar opravlja obe službi, oskrbnikovo in kaplanovo, spoznal je pač,

da je to bolje, kakor biti hišnik v Askoliju. Na kako faro na Laškem mu ni treba misliti, zato imajo domačinov dovolj. Kaj pak le še na kako opatijo! Za Boga! teh plemiči iz poznanih hiš ne dobe, kaj še li on, Glavar, ki je ves nepoznan in „persona ordinaria!“ Celó Testaferata, ki je služil papežu že toliko let in ki je bil iz poznane rodovine, ni dosegel ničesa. Glavar naj le ostane v Komendi. Če bi bili opravki zánj le preobili, pripravljen je celó dati mu substituta. Neki Wolka (Bolha? Volkar?) in neki Boštjan Kern bi pač rada vzela Komendo v oskrbovanje, a ne smatra sposobnim niti jednega niti družega, pač pa zaupa popolnoma Glavarju. Rogelj naj torej nikar ne zamudi Glavarju prigo-varjati (Pismo 31. decembra 1744.)

Toda Glavar se ni dal pregovoriti, ali bolje rečeno, hotel je porabiti ugodno priliko ter Testaferato prisiliti, da bi mu izročil oskrbovanje pod najugodnejšimi pogoji. Zató je na videz iskal ljudij, ki bi hoteli Komendo oskrbovati, ter jih potem Testaferati priporočil, ob enem pa tudi njihov značaj popisal, kakor mu je naročil Testaferata. A k nesreči je naletel vselej na take ljudi, o katerih je védel, da Testaferati ne bodo po godu. Najprej je nasvetoval Boštjana Kerna, na kar pak je Testaferata odgovoril, da ima ta mož mnogo napak, zlasti to, da rad pije, kar je neki v Germaniji (to se pravi na Kranjskem) celó preveč navada (Pismo 11. marca 1745.)

O neki priliki se je pak moral Glavar vendar zagovoriti ter preveč povédati, kajti Testaferata mu je dejal: „Jaz véim, da ste jedenkrat želeli dobiti oskrbovanje in kaplanijo, a sedaj, ko Vam oboje ponujam, ne marate zánjo,“ (pismo 8. aprila 1745.) za kar pak se je Glavar malo zmenil, ter dejal, da pojde ali v Gradec ali na Dunaj svoje studije dopolnit ali pak bo prišel na Laško kot „maestro di casa,“ o čemer je že prej nekaterikrat govoril (Pismo 24. decembra 1744.) To vedno obotavljanje je napravilo Testaferato tako hudomušnega, da mu je dejal: „Vi delate račun brez mene.“ Jaz Vam ne bom dovolil vstopa v svojo hišo, ker se branite mojega kruha (Pismo 27. majnika 1745.) Tudi je Testaferata spoznal Glavarja, da ga namreč ni misel žrtvovati se morebiti zánj, ampak da gleda na to, da se najprej sam okoristi, kar je pač lahko umljivo. Da bi ga storil nekoliko voljnjšega, opomnil ga je ónih 1650 gld., ki jih je posodil cesarski blagajnici. Ako Glavar obljubi, da bo ostal v Komendi, pripravljen je podariti mu jih v ustanovo beneficija v Komendi (Glej str. 600.) Glavar si je to samó zapomnil, a obljubiti ni maral še, ker je védel, da bo Testaferato mogel še huje pritisniti. Dejal si je lahko, da je zopet nekaj dosegel, a doseči je hotel več.

Sicer pak brez zaprek v Komendi ne bi bil mogel ostati, ko bi bil tudi hotel. Arhidijakon gorenjski, neki Petazzi, delal mu je ovire in težave. Žugal mu je, da mu bo prepovedal mašo brati, ako prevzame kaplanovo službo. Zakaj mu je toliko nasprotoval, ne vémo; celó Testaferata, komur je Glavar pisal o tem, ni mogel uganiti; mogoče pak, da zató, ker je bil Glavar nezakonski otrok. Iz Komende izgnani Bitenc je šel namreč k Petazziju ter mu povédal, kaj se govori o Glavarji in Testaferati. (Pismo 3. junija 1745.) Znositi se je hotel nad Testaferato in Glavarjem, ki ga je izpodrinil iz Komende. Če bi torej tudi hotel ostati, dejal je Glavar, že zaradi Petazzija ne more. Zató je treba zopet papeževega dovoljenja in če mu ga hoče Testaferata preskrbeti na svoje stroške, potem bo morebiti ostal (Pismo 3. junija 1745.) Sicer je potrkal Glavar zopet na njegov mošniček, a kaj je hotel Testaferata storiti, ko si ni védel drugače pomagati. Glavar mu je sicer res zopet nasvetoval nekega Jožefa Klemenca, toda tudi o tem ni hotel Testaferata ničesa védeti, kajti le-ta je hotel prevzeti samó kaplanijo, ne pa tudi oskrbovanja; deliti pa ni maral. Storil bi to še le po tem, ko bi res ne bilo zaslediti nobenega sposobnega, ki bi hotel prevzeti oba posla. Kaj je hotel Testaferata storiti? „Zopet bode dalo to nekoliko stroškov,“ dejal je, „a tudi to dobro Vam hočem storiti.“ Ob enem pak je odgovoril Testaferata še na nekaj družega. Sedaj še le je izrazil namreč Glavar Testaferati sumnjo svojo, da bi utegnil biti on njegov oče. Če je o tem zinil že poprej kaj, morebiti na Laškem, ne vémo. Jedino, kar bi podpiralo to misel, so Testaferatove besede, v katerih zatrjuje le-ta, da je storil iz ljubezni do Boga, kar mu je skazal dobrot in ne morebiti iz kakega družega domišljjevanega nagiba. Seveda, Glavar sam je bil ob istinosti tega, kar so mu morebiti ljudje, zlasti Bitenc, pripovedovali o njegovem rojstvu, prepričan, sicer bi bilo neumevno, kako je mogel darovati prvo sv. mašo v Testaferatov namen. Ako ni bil njegov oče, bil mu je po tem takem skoraj popolnoma tuj človek in v namen takih se tako važno opravilo ne daruje.

Sedaj, ko je bival že skoraj jedno leto na Kranjskem in uganil, da ga meni Testaferata po vsaki ceni pridržati v Komendi, postal je srčnejši in ponovil svojo sumnjo, če jo je sploh katerikrat poprej izrazil, ter tožil, kako nesrečen človek je.

A Testaferata mu je odpisal: „Slabo misel, v kateri se nahajate, ki sem jo vedno zanikal in o kateri bom vedno dejal, da je popolnoma napačna, na stran puščaje, odgovarjam Vašemu pismu od 18. majnika. Dejali ste mi, da se čutite najbolj nesrečnega človeka na svetu; v resnici pak ste dospeli do tega, kar jih mnogo, tudi po velikih revah, ni

doseglo. V minulih letih življenja svojega ste morali prebiti mnogo rev, trpljenja in nesreče. Toda kdo na tem svetu je brez nezgod in križev“ (Pismo 3. junija 1745.)

Glavar pak s tem odgovorom ni bil zadovoljen ampak šel je dalje in poskusil vse načine, s katerimi je menil prisiliti Testaferato do izjave, da je res njegov oče. Najprej ga je vprašal, kaj naj stori v neki kočljivi stvari. Neki Vrban Rozman, podložnik komenski, živel je, da si tudi oženjen, s sestro svoje žene v tako intimni zvezi, da mu je le-ta porodila fantiča. In v ravno tisti vasi se je prigodila ta nesreča tudi neki Katarini Kurant. Tema prigodkoma je Glavar dodal tudi svojo sumnjo gledé rojstva svojega. V večjo zadrego bi glavar Testaferate, če je bil res njegov oče, ne mogel spraviti, kakor z zahtevo, naj on, komendator, razsodi, kaka kazen naj se naloži tem grešnikom.

Testaferata se je pri prejemu tega pisma silno razgrel in jako ostro je odgovoril Glavarju, ki je postal tako srčan, da je jel Testaferati žugati (s čim ne vémo, morebiti s tem, da bo objavil skrivnost, kajti pisma Glavarjeva, pošiljana na Laško Testaferati, našla se niso v Komendi, razven ónih od l. 1751.) „Na Vaše pismo odgovarjam z malimi besedami rekoč, da ste se lotili znova pogrevati in premišljevati stare stvari, ki so se prigodile že pred toliko časom. Delate si zelo nepotrebne neprilike in jezo, ki je odveč. Hoteli ste mi z raznim predrznim in nesramnim jezikovanjem očitati, kar sem Vam pisal in na kar se več ne spominjam. Jaz bi mogel in znal odbiti dobro vsak napad, a ne maram tega storiti, ker nisva vrstnika. Zato rajši molčim in obžalujem zelo Vašo predrznost, s katero ste mi pisali v taki obliki, meni, ki sem Vam storil vendar toliko dobrot. To, kar sem Vam pisal, pisal sem po pravici in Vi morate misli moje sprejemati vedno s potrpežljivostjo in ne oporekati, kakor ste to storili, napravivši me zelo slabovoljnega. Popustite to svojo grdo in predrzno navado, ker taka korespondenca se ne ujema z Vam že storjenimi dobrotami in z ónimi, ki Vam jih morem še storiti“ (Pismo 24. junija 1745.)

Odgovoril je pa tudi na vprašanje, kaka kazen se nalóži omenjenim grešnikom: (Pismo 24. junija 1745.) „Ker take grozne pregrehe razven cerkvenih kaznij tudi od strani gosposke ne smejo nekaznovane ostati in ker me vprašate, kako se Vam je vesti in v kako kazen jih morate obsoditi in koliko novcev morajo plačati, posvetoval sem se nalašč s pristavom svojim. Le-ta mi je dejal, da se na Laškem v papeževih deželah taki grešniki obsojajo na galéjo za vse življenje, ali vsaj začasno, če se namreč ni rabila sila.“ V zelo pregrešnih slučajih (stuprum et incestum) obsojajo se celo na smrt. Priziv na kako višjo

instancó je celó nemogoč. Takó je vsaj v Italiji, v papeževih deželah; ker pa Testaferata ne vé, kakó se na Kranjskem glasé postave za take slučaje, zató naj povpraša Glavar sam svojega advokata ali solicatorja.

Predno pak je Glavar prejel to pismo, osrčil se je in zahteval od Testaferate, naj mu odgovori svojeróčno. Doslej je stari mož vsa pisma narekoval ter jih le podpisoval. Ker pak je Glavar mislil, da Testaferata vendar ne more svojemu tajniku narekavati odgovora, je li njegov oče ali ne, zato je zahteval svojeróčnega odgovora.

In Testaferata mu ga je dal: „S tem odgovorjam na Vaše pismo od 22. junija, v katerem me hočete zavezati, naj Vam kadar koli svojeróčno odpišem. Vendar pa bi morali védeti, da ne trpim malo, če naj sem sklonjen, in zato plačujem tajnika. Sicer pak mi pišete s tako malo spoštljivostjo in tako brezmerno, da bi odgovora še ne zaslužili ne, temveč, ker mi napravlja toliko truda in težav, če naj Vam svojeróčno pišem. Vi mi odbijate vsak predlog, vsako besedo, kakor bi bila midva vrstnika, in se ne umete držati v potrebnih mejah, da samega sebe spoznate in premislite, komu pišete. Grajal sem Vas že večkrat in želel bi, da to pot zadnjikrat, da ne bi bil prisiljen, vsako dopisovanje z Vami pretrgati. Res, iz početka sem mislil, da je le izgovor, kar ste mi pisali ob ovirah in pretenji, s katerim Vas nadleguje Karol Petazzi, da ne bi Vas jaz silil ostati v Komendi za oskrbnika in kaplana. A premislil sem se potem takoj ter se prepričal o resnici, kar ste razvideli tudi iz pisem. Ni se Vam bilo treba torej opravičevati in mi ne z gori omenjenim pismom pošiljati pozvalnega dekreta in privatnega lista, ki Vam ga je pisal arhidijakon. Pošiljam Vam ga v prilogi nazaj . . . Ne mislite si torej življenja bridkejšega, kakor je; če ste bili toliko nesrečni, da ste se rodili od gotove matere in negotovega očeta, pomislite, da niste bili prvi in tudi ne boste zadnji. Toda mene ne dolžite več, kakor dela to gospod arhidijakon v svoji slabi veri. Kajti zanikal bodem vedno in če treba tudi pred sodiščem, ker morem take slučaje navesti, ki mojo nedolžnost potrjujejo, in da je bila Vaša mati sv. . . . in za vsakega na prodaj. Če sem storil zánjo kaj, zgodilo se je to zgolj iz krščanske ljubezni, da bi ji pogladil pot, da bi si dobila moža, kar se ji je tudi posrečilo, in da bi jo odtrgal od grešnega življenja, ki ga je še nadaljevala, ko je šla že iz moje službe. In kar sem storil za Vas, storil sem zgolj iz ljubezni do Boga, in ne iz kakega družega domišljevanega razloga. Zató si, za Boga, izbijte iz glave te napačne misli in ne predrznite se mi jih še kedaj ponoviti; kajti, ako sem dozdej tako nesramno obdolževanje prenašal, ne vé, kaj bom storil v prihodnje. Priporočajte se še nadalje Bogu ter si ne zapirajte srca mojega s takimi

brezmernimi in nesramnimi pismi. Moje srce je še pripravljeno, Vam skazovati dobrote, ako mi Bog dá življenje; a pišite mirneje, ozirneje in pohlevneje ter pustite na stran toliko jeze in žuganja. Ne predrznite se odbijati vsako mojih besedij; kajti jaz ponavljam: mi dva nisva vrstnika in velik razloček je med menoj in Vami.

Ponavljam Vam, kar sem Vam sicer že dejal v družih pismih, da sem pripravljen skazovati Vam dobrote in Vas zadovoljevati v Vaših željah, da Vam mislim podariti in odstopiti omenjena tri posojila, ki sem jih posodil na račun komende svoje v vojskino blagajnico in o katerih sem Vam pisal, da Vam jih bom kmalu podaril. Toda Vi se razgrevate ter mi žugate, da, če jih Vam ne odstopim tako rekoč précej, da boste popustili in šli iz Komende, ne da bi se dalje brigali in mi poiskali dobrega in sposobnega duhovnika, ki bi hotel prevzeti jedno in drugo službo in, če bi se to ne dalo, vzel komendo v najem, kakor sem Vam že pisal ter Vam dal vso pravico, rekoč, da bom z vsem zadovoljen, kar boste ukrenili.

Pa povejte mi za Boga, kje ste se priučili takega surovega in nesramnega vedenja, z žuganjem in tako rekoč s palico v roki milosti prositi? Bržkone v Senji, med Morlaki. Ako je tam taka navada, ki jo imenujem barbarsko, ravná se pak sicer drugod po vsem svetu drugače. Prihaja se s prošnjami, ne z žuganjem. V ti čudni in navadni obliki me odganjate le od sebe, namesto da bi me pridobili.

A znova Vam zagotavljam, da Vas hočem zadovoljiti in tega, kar bom mogel storiti, gotovo ne bom opustil. Toda imejte potrpljenje ter verujte, da nisem človek, ki blebeče in se sladká. Ne obupajte in konečno ne pokazite se. Končajte svoje delo in ker ste doslej že toliko storili iz ljubezni do mene, venčajte ga s tem, da oddaste mojo komendo ali v oskrbovanje ali v najem, in ne pride naj Vam niti v sanjah na misel, oddaljiti se od teh krajev, predno niste storili in izvēli ali jedno ali drugo, če bi Vam ne ugajalo, da ostanete sami ter prevzamete oboje, oskrbovanje in kaplanijo; kajti vedno Vam bodem dal prednost pred vsakim drugim, vsaj kot oskrbniku. Toliko je, kar sem Vam moral odgovoriti na Vaše pismo itd.

Pietro Giacomo Testaferrata. *)

*) Respondo alla sua de 22. Giugno, . . . dicendoli, che V. S. vuol obbligarmi a doverli rispondere di pugno proprio, quando sa, o almen dourebbe sapere, che patisco io non poco, lo star curvo, e per tal effetto tengo io e salario il Segretario. Mi scrive poi Ella con si poco rispetto, e si effrenatto, che non meritarebbe, che io le rispondessi e molto meno, che mi dassi l'incommodo e la pena di scriverli di mano propria. Lei vuol ribattermi ogni mia proposizione ed ogni mia parola, quasi che contendiamo del pari e non sà contenersi nei termini del dovere, riconoscere se stesso e riflettere, a chi scrive. Io già più volte sin'ora l'ò ripreso,

Kar je Glavar zahteval — dalo se mu je. To pismo je bilo pač odločno dovolj in obupal je zvédeti kedaj kaj natančnega in zanesljivega o svojem rojstvu. A druga stvar je, če je bil o Testaferatovem zatrjevanji tudi prepričan, kajti še leto za tem je hotel ta svoje sumnje znova na dan poklicati, a Testaferata ga je tako zavrnil, da mu je odslej prešlo vse veselje. Testaferata je pustil namreč oskrbniku Bitencu svoj pečat, da je pečatil ž njim pisma svojim podložnikom. Ta pečat je prevzel Glavar po Bitenci ter pečatil ž njim tudi svoja privatna pisma. Pisal je celó Testaferati, da si bo dal narediti nov pečat za svojo osebo, ter dal vrezati vánj k drugim podobam tudi Testaferatov grb. „Ako kaj takega storite, razkačite me ne malo. In jaz ne vem, kakó morate spraviti grob moj med svojega. Torej zapomnite si dobro moje svete, ravnajte se po njih v prihodnje in bodite pametni.“ (Pismo 18. avgusta 1746.)

vorrei, che questa sia l'ultima per non obbligarmi a resecare con Lei ogni carteggio. È verissimo, che io sul bel principio appresi essere un pretesto ciò che mi rappresentò della proibizione avuta e minaccia fattali da codesto Sig. Archidiacono del Cragno Superiore Sig. Carlo Petazzi, affinché io non obbligassi, a dover restare in codesta mia Commenda per amministratore e cooperatore dell'istessa. Ma poi subito mi corressi e ne restai persuaso della verità conforme aurà riconosciuto dalle sequenti mie Lettere. Onde non era necessario per giustificarsi trasmettermi con detta sua il decreto citatorio e la Lettera privata a Lei scritta del Sig. Archidiacono, che qui le rimando in dietro. . . . E di grazia non si faccia il mondo tanto gravoso più di quello che è, che se ebbe la mala sorte di nascere illegittimo da Madre certa e padre incerto, sappia, che V. S. non è stato il primo, ne sarà l'ultimo nel Mondo, ma mai incolpi me, come altresì è in mala supposizione detto Sig. Archidiacono, perchè io lo negherò sempre e bisognando anche in giudizio, potendo jo addurre prove tali, da far costare la mia innocenza, che sua Madre era una porca e si lasciava da tutti usare, che se jo feci alla medesima qualche carità, fu per solo motivo cristiano per facilitarli la strada, di poter acquistar marito, conforme li riuscì, e toglierla dalla mala vita, che menava anche dopo partita dal mio servizio; e quanto altresì fui sin ora io a V. S. fu per amor di Dio, e non per altro immaginabile motivo. Onde di grazia si tolga dalla di Lei mente questa falsa idea e molto meno ardisca in avvenire rinfacciamela, che se ho tolerato sin ora una sì grande calunnia, non so quel sarò per fare in appreso. Continui bensì, a raccomandarsi a Dio, e non alieni con questo suo modo di scrivere e frenato e con tante, botte e strambotte l'animo mio dal volerli ancora fare del bene, piacendo a Dio, scriva più castigato con piu rispetto e modestia e lasci da parte tante furie e tante minaccie, ne ardisca ribattermi ogni parola, perchè torno a dirle, non andiamo del pari, vi è una gran differenza tra me e Lei.

Io torno a dirli ciò, che le dissi in altre mie, che sono ben intenzionato e propenso di volerla compiacere e consolare in quello desidera, che vorrebbe, che io le facesse la Cessione e donazione delle tre consapute imprestanze, state da me fatte per conto di codesta mia Commenda alla Cassa di Guerra e perchè jo le scrissi, che io glie La farò in appreso dopo qualche tempo, Lei da in scandesenze e mi minaccia, che quando non sia jo per fargliela, per così dire, subito, vuol lasciare in abbandóno e partirsene da codesta mia comenda senza più curarsi di continuare le diligenze per rinvenire un sacerdote dabbene e capace, che volesse addossarsi l'uno, e l'altro impiego, — ed in difetto di questo dare la medesima in affitto, conforme già mi trovo d'averli scritto e data per tal effetto tutta la plenipotenza rimettendomi in tutto a quello V. S. farà. Ma mi dica di grazia, dove ha ella imparate queste maniere crude ed improprie, di chieder grazie

Kaj je hotel Glavar storiti? Udal se je v božjo voljo ter odgovoril na ono pismo, od 8. julija 1745. l. v katerem je Testaferata tako surovo opisal njegovo mater, popolnoma miren in pohleven ter se obtožuje Testaferati, da se boji, da je izgubil vso njegovo milost. A le-ta ga tolaži in mu priporoča v prihodnje večjo premissljenost. Ako so bile same izmišljotine, ki mu jih je pisal, čemu se mu je bilo treba li toliko razgreti, da ni mogel več premisliti, komu piše, in kdo je Testaferata in kdo on — Glavar. Sedaj odpuščanja prositi je pač malo pozno, a zapomni naj si to za prihodnje. Saj bi še svojim vrstnikom ne smel pisati v taki obliki, kaj še li njemu, s komer se Glavar vendar ne more primerjati, saj kdor se na tem svetu ne zna tajiti, ne zna živeti. „Vaše vedenje je morlaško,“ kara ga, „navzeto v Senji in ni navadno v izobraženih in olikanih deželah, še menj pak proti osebam, ki so mnogo višje od Vas. Jaz sem Vas p o g r a j a l zavoljo te Vaše slabe navade že v družih pismih in, ako se ne poboljšate, gotovo napravim z Vami konec in to pot bode poslednjič, da sem Vam odpustil.“ *)

(Konec prihodnjič.)

con minaccie e col bastone, come suol dirsi, alla mano, forse in Segna tra Morlaccki se colà si prattica. che l'è un barbaro stile so dirli, che in tutt' il resto del Mondo si prattica diversamente, si vien supplicando e non minacciando, che in questa forma strana ed inusitata in vece cattivarmi l'animo me lo aliena. Ma di nuovo l'assicuro di volerla consolare e ciò, che potrò fare per Lei, non lascerò di farlo. Ma abbi pazienza e non diffidi, che io non son uomo, di dar ciarle e lusinghe. Non si perda dunque d'animo et in fine ne corrupas: Compisca dunque l'opera, e giacchè ha fatto tanto sin' ora per amor mio, coroni la stessa con dare o in amministrazione o in affitto codesta mia Commenda, e non li cada mai in pensiero, nè pur per sogno, di volersi allontanare da codeste parti, prima d'aver fatta e conclusa o l'una o l'altra cosa, quando mai rispuesse, di non voler avere ella stessa l'uno e l'altro impiego d'amministratore e Cooperatore, che la preferirei sempre a qualunque altro o almen in quello di semplice amministratore. Ciò è quanto deuo in risposta di detto suo e caramente riverendola assieme col nostro Sig. Vicario resto senza mai lasciar di essere

Pietro Giacomo Barone di Testaferata.

*) 15. Luglio 1745 — temendo di esser caduto dalla mia grazia, e che non inclinavo più a continuarla il mio affetto: E se tutto questo si era immaginato, perchè dare in tali spropositi, scordandosi dell'esser suo, senza riflesso, a chi scriveva, ed il chiedere oggi perdono del suo fallo? L'è un pentimento troppo tardo. Di grazia sia più castigato in avvenire, non sia così precipitoso ed imprudente ed anche coi suoi pari non deve esser così, e molto più non lo deve esser con me che non siamo del pari, che chi non sà dissimulare in questo mondo, non sa vivere; e le sue sono maniere morlacche che l'ha apprese a Segna; e non si praticano in paesi colti e civili, e molto meno con personaggi, assai piu grandi di Lei. Io l'ho altre volte ripreso di questo suo troppo ardire, e se non corregerà, certo ne farò un fine con Lei, e questa sarà l'ultima volta, che glie la perdono.

Slovenci v književni vzajemnosti s Hrvati.

Beseda o petdesetletnici preporeda književnosti jugoslavjanske.

Spisal Andrej Fekonja.

(Konec.)

II.

Rekel sem prej, da je ilirska ideja v Slovencih prenehala. Pa res le prenehala, nehala ni. Misel o književnem zjedinenji namreč ni čisto zamrla, nego to za nas Slovence, naše slovstvo in celó za naš obstanek nad vse važno vprašanje se pri nas dan danes zopet in zopet ponavlja. Naj bode torej tudi meni dovoljeno, o tem izreči svoje skromno mnenje.

Ako kedaj, to je uprav v prej vpisani dobi in zlasti leta 1848., ko so se národi otresli vsakovrstnega jarma, v dobi sicer burni, a inače bogati na najblažjih idejah človečanstva, bilo mogoče zjediniti vse Jugoslavjane v jednom istem jeziku. In v tem povse pritrjujemo rodoljubu v nekdanjem Majarjevem „Slavjanu“ 1873. (št. 3.), kateri to stvar omenjajoč s posebnim obzirom na delovanje Vrazovo pravi: „Žalibože čto nisu vsi Slovenci onda poprimili Stankovu misel i naslédovali njegov priměr, uže davno bi došli do sloge i do uzajemnosti.“

Kaj pa dan danes? Ali ne bi bilo primerno, isto iz nova poskusiti? — Poglejmo v to svrhu najprej naš tedanji ino sedanji položaj.

V dobi, ko je, po besedah F. Kočevarja („Slov. Narod“, št. 29), Gaj „v pospeh političnih namenov slovenske vile iz Zagreba spodil in mesto njih hrvaške iz Dalmacije poklical“, takrat Slovenci še nismo bili pismeno takó izobraženi, kakor sedaj; naš jezik še ni bil olikan, kakor je vendar dan danes; dà, takrat še prav jedinega slovenskega jezika bilo ni, kar je še leta 1845. O. Caf v „Novicah“ (št. 3.) označevalno rekel: „Dajmko je ves Štajerec spodnjega kraja, Murko ves pokrajnceni Štajerec, Metelko cël Krajnec ino Gutsmana je malo drujga kakor Korošec, ob kratkem: slovenske gramatike in slovenskega pisanja po vseh podnarécjih še neimamo“; in kar je najvažneje, vse slovensko slovstvo je slonelo takrat le na malem številu učenjakov in literatov, ljudstvo o njem ni mnogo znalo. Vse to bi bilo tedaj takemu naglemu prevratu v književnem jeziku ugodno.

Ali od ónega časa so se razmere pri nas v tem obziru mnogo predrugačile. Dan danes je slovenski jezik takó rekoč dozorel, v oblikah se utrdil; književnost naša se je razmerno izdatno obogatila in to skoraj

v vseh strokah znanja; ne baš najmanjša podpora slovenskemu slovetvu je uprav naš prosti narod, zlasti kar se tiče perijodičnega tiskopisa; a tudi v javnem življenju si je priboril naš govor vsaj nekoliko veljave. — Vse to so prikazni, katerih nikdo ne more tajiti nasproti ónim, kateri so še i dan danes zoper vsprejetje hrvaškega jezika pri Slovencih; in takih je mnogo, dà, uprav pretežna večina.

Kaj pa sledi iz tega? Dvoje: Zamemba slovenščine s hrvaščino bila bi pri nas dan danes prvič stvar jako težavna, ako ne pač nemogoča, in drugič bil bi to korak jako drzen, dà, celó pogibelen za naš narod.

Ko bi mi prijatelji srbo-hrvaščine ali hrvato-srbščine to hoteli uvesti za naš književni ter dosledno vsekakor tudi poslovni jezik, vpraša se, kakó bi se to dalo zvršiti, ali kaj bi nam vsaj moglo v to svrhu poslužiti? Brez dvojbe bi si za to morali pridobiti javna glasila, časopise beletristične in novine politične. Ali pa bi v tem vspeli? — V pojasnilo navajam tu nekaj primerov iz polupreteklega časa. Pred desetimi leti sem bil za slovenski znanstven list poslal spis o Vuku Štef. Karadžići pisan v hrvaščini ali srbščini, a sem nato 26. aprila 1875. od urednika dobil ta-le odgovor — g. prof. Janko Pajk mi ne bode zameril, da uprav dotične besede tu objavljam, — glaseč: „Prijatelj! Dolgo uže hranim Vaš rokopis: „Dr. Vuk itd.“ in sram me uže je, da ga nisem mogel spraviti na dan. Vi se bodete čudili, kakó to, in zakaj ne? A čujte čudo golemo! Toliko bridkih sem uže moral zaradi tega požreti, da (neki) za božjo silo hrvatim in da više ne smem; kajti žugajo mi cela krdela, da ‚hrvatiti‘ ne više, ináče . . . Kaj čem? Trmastim glavam težko ustreči. Jaz sem tedaj tako-le naumil, ter Vas prosim: izvolite ta spis na strogo slovenski jezik prevesti! Vi se mi bodete hudovali, a jaz ne morem pomagati. Spis je sicer jako dobro srbski pisan, a kaj čem pri tej neizmernej jezi in togoti na hrvaščino?“ — Res óni članek je napósled „Vestnik“ 1875. prinesel v srbskem izvirkniku; no drug tak, hrvaški sestavljen spis, o Stanku Vrazu, moral je urednik vendar le posloveniti, da ga je sploh mogel priobčiti v „Zori“ 1876.

Leta 1873. so podale „Novice“ članek prosojajoč „najnovejšo slovenščino“; a tam čitamo med ostalim te-le stavke: Nektere „oblike . . . so prišle v slovensko pisavo le iz zaničevanja starih oblik in iz ‚precartane‘ ljubezni do hrvaščine“ (št. 44.); „ali moremo in smemo te lastnosti našega jezika [n. pr. učenik namesto učitelj] prezirati in žrtvovati Hrvatom v ljubo?“ (št. 39); „mi smo Slovenci in zato pišimo slovenski“ (št. 42) itd. — Spominjam se še, kako nam je neki

slovenski profesor na celjski gimnaziji dijakom o priliki rekel, da bi Slovenci sebi in svojemu jeziku sami dali največji „testimonium paupertatis“, ko bi v slovensko knjigo uveli hrvaško-srbski jezik. — In napósled še omenjam, da mi je tudi že pred več leti neki znanec, sedaj slovenski duhovnik, gledé iste stvari pisal takó: „Si zamoreš misliti, da bi Slovenci svojo dosedanjo literaturo, svojega Preširna, Koseskega, Stritarja, genije, ki se smejo prištevati najboljšim pesnikom vseh narodov, kar tako — Hrvatom na ljubo — hoteli vreči v koš?! in bi tako naredili v svoji literaturi ‚tabula rasa‘, kakor da bi z mokro gobo preko nje potegnol?! — To bi bilo naši časti nasproti, katero si je dolžen varovati vsak narod, če v kulturnem življenji neče abdicirati. . . Tudi mi nečemo pozabiti svojega jezika nobenemu narodu, bodi si tudi slovanskemu, na ljubo.“

Opuščajoč o tem vsako kakeršnokoli opazko, razvidno je že iz téh izjav dovolj, kakó težavno bi bilo dan denašnji, ako bi kdo Slovincem hotel naš jezik zameniti s hrvaškim (srbskim). In ta težkoča bila bi še tem večja, ako pomislimo, kakó slabo je še pri nas sploh razširjeno znanje hrvaščine. V šolah se ta jezik ne uči — Šafaříkov dotični nasvet v učnem načrtu za gimnazije l. 1849. ni bil prodril, privatno pa se tudi le malo kdo ž njim peča, kajti nima prilike upotrebjevati ga praktično; izjeme so dakakor, toda le posamezne. Zopet prosim g. prof. Pajka oproščenja, da še v tem obziru navedem njegov izrek, prijavljen mi v pismu 18. aprila 1876. glede omenjenega hrvaškega spisa o Vrazu: „Jaz bi ga prav rad v Vašem izvirniku pretiskal; ali ker bi rad, da bi slovenski ‚čitatelji‘ o Vrazu tudi čitali, dobro čitali, premišljevali in pravično sodili o njem, česar vsega pa — takó se bojim — ne bi storili, ako jim se čtivo v ‚hrvaškem‘ jeziku podá. Kajti prijatelj! ne sme se nikoli zábiti, kakov je (v obče) naš čitajoči publikum!“ No dokazov za to pač ni treba, saj je znana prikazen; sicer pa exempla sunt odiosa. — In takó bi takemu nepripravljenemu vsprejetju hrvaščine, ako bi še ináče to sploh bilo mogoče, prva posledica v Slovincih res bila tá, da bi naši časniki drug za drugim jenjali zarad pomanjkanja naročnikov; a druge knjige, hrvaški pisane, kdo bi jih še pri nas čital, oziroma kupoval?

Drugi glavni in pravi razlog, da mi sedaj drugega jezika, ako prav najbližjega, vsprejeti niti ne smemo, pa izvira neposredno iz prvega: Kaj takega bilo bi naravnost nevarno za obstanek národa našega.

Slovenci smo v povse drugačnem položaji, nego so Hrvatje. Med njimi se madjarski element nikoli ni mogel prav ugnezditi in se tudi

nikdar ne bode (akoravno je v naših dneh takozvana narodna stranka v saboru začela klanjati se in tamjan sežigati Arpadovemu kumiru). Pri nas pa nemščina vedno in vedno kot môra teži na nas in naš živelj, takó da še komaj dihamo; a jedino orožje, s katerim jo od sebe nekoliko odbijamo, je naš slovenski, uprav máterinski in národni jezik, zares živi jezik, kakor ga govori narod — razumeva se, da v pisavi požlahnjen in vzvišen, kakor je tó pri vseh národnih takó. Zato se pač pravo naglašuje ter tudi prejšnji moj neimenovani znanec omenja, da le za ta slovenski jezik se bode naše kmetško ljudstvo, katero je že zdaj glavna podpora in zaslomba slovenske národnosti, zavzemalo in navduševalo, nikdar pa ne za jezik, recimo hrvaški, katerega niti preprosti Hrvatje od Varaždina doli do blizu Zagreba še dandanes ne govoré. In v tem zmislu se ima tudi razumeti, kar je pisal isti hrvaški list „Vienac“ l. 1871. po priliki rekoč: „Tako razgovetno, kakor Slovenci, ne umemo pisati niti mi Hrvati niti Srbi, zato pa tudi ljudska omika pri njih bolj napreduje, nego pri nas.“

Nadalje ima skoraj vse literarno življenje v nas Slovencih žurnalistički, torej več ali menj polemičen značaj. Polemika pa mora imeti orožje vsekdar pripravljeno in gotovo. Tu pa le samó pomislimo, kakó blagonosno delujejo naši v povse razumljivem jeziku za ljudstvo pisani lokalni listi gledé národne stvari v dotičnih pokrajinah, n. pr. „Slov. Gospodar“ med štajerskimi, „Mir“ med koroškimi Slovenci, kjer je baš največja sila. A gotova nesreča bi bila za nas, ako bi Slovenci ravno sedaj, ko najhuje na nas navaljujejo Nemci, popustili orožje, že gotovo, pripravljeno in nabrušeno (da pri podobi ostanem), pa bi prijeli za drugo, katerega pa naš narod vihtiti ne zna. A kdo bi potem branil Slovence in slovensko národnost? — V kratkem: Ko bi mi slovenščino sedaj popustili, povrnili bi se brez dvojbe zopet óni stari prepiri zaradi jezika, prepiri, kateri bi mogli slovenskemu národu postati pogubonosni. Naše ljudstvo bi se celó zmešalo ter se nejevoljno obrnilo od takega početja. Vsled tega pa bi, kakor rečeno, najkrepkejši zagovorniki naše národnosti, časniki, nam poginili, — ter na vse zadnje bi Nemci brez kakih ovir zopet uveli popolnoma nemški jezik v šole in urade. Dobro o tem opazuje tudi Macun v „Knjiž. zgodov. slov. Štaj.“ str. 7. „Že obče-slovenski jezik je našim zoprnikom oster trn v peti, kam pa še le jezično zjedinenje s Hrvatossrbi.“

K vsemu temu pa še je nesrečni politični dualizem med Slovenci in Hrvati óna stena, katera loči sinove jedne matere ter zabranjuje vzajemno pomoč med bratskima plemenoma, da mi ne moremo tjà in oni ne sèm. Sotla, ta mala reka, res da nas ne razdvaja; nego

Litava, Litava! ta je naša velika mejna reka . . . Kakor pa stroga jedinost Slavjanov v politiki ni mogoča, takó tudi v literaturi ne, katera poslednja je i mnogo od prve zavisna.

Federalizem Slavjanov v politiki, federalizem v literaturi: to je najiskrenejših patrijotov slavjanstva parola, katera se dan danes res, posebno pri nas, prezirati ne sme. — Učimo se vsi — takó nam se vedno in istinito kliče — učimo se vsi obče slavjanske literature, in vsi Slavjani se bodemo razumeli vsak v narečji svojem! Saj nam je uprav takó tudi že naš Vodnik v svoji „Pismenosti“ l. 1811. Slovincem bil porekel, „da si bomo s Srbijani roke podali in eden k drugemu brez težave v šolo hodili.“ —

A napósled da še čujemo, kakó je o tej naši tu razpravljani stvari sodil sam uzor-Ilir naš Stan ko Vraz. V pismu Muršecu pred božičem 1849. leta, (vid. Dĕla V. 417) poudarjal je namreč Vraz kot največjo zapreko narodne stvari v Slovencih moč germanstva, katera je tu mnogo silnejša nego li v Hrvaški, pa je zato slovenskemu društvu v Gradci toplo priporočal, da poleg ilirskih novin za vzbujanje in pospeševanje národnega duha v ljudstvu razširja zlasti slovenske časnike. Piše pa v tem obziru: „Kako stoje slovenske naše stvari na Štajeru? Kako iz novinah čujem, ne najbolj. Istina je, da ondje slovenstvo nemože onako cvjetati kao ovdje što cvjeta; te će ondje i duh centralisacije a po njoj i germanisam laglje napredovati, nego ovdje u zemlji [hrvaški namreč], gdje je sve probudjeno. — No drugčje je ondje kod vas . . . Teutonia se u potaji širila i ukorenjavala, kako je htjela . . . Sve vaše lanjsko agitiranje bilo je krasno; nu sprama onakvog bezbožnog i nepravednog suparnika, kao što je podli Niemec, onaj svaku uvriedu i poniženje hladno čestno podnoseći politički passepar-tout, — vaše (kako rekoh) agitiranje biaše odviše idilsko, i na i u pravednost svieta i vlade nadajući se preslabo . . . Nu prodjimo se mudrovanja, već gledajmo, što nam je najpreče, — a osobito što treba Slovincima raditi. — Prvo, duh i osviesštenje širiti i okriepiti u domorodcima i narodu, ostavivši svaku nadu u pravednost zapada i vlade. A sriedstvo najglavnije k tomu jesu društva i uže sklopljenje i skupljenje silah duševnieh i materialnieh. Zato treba da društvo Vaše Gradačko ima svoje podružnice po ostalíem varošima i župama, i obširno tiem putem da dieluje na narod i pojedine osobe njegove. A najpače treba, da se naši slovenski domorodci odbiju od tudjiej nama protivnieh novinah i brošurah. Koj umi čitati slovenski, nek čita slovenske novine, koj umi ilirski, nek drži ‚Slav. Jug‘ . . . Na polje s tudjiej novinama! Preporučaj e za Boga mladeži učenje ilirštine; jerbo tu hvala Bogu ima za probudjenje na-

rodnoga duha slavjanskog dosta hrane Djelujte dakle u tom smislu nu postojano i čitavo slovenstvo obsižuće. Širite slovenske novine ne samo medju hlačari nu i medju bregušari, kitite ih od sviuh stranah krasniem i probudjujućiem člancima. Nastojite da učeća mladež slovenska dobro izučí nariečje književno ilirsko ne samo čitajuć neg i pušići ga. Složno, složno da bude jedno stado, a dober pastir neće izostati. — Dixi!“

Pri obstoječih razmerah torej nam Slovencem sedaj nikakor ne kaže, vsprejeti hrvaščino za književni jezik. Kakor je to sicer za ljubitelja širje domovine tóžno, takó je pa na drugi strani zopet vesela prikazen za nas; kajti ideja se vendar le vse to bolj uresničuje in oživlja. S pomočjo ilirščine t. j. denašnje hrvaščine smo si vsaj očistili in obogatili jezik slovenski, kar nam je le na korist. „Če pogledamo na naš sedanji parlamentarični, vojaški, uradniški, novinarski, jezik, sploh na tehnologični del našega slovarja, nij li vse polno in živo ilirskih izrazov?“ opazuje dobro Janko Pajk v „Zori“ (1876, list 2.) Dan danes se upotrebljuje pri nas res množina, posebno znanstvenih besed, katere smo si izposodili od bratov Hrvatov, nekdanjih Ilirov, ali v povse izvirni obleki ali pa v našem narečju prikrojeni; dočim bi se brez njih morali posluževai kakih takih tujih spak. Le prispodobimo n. pr. prve letnike „Novic“ s sedanjimi tečaji „Slov. Naroda“ — kolika razlika, kolik napredek v jeziku! Tam „kranjski“, tu skoraj „hrvaški“. — Zjedinjenje se vrši takó na prirodni način, mnogokrat brez naše namere, dà, celó proti volji nekaterih naših „konservativcev“. *Naturam expellas . . .* — Zadovoljni bodimo za zdaj; kajti, ako ne možemo, kako hočemo, moramo, kako možemo. A pri tem učimo se Slovenci le slavjanščine, posebno hrvaščine, a potem ruščine — ter bodimo Vse-Slavjani!

In takó končajmo z ónimi na čelo temu spisu postavljenimi, a tu našim sedanjim okolnostim prirejenimi besedami Stanka Vraza: To je baš naše značajno svojstvo, da čim se z jedne strani držimo domačega narečja, zopet z druge strani ne dopuščamo, da gine književno blago zajedniško.

Toliko v petdesetletni spomin književnosti jugoslavjanske. — A kaj bode od nas Slovencev za drugih petdeset ali za sto let? . . .

Osèhlo cvetje.

XIII.

Človeške tožbe čujem, vzdihovanje,
Solzé točiti sèstre vidim, brate,
Pogrèbce tu in tam radóstne svate,
Ki rad bi se vesel oziral nánje.

Poglèd mi takšne slike je vsakdanje
Zatrl vse misli, upanja bogate,
Da lepe kdaj bodočnosti še zlate
Učakam v prid človeštvu, v srečo zánje.

Oj, pevske želje vé, presladke, ljube,
Težkó je bilo z vami se ločiti,
Ker balo mi srcé se je izgube.

A naj življenje, krí naj jaz žrtvujem,
Redú svetovnega izpremeniti
Ne morem, ako noč in dan vzdihujem.

XIV.

Nesrečnik sem, nesrečnik jaz ostanem
Do konca dnij težké nosèč okove,
Rešitve ni mi upati gotove,
Nikogar z bolečino vso ne ganem.

Iz snà moréčega po konci planem,
Ko zòr premagal je noči mrakove;
Izgine dan, temè je strah me nove,
In truden zjutraj spet oči si manem.

Bolestim z láhka mojim ni primére,
In ker ni upa, meni se rešiti,
Srcé teró bridkobe tisočére.

A hujše náme naj trpljenje pride,
Značaj si moški vém jaz ohraniti,
Dokler poslednji dan mi ne zaide.

Jos. Cimperman.

Agitator.

Roman.

Spisal Janko Kersnik.

Deseto poglavje.

Vtem je prihajal graščák, in ko sta Koren in Milica dospela pod platano, vstajali so vsi izza mize ter hiteli Boletu naproti. Tudi Milica je stekla za ónimi in v veselem, glasnem pozdravljanji, ki je donelo od vseh strani, opazil ni nihče njene razburjenosti; Koren pak je laglje skrival tiho, neizmerno srečo, ki mu je polnila dušo.

Boleška je uvidela, da doktor hrepeni po trenutku, ko bi mu bilo moči govoriti z graščákom o znani stvári, ter je odvedla Katinko in Milico v grad. Gospodje so ostali sami na vrtu.

„Da si le prišel, dragi moj! Željno smo te pričakovali — a sedaj bo treba na noge stopiti!“ dejal je Hrast naglo in prijel prijatelja pod pazduho. Korakala sta po široki, z belim peskom posuti poti, Koren pa je stopal za njima.

„Oh, Ti meniš — zaradi volitve!“ reče Bolè zategneno.

„I, kaj pa? Volitev, volitev — okrog nje se suče danes ves naš svet!“

„In česa želiš?“

„Govoriti s Teboj, posvetovati se, in — agitirati moraš, prijatelj, agitirati; brez agitacije ne gré!“

Doktor je bil tako ognjen in zgovoren, da ni zapazil nenavadne Bolétove resnobe in zamišljenosti. Še citata ni bilo čuti iz njegovih ust, kar je bilo sicer vendar navadno. Korenu pa je gorel še vedno prvi poljub Miličin na ustnih, da je le na pol poslušal pogovor; misli so mu uhajale drugam.

„A. povej mi, kako stojé stvari v trgu!“ reče graščák po kratkem molku.

„Slabo za nas — brez Tebe!“

Doktor je jel razkladati prijatelju vse, kar se je bilo zgodilo v času njegove odsotnosti: o volilnem shodu, o kaplanovih spletkah, o Medenu in njegovi zvezi z uradniki in o čudnem vedenji osrednjega odbora.

„Glej, dragi moj! Za vsem tem tiči pa le vlada, nemškutarstvo in klerikalci! Lepa zveza to; a mi jih moramo pobiti. To ni več slovensko, to ni več narodno, kar se tu godí, in kam pridemo napósled, ako bomo v zbor volili take ljudi, kakor je naš Meden? Tu bo še Elza zvonec nosila!“

„Ti si razburjen, ljubi doktor! Kaj vruga Te je tako razvnelo? Tu je treba mirnega, resnega premisleka; kajti ves naš položaj je tako resen, recimo nevaren, da je treba gledati le na to, kar utegne biti politično, koristno, ter pustiti osebne želje in ozire.“

„Jaz ne umem, kam meriš!“

„Sine ira et studio, dragi moj! Vprašanje je, ali je Tvoja kandidatura politično koristna, ali ne? Ali nam kaže, discipliniranim iti za osrednjim odborom, ali pa postaviti se na svoje noge?“

„Osrednji odbor še ni govoril zadnje besede; mi moramo vplivati nánj!“

„On je že govoril!“

Hrast je izpustil prijateljovo roko in umolknil sredi pota. Koren pa je pozabil vse svoje sladke sanjarije ter vskliknil:

„Kedaj je govoril?“

„Včeraj je sklenil, da proglasi Medena kandidatom v našem trgu!“

„Potem mu napovémo boj!“ izustila sta doktor in njegov koncipijent ob jednem.

„Jaz mislim, da bi to ne bilo umestno!“

„Ti trdiš to?“

„Jaz sem se danes razgovarjal z našimi zaupniki v mestu, in ti so me prepričali, da bode najbolje, ako Ti še ne kandidiraš. Počakaj, da se naše razmere razbistré; saj si še mlad!“

„Torej tudi Tebe so pridobili?“

Bilo je nekaj bolestrnega v tem Hrastovem vskliku.

„Ni mogoče, gospod Bolè, da res tako mislite!“ vskliknil je Koren.

„Čemu bi se šalil v tako resni stvári? Jaz pravim, udajmo se disciplini; to je narodna dolžnost in krepost. Ako strmoglavimo one, ne koristimo narodni stvari!“

„A, za Boga, kaj li ima osrednji odbor z Medenom, o katerem vendar zna, da je bil do sedaj vedno nemškutar, hud nasprotnik naš?“ vprašal je Koren srdito.

„Klerikalna stranka je dejala, da ima do njega več zaupanja, nego do našega prijatelja, doktorja, in vladi, katera nam je sedaj pravična — kakor tudi Vi trdite — bil je Meden tudi po volji!“

„In nemškutarjem tudi!“ vpil je Koren. „Se li spominjate še onega zabavnega večera pri Medenovih, ko je baron Jablanski korteševal?“

„Vse mogoče! Toda stvar je dognana, in jaz svetujem, da se udamo.“

„Ne, ne, nikdar, nikdar!“ vskliknil je Koren.

Hrast je molčal.

„Torej Ti ne pojdeš z nami?“ vprašal je po kratkem odmoru.

„Ne morem! Sedaj sem vezan — v mestu sem dal besedo.“

„Potem smo premagani! Ves boj bode zaman!“

„Ne bode, gospod doktor!“ oporekal je Koren. „Udati se ne smemo! Gospodje v osrednjem odboru so radi sami med seboj, in če pač morajo vzeti koga v svoje kolo, sprejmo najrajši takega — kakor je Meden. Ta jim ne bo vode kalil, niti bistril — vse to nam je znano. A pomisliti je treba, kaj je z narodom, z našo narodno idejo, ako nas bodo zastopali mameluki in koristolovci, ako nas bode vladal samozeljni absolutizem starih poslancev. Tu moramo luknjo izbiti v ta stari, samoljubni krog —, novih mož nam je treba, in Vi morate kandidirati! Pravo narodno časopisje nas ne bo pustilo na cedilu, in to je že velika pridobitev. Ako tudi propademo, seme, katero zasejemo s svojim bojem, to seme bo pognalo; kdo ve, kakšen bo potem čez par let naš položaj? Jaz trdim, da bodemo rastle v svoji moči!“

Koren je bil sedaj samó navdušen agitator; pozabil je vse današnje dogodke, pozabil, da se protivi očetu ljubice svoje, in niti tre-

nutek ni mislil na to, da utegne razpor z ónim postati usodepoln njemu in njegovi ljubezni. Navdajala ga je le óna brezobzirna strastna narodna zavest, ki je lastna vsem tlačenim rodovom, in katere njih vročekrvna mladost tudi pozabiti ne more tedaj, kadar njih boj krene v miren, raven tir.

Okrog graščakovih usten je zaigral sarkastičen smehljaj.

„Meniš li, da boš kaj posebnega dosegel — za naš narod, seveda — ako prideš v zbor?“ dejal je skoraj porogljivo. „Z drugimi ali pa za drugimi boš hodil!“

„Hvala, da si tako odkritosrčen,“ zavrnil je Hrast jezno. „Nisem se nadejal, da Te utegnejo pregovoriti, a sedaj vidim, kako daleč seza njih moč. Pa bodemo videli; ako želé boja, naj ga pa imajo!“

„Dobro, tako je!“ pritrtil je Koren.

Vrnili so se proti grádu.

„Kaj pa bo v vélikem posestvu? Bodo li tam tudi prepustili vse Nemcem?“ vprašal je doktor s posiljenim glasom, da se je videlo, kako namerava preiti na drug pogovor.

„Kaj še! Tam bo tudi boj!“

„Oh, vendar! In kôga bodo kandidirali našinci?“

„Mnogo znancev naših, in — mene tudi!“

„Tako?“

„S tem so Vas pridobili?“ vskliknil je Koren.

Graščák je prebledel od jeze ter se obrnil počasi h koncipijentu, ki je tudi ves razjarjen obstal poleg njega.

„Jaz ne véim, kako bi Vas primerno zavrnil,“ dejal je Bolè osorno; „a zdi se mi, da je nepotrebno. Vi bajè nimate volilne pravice in zato ne umem . . .“

„Prosim, dovolite —“ hitel je óni, „volilna pravica ali ne, to je pač vse jedno nocoj; jaz mislim, da ima tu vsak pravico do besede in do kritike, kdor ima slovensko zavest; in to sem si jaz ohranil — čisto in neskaljeno . . .“

„Verjamem, verjamem,“ dejal je graščák mirneje, „a žaliti ne smete ónega, ki ima isto zavest, pa išče drugih potov do skupnega smotra, in morebiti primernejših, nego so Vaši.“

Koren se je pikro nasmehnil. Odgovoriti je hotel ostro, toda stali so že pred gradičem in skozi odprto okno prvega nadstropja so jim doneli otožni glasovi narodne pesmi nasproti.

„Oh, Milica poje!“ omenil je graščák in vsi trije so postali pred grajskimi vrati in poslušali. Milica je svirala na klavirji, spremljajoča staro narodno pesem.

Bilo je, kakor bi ti glasovi dušili vse strasti in vso jezo, ki je malo prej kipela v srcih teh treh mož. Molčali so, in ko napósled graščák povabi ona dva, naj gresta gori ž njim, ubogala sta brez ugovora.

A tudi gori navadna dobra volja ni prodrla. Vsa zabava je bila posiljena, in dame, ki so s finom čutom slutile nekak razpor med gospodi, trudile so se spraviti pogovor v gladek tir. Milica je nekako boječe zrla od jednega do družega, s Korenom pa ni mogla mnogo govoriti, ker je sedel ves čas nji nasproti poleg njene matere. Čutila pa je dobro, da vspéh pogovora na vrtu ni bil vsem po volji. O politiki in o volitvah niso zinili besedice, in že to je bilo sumljivo.

Ko so se Hrastova in Koren poslavljali, segla sta si tudi Milica in koncipijent v roke.

„Lahko noč!“ dejala je ona gorko.

On pa ji je le stisnil ročico, in ko se je ozrla vánj, zdelo se ji je, kakor bi sevalo poleg jasne sreče tudi nekaj silno žalostnega iz njegovih očij.

„Vam li smem pisati?“ vprašal je šepetaje.

Ona se je zarudela ter mu prikimala.

Druzih pa nihče na njiju ni pazil.

(Dalje prihodnjič.)

Tvoj nasméh.

Cesto se v spomin vsiluje
 Čarobni mi tvoj obraz,
 Ko moj duh okrog potuje,
 Tja potuje v vašo vas.
 Po livadah, po planinah,
 Oj, po rožnatih bregéh
 In po solnčnatih dolinah —
 Zreti menim tvoj nasméh.
 Saj, dasi zemljó je krila
 Bela zima, mraz, vihá, —
 Ko si ti se nasmehnila —
 V svet je plaval solnčni žar.

In ko sončnate bregove
 Pisan je odéval cvet --
 Lepše je cvetice nove
 V smehu tvojem kazal svet.

Pa dasi že davno zgubil
 Tebe sem in tvoj obraz,
 Vendar še bom tebe ljubil,
 Saj ko grem tja v vašo vas:

Po livadah, po planinah,
 Oj, po rožnatih bregéh
 In po solnčnatih dolinah —
 Zreti menim tvoj nasméh!

Jos Kostanjevec.

Književna poročila.

IV.

Curiosità Triestine.

Trieste antica e moderna ossia descrizione ed origine dei nomi delle sue vie, androne e piazze. Opera compilata da Ettore Generini. Trieste Tip. Morterra et Comp. 1884. — 518 stranij. Cena 2 gld.

V tej knjigi opisuje Hektor Generini starejšo in novejšo zgodovino o tržaških ulicah, zagatah in trgih. To ni povse prvopisno izdanje in izvorno delo, temveč tu in tam podpolnjen Crateyev spis: „Perigrafia dell' origine dei nomi imposti alle androne, contrade e piazze di Trieste, che servir può d' aggiunta alla Cronica del P. Ireneo della Croce. Pubblicata nell' anno 1808 da Antonio Cratey ecc. Trieste. Dalla tipografia di Gasparo Weis“ (298 str.) In tega pisatelj nikakor neče utajiti svojim čitateljem; takój na prvem mestu v predgovoru „al cortese lettore“ oznanja to odkrito. Vender se je Trst v poslednjih desetletjih jako razširil, zaradi tega se je lotil tega dela.

„Ljublj. Zvonu“ ni namèn obširno govoriti o tém; samó toliko nam bodi dovoljeno izreči ob kratkem, kolikor je ta zgodovina v zvezi z nami Slovéni.

Ako bi v imenovanej knjigi le površno iskali raznih slovenskih imen in besed, to bi našli mnogo nedoslednostij, kakor n. pr. na 154. str. je čitati: Terstenich, na 490. pa Terstenik; Lipizza (165.), Lippizza (501. in 502. večkrat); il monte Staribreč (197) in na istej stráni osem vrstíc nižje: Staribreč; a zamán iščeš po vsem spisu namesto teh hib jedino pravilne pisave: Stari breg! Na 257. str. nahajam: Rizmanje, na 225. Rizmagne, na 504. pa Rizmanie; Trebich in Trebiciano (499.), Trebicciano (487.); Reka (29., 197., 489., 493. in 502.) Rea (83.). Dalje beremo: torrente Klutz (290, 342.), patok (24.), Bagnoli-Boliunz (29, 506.), monte Re o Nanos (29.), Clinziza (506.), Nigrignano o Cernizza (494), Suppano o capovilla (488.) itd. — Gadi se nam še dalje tratiti prostor in čas, govorečim o teh spakah! Iz vsega vidimo, da Italijani sami ne vedó, na kakšen način bi nagrdili in pošobili čista slov. imena, da bi bolj dišala po Apeninah. Ker se našim vročekrvnim sosedom nikdar ne posreči izkoreniti vseh dokazov, da naš narod ní tu „plebe esotica“ — krenimo zopet na premo pot!

Izprva je ob kratkem nekoliko tržaške zgodovine; zatem so „cenni statistici“, kder čitamo, da „dichiarano di parlare lo sloveno“ (1880. l.) v Trsti in njega okolici 26.263 stanovnikov. — Baš tu je ugodna prilika prisposodobiti razne podatke o primorskih prebivalcih.

Trst in okolica.

	leta 1846.	leta 1880.
Nemcev	8.470	5.141
Italijanov in Furlanov	46.530	88.887
Slovénov	25.300	26.263
Srbov in Hrvatov .	—	126
Druzih narodov .	—	98
vkupe .	80.300	120.515

Gorica in Gradišče.

	leta 1846.	leta 1880.
Nemcev	1.385	2.659
Italijanov in Furlanov	61.889	73.425
Slovénov	128.462	129.857
Srbov in Hrvatov .	—	12
Druzih narodov .	—	66
vkupe .	191.736	206.019

Istra.

	leta 1846.	leta 1880.
Nemcev	—	4.779
Italijanov in Furlanov	60.040	112.701
Slovénov	31.995	40.960
Srbov in Hrvatov .	134.445	123.245
Vlahov	1.555	2.121
Druzih narodov .	—	348
vkupe .	228.035	284.154

Podpolno prebivalstvo primorsko.

	leta 1846.	leta 1880.
Nemcev	9.855	12.579
Italijanov in Furlanov	168.469	275.013
Slovénov	185.757	197.080
Srbov in Hrvatov .	134.445	123.383
Vlahov	1.555	2.121
Druzih narodov .	—	512
vkupe .	500.081	610.688

Ozbiljno opazujočemu človeku se mora res čudno zdeti, v kakšnem razmerji raste italijansko prebivalstvo na Primorskem in skrivši se mu vriva nesrečno mnenje v glavo, ali je bilo vse pravilno šteto in napisano.

Znamenito je védeti, kar nam pripoveduje Generini, da ni bilo v Trsti 1717. leta nad 500 hiš in kočic ter samó okolo 4000 stanovnikov. Kako

hitro se je razvijalo potem mesto, osvedočimo se, ako primerimo nastopna čísla:

1758. leta je bilo	620 hiš	in	6.424	prebivalcev
1777. " " "	?	" "	20.000	"
1804. " " "	?	" "	40.862	"
1819. " " "	3.208	" "	43.087	"
1844. " " "	?	" "	56.000	"
1845. " " "	?	" "	60.000	"
1880. " " "	?	" "	141.740	" (bez vojakov.)

Na 27. in 28. stráni proizvaja pisatelj na ednajstero načinov imé: Trieste, Tergeste. Izpovedati nam je resnico, da se nam vide nekatera teh proizvodov na ravnost — smešna. „Warum denn in die Weite schweifen?“ Bog vé, je-li nam dovoljeno, nam bednim Slovanom, osmeliti se in dodati imenovanim izpeljavam še dvanajsto, slovansko: trügü, trügovište, trüžište, bulg. türgoište? Kaj hočemo, Lah se bojí slovanščine, kakor zlódej sve-tega križa!

Knjiga nas učí na 52. stráni, da je zagata ali slepa ulica (androna, Sackgasse) „Jasbizza“ dobila svoje ime po nekej Katri Jasbiz (Jazbec), ki je prva začela peči 1751. leta jako vkusne testenice ali pašteta, katere je tedanja gospóda zeló cenila in rada mozgala okolo poludne.

Ulico „Britz“: (110 str.) so zvali po starej obítelji z goriških Brd, ki je imela tu dve hiši. Zamrla je ta obítelj 1754. l., tako nam poróča: Ant. Tribel, Passeggiata storica per Trieste, I. 1884. pg. 76. (Brici namesto: Brdci.)

Sósebnó vážno nam je v ulici „al Castello“ staro poslopje, ki je od 1841. zavod bezumnikom. Tu so nekđaj stanovali tržaški vladike; škof Peter Bonomo je bil dal popraviti to zgrádo 1503. l. in dvajset let pozneje je obavil glavna vrata, nad katerimi čítamo:

Petrus Bonomus Antistes Tergestinus Carissimae
Patriae Decori D. D. Anno MDXXXIII.

(Prim. o tem črtico o Trubarji v „Ljublj. Zvonu“ 1884. str. 43. in 44.) Redko je zidanje, ki bi imelo toliko zgodovine za seboj, kakor baš to. Benečani so je bili malo ne do tal posuli l. 1312. Kdor želi kaj več zvedeti, béri samo knjigo od 121.—129. strani. Vzged bodi omenjeno, da je v spomín obítelji Bonomo tudi neka ulica imenovana tako (str. 106).

Na 140. str. govóri Generini ob ulici „Cavana“ in velí, da je ime prastaro. Ne bi bilo preveč, ako nam kdo razloží besedi „Cavana“ in „Grumula“, o kateraj najde čítatelj nekoliko na 190. str.*) Morebiti bi nam

*) Srb.: gromila poleg gomila f. znači: Hügel, Haufen in stari zgodovinarji pripovedajo, da so nekđaj bile tam gomile (Grabhügel). Op. pis.

mogel podati kakšno zgodovinsko črtico naš vredni župnik g. M. Sila, ki se temeljiteje bavi s tem predmetom.

Ulica „San Cilino“. Zgodovinar P. Ireneo pripoveduje, da se je nekadaj ta hrib (?) zval: Markova Globena.*) (Generini 148.)

Ljubljanski vladika Tomaž Hren je bil podaril 1623. l. svoje zemljišče v Trsti oo. jezovitom. Kadar se ta zavod razdruži, osvoji si vlada imenovano zemljo in jo proda 1775. oo. Armencem, ki so se bili istega leta naselili v Trsti. Leta 1796. ustopili so Armenci mestu Tržaškemu velik del tega zemljišča, po katerem se je ustanovila nova ulica Coroneo (Hrenova ulica). (Str. 157.)

Ob ulici „Kovač“ nam Generini ne vé ali neče ničesar povedati, zatorej moramo pogledati nekoliko v Cratyevo uže omenjeno knjigo, ki nam razklada na 148. in 149. str., da je: Kovazh parola cragnolina, che significa fabbro, magnano e maniscalco. Dalje govori: ne smemo se čuditi, da ima ena naših ulic slovensko (cragnolino) ime, ker ne samo da mejo delimo s Kranjskim, nego tudi naši okoličani ne govore družega jezika, razven slovenskega. Do časov grofa Nikolaja Hamiltona (1750) ni imel v Trsti nikdo ni konj ni voz v zabavo, in zaradi tega je bilo do malega nepotrebno, da se tu ustanovi tak rokodelec. Samo kmetskim potrebam se je naselil v nekej ulici kovač, po katerem se še denes imenuje, — da-si ne dela posebne časti uličnemu imeniku, — dodaje Tribel v svojej „Passeggiata storica per Trieste“ I. str. 77.

L. Ž v a b.

(Konec prihodnjî.)

Nove muzikalije.

IV.

Sveta maša za mešani zbor s spremljavo orgelj (ad lib.) postavil in prečastitemu gospodu, gospodu Blažu Šokliču, župniku in knezoškofijskemu svetovalcu, v vsi ponižnosti poklonil Janez Carli, organist mestne farne cerkve v Škofji Loki. Op. 2.

Cena 50 kr. Založil skladatelj. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani. 1885.

G. skladatelj je s to svojo mašo, na besede: „Bog, pred Tvojim veličastvom“, podal cerkvenim pevskim zborom prav lahko, praktično skladbo, ki se dá peti tudi jednoglasno s spremljevanjem orgelj. Posebne duhovitosti sicer ta maša ne kaže, ker skladatelju je bilo na tem ležeče, da je v lahkem, tekočem homofonnem zlogu pristopna tudi šibkejšem močém. Pisana pa je povse v cerkvenem duhu; harmonija, postopajoča večinoma v skalnih troglasih kaže, da je g. skladatelju cerkveni zlog popol-

*) Morebiti: glóbela f. namesto: glóbel, glóbéli f. ?

noma znan. Sept-akorde rabi le tam, kjer so umestni in pripravljeni po pravih harmonije. Modulacija je povse pravilna, postopajoča najprej v dominantno in proti koncu v subdominantno (plagalni ton), kar daje skladbi vselej veličastno, cerkveno lice. Posebno lepi so odstavki: Vstop, evangelij, darovanje, povživanje in konec. Obseg glasov (ambitus) je tako pripraven, da more vsak pevski zbor to mašo brez težave omagati. Stav je jako tekoč in posamezni glasovi so gibično izvedeni.

Čestitamo vrlému g. skladatelju na ti maši ter jo priporočamo gg. organistom in pevcem.

V.

Čvetero antiphon v slavo Mariji prečisti Devici in Ave Maria. Za mešani zbor zložil in prečastitemu gospodu, gospodu Matevžu Kožuhu, dekanu starološkemu in knezoškofijskemu duhovnemu svetovalcu ponižno poklonil Ig. Hladnik, organist v Stari Loki. Op. 1. Cena 40 kr. Lastnina skladateljeva. —

Tisk J. Blaznikovih naslednikov v Ljubljani. 1885

Te skladbe, ki pričajo o bogatih mislih skladateljevih, katerim je tekst pod posamezne glasove tu pa tam prav lepo podstavljen in ki imajo veliko število lepih muzikalnih oblik, nastavljenih po zadržkih, morali bi iskreno priporočati. Obžalujemo le, da se je urinilo skladatelju precejšnje število harmoničnih in melodičnih hib. Tako n. pr. Št. 1. 4. takt ima takozvani sekst-septimni akord, ki je najmehkejši v harmoniji; v cerkveni skladbi je sentimental. Druga napaka pri tem akordu je ta, da zadržuje tenorjev *a terco gis* proti altovskemu *d*. Kako krasno bi se tu prilegala Händel-nova kadenca, katero je g. skladatelj postavil na drugem mestu! Št. 2. v 18. taktu, pri *gloriosa* nikakor ne more vzdržati tenorjev *hes* dvoje disonanc *a soprana* in *bas*a v ravnotežji. Sploh se nam zdi tudi modulacija v ti številki omahujoča. Št. 3., 3. takt 3. udarca prinaša sicer pripravljeni, obrnjeni postranski sept-akord, a ta se potem ne razvezuje pravilno, ker ostane še izvirna septima in služi nasledujočemu konsonantnemu sekst-akordu. Polifonija pri „*Ressurrexit*“ ni tekoča, marveč je *iskana*, *narejena*. Takih disonanc zdrava polifonija ne pozná. V 16. taktu, v 3. udarci se nahaja kvart-sekstni akord, ki odločno sili v dominantno *a, cis, e*. Tukaj pa modulira naravnost po sept-akordu v toniko, kar ne pričakuje človeško uho. 17., 18. in 19. takti prinašajo zopet pretirani kontrapunkt. 20. takt ima prav óno pomankljivost stranske septimne razveze, katero smo že zgoraj grajali. Št. 4., takt 22., 2. udarec v troglasnem stavku naj bi udobil bas *h*, namesto *e*, da bi se s tem ognilo ravnobežnosti do dominantne septime. 42. takt, 2—3. udarec prinaša kvintne paralelke med altom in tenorom *e, f^{is}, a, h*, katere se morejo odstraniti po protigibu. Svetujemo g. skladatelju tudi, naj se zanaprej ogiba prosto upeljanih kvart-sekstnih akordov, kakeršni se nahajajo v št. 2. v 14. taktu; v št. 3.

v 31. taktu in še več drugih. Če prav so taki akordi upeljani v protigibu, (*motus contrarius*), niso nikdar pravilni, ako nimajo pripravljene kvarte ali pa temeljnega tóna. G. skladatelj bi bil prav storil, ako bi bil dal svoje sicer prav dobre skladbe pred tiskom pravemu strokovnjaku v korekturo. To nikakor ni sramotilno; saj so celó klasiki tako delali, dobrovedoči, da „več očij več vidi“.

Ker pa so antifone vrlo dobro zložene v cerkvenem duhu in jim ne pomanjkuje lepih muzikalnih oblik, smemo jih kot delo nadepolnega skladatelja v obče priporočati.

D. Fajgelj.

~*~

Blag roják.

Ko trombe glas, ko zvon doní
Od vrlega moža spomin!

Koseski.

Dné 24. januarija l. 1744. spisal je v nemškem Gradci Martin pl. Lamb in Schwarzenberg oporoko svojo. Skoraj poldrugsto let je minulo od tedaj — in danes se javljajo blagodejne posledice zadnje volje plemenitega moža, ki na tujem ni pozabil rodne zemlje in vasí, kjer mu je tekla zibelka. Oporoka je že po obliki svoji jako zanimiva in zato jo nekoliko obširneje podajem „Zvonovim“ čitateljem.

V uvodu pravi Martin pl. Lamb in Schwarzenberg, da se je odločil pisati poslednjo svojo voljo gledé minljivosti življenja, ki nam kar pred očmi gine, in gledé na to, da je življenje prav za prav le nekaka zastava smrti. Dušo svojo priporočivši brezmejni milosrčnosti božji in ukrenivši, da se truplo njegovo pokoplje prav préprosto, ter bere trideset maš zadušnic, natanko popiše premoženje svoje in napravi iz njega fidejkomis za sorodnike. V gotovini zapušča dvanajst tisoč goldinarjev, ki so naloženi v mestni banki dunajski. Vrh tega našteva raznih dragocenosti, katere dobi dedič njegov: srebrno posodo, težko 52 lotov; par risanic, ki jih je zdelal slavni puškar Jurij Kaiser na Dunaji; par lepih pušk od nič menj slovečega dunajskega mojstra Ivana Bosa; dolgo španjsko risanico, kakeršne delajo v Dunajskem Novem Mestu. Denar, dragocenosti in ostala oprava skladajo fidejkomis, katerega prvi posestnik je imel biti po volji testatorjevi njegovega brata Antona Andreja pl. Lamb in Schwarzenberg drugi sin Jarnej Josip pl. Lamb in Schwarzenberg, doktor zdravništva in njegovi otroci; ako ti pomrjo, dobi fidejkomis tretji netjak, oziroma njegovi otroci. Treba pa je, da uživatelj fidejkomisa ostane zvest veri očetov in da nikdar ne spozabi dolžnega spoštovanja do udov slavne habsburške hiše; kdor bi se ne ravnal po tem, izgubi pravico do fidejkomisa in odstopiti ga mora zakonitemu bližnjemu nasledniku.

Ko bi pa izmrli moški dediči bratovi, potem naj se vse premoženje porabi za blagodejne ustanove. Ustanovno pismo naj sestavi župnik vipavski ali pa njegov vikar v Črnem Vrhu v soglasji s cerkvenimi in srenjskimi predstojniki Črno-vrškimi na Kranjskem. V prid duše oporočnikove naj se napravijo ustanove za dečke in deklice testatorjevih sorodnikov v Vipavi, Črnem Vrhu in v Idriji, da bodo pridno hodili v šolo. Ko bi pa teh ne bilo, smejo se ustanove tudi podeliti drugim marljivim otrokom iz vipavske, črno-vrške in idrijske fare.

Fidejkomis je užival najprej Martinov netjak Jarnej Josip, za njim pa ga je dobil okoli leta 1763. Melhijor pl. Lamb in Schwarzenberg, bivši oficijal pri ces. kr. tabačnih dohodkih in dvornem knjigovodstvu, kateremu je nasledoval mladoletni sin Martin. Ta je bil zadnji rodovine pl. Lamb in Schwarzenberg. Umril je 19. aprila l. 1868. v Budimpešti, star 72 let in neoženjen. Zadel ga je bila kap v Kraljevih Varih.

Deželno sodišče v Gradci je z odlokom 20. avg. l. 1869. proglasilo, da je fidejkomis prenehal s smrtjo zadnjega pl. Lamba ter ukrenilo, da se premoženje porabi v zmislu ustanovnega pisma. Imetje znaša danes 2 1, 150 gold. jednotnega državnega dolga v bankovcih, ki se bodo porabili po predlogu g. vikarja in cerkvenega ter občinskega predstojništva v Črnem Vrhu za deške in dekliške stipendije. Štiri ustanove so po 150, štiri pa po 50 letnih goldinarjev; nobena ni omejena na kako posebno vrsto studij.

Toliko ob ustanovi. Žal, da nimamo o življenji blazega rojaka skoraj nikacih podatkov. Leta in dne njegovega rojstva ne znamo. Iz oporoke je razvidno, da je bil krščen v vipavski podružnici sv. Jošta v Črnem Vrhu in da je vedno ostal samec. Pisal se je od začetka pač za Lampe-ta — priimek, ki je v njegovem rojstvenem kraju zelo navaden. Sam pripoveduje v poslednji volji, da je služil trem rimskim cesarjem: Leopoldu, Josipu in Karolu. Navzočen je bil v vseh turških, francoskih, španskih in laških vojnah tedanje dobe ter posloval v dvornih in vojaških stvarih. V svoji oporoki pristavlja izrecno, da je služboval vedno z „najudanejšo zvestobo“ ter ukrenja, da se to zapiše na njegov nagrobni spomenik.

Z ozirom na vlado cesarja Leopolda I. (1657—1705) lahko sklepamo, da se je pl. Lamb porodil v drugi polovici 17. stoletja; oči pa je zatisnil l. 1744., najbrž v Gradci. Kje je pokopan, ne znamo. Grobnega spomenika, kakeršnega si je sam volil v oporoki, ne vidimo nikjer več. Kamen je izginil — a spomenik, ki si ga je postavil blagi mož z oporoko svojo, bode trajal dalje, nego kamen in ruda; v srcih hvaležnih potomcev živel bode na veke. Naj rodé njegove ustanove óne blage sadove, ki si jih je želel plemeniti rojak, mož slovenske korenine, prejasen vzgled neomahljive zvestobe do vere, cesarja in domovine svoje.

—n.

Umetniške starine po Gorenjskem.

II. Bohinjska Dolina in Bled.

Bohinjska dolina ni bila Rimljanom samó znana, ampak imeli so v Bohinji tudi naselbine; o tem pričajo novci in drobci, ki so se našli okoli Bistrice. Tudi nekatere zapuščene rudokopske jame in kupi žlindre ali troske se pripisujejo Rimljanom. Nahaja se med ljudmi tudi še nekaj ustnega poročila o davno minulih časih. Znano je, da sta bohinjski dolini, spodnja in zgornja, zaprti na vse strani od visokih gorá in da je ta prostoren kotel dostopen le po cesti, ki drži ob Savi čez ozek, dve uri dolg predor, Štenge imenovan. Nekdaj, pravijo, šel je glavni pot z Bistrice čez Črno prst v Bačo na Tolminsko, in res se imenuje kraj na ti gori „Na cesti“. Tod čez so prinesli možje zvona, vlita v Vidmu za cerkev sv. Janeza pri jezeru. O jednom teh zvonov se še pomni, da je bil neprimerno podolgast in brez vsakega napisa, kakor so najstarejši zvonovi. Ker ni bilo tako pripravne ceste v dolino, kakor je zdaj, niso prodrli Turki nikdar v Bohinj; obrnili so se, ker se niso upali dalje po ozkem predoru med strme pečine, in od tod je dobila — po narodni etimologiji — vasica Obrnje svoje ime. Blizu Bistrice je fužina z imenom „Na Pozabljenem“, kjer je bil baje ustanovljen samostan „Cruskilach“, ki je zdaj zapuščen, pozabljen.*)

Ohranjeni spomeniki iz gotske dobe in iz poznejših stoletij pričajo, da so bili tedanji Bohinjci, akoravno tako rekoč na konci sveta, vendar v ozki zvezi s časovnim gibanjem, da je bila dolina obljudena in ne uboga, da je imela ta in óna cerkev dobrotnike, ki so ji poklonili lepih daril.

1. Bitnje. Pisatelj tega članka je bil prijetno iznenaden istaknivi takoj v pričetku svojega brskanja po dolini v Bitnjah, v podružnici bistriške fare, sicer malo, a krasno delo, namreč plošček, in vrčke za lavabo manus, delo nemškega ukusa iz konca 16. ali početka 17. stoletja, iz dobe tako zvane nemške renesance, katere proizvode starinoljubitelji cenijo posebno visoko. Plošček in vrčka sta v medi tolčena — in debelo pozlačena; plošček je posebno bogato ornamentiran; delo kaže ukusnost iznajdbe, trdno in vežbano roko v zvrševanju. Hrani se tu tudi več blazin za oltar od usnja, katerim je krasba (ornament) z barvami, z zlatom in srebrom vtisnena. Dve, najstarejši, sta posebno lepi, ker je ornament nalašč za odmenjeni prostor prav ukusno zložen. Druge so iz večjega kosa, domnevno iz antipendija vrezane, ornament menj ukusen in

*) Prof. Fr. M. Mayer je v svoji knjigi „Der Investiturstreit in den östlichen Alpenländern“ dokazal, da ta samostan v resnici ni bil nikoli ustanovljen, dasi imamo o njem ustanovno listino.

poznejše dobe. Majhna kadilnica, vlita od medi (mesinga), proste, toda prav primerne oblike bi — očejena starega dima — po vsi pravici smela nadomestiti mlajšo tovarišico, posrebreno, ki je okornega dela in brezlična.

Navedene stvari je izvlekel cerkovnik iz stare skrinje v zakristiji izmed druge nič vredne stare šare z veliko spoštljivostjo; prejel jih je od starega prednika in ta od svojega, i. t. d. s priporočilom hraniti in varovati jih kot spoštovanja vredno cerkveno reč. In ravnal se je po tem.

Redkokdaj se nahaja slučaj, da bi prost mož imel v čislu starino, ne da bi védel, kako se dá taka reč tudi dobro prodati, kako hrepené prekupci posebno po kovani starini in da jo, ako ne gre drugače, tudi drago, neprimerno visoko plačajo. Tako nečislanje ali taka nevédnost je pripomogla tudi na Kranjskem marsikateremu „potovalcu“ do lepega „zaslužka“.

Omeniti je vélikega oltarja iz l. 1668. Bogato je krasban z izrezanimi ornamenti, s krepkim barvanjem, s pozlačenjem vmes; zlog kaže italijanski vpliv.

Na severni steni zunaj je vzdian kip Madone z Jezuškom in nekaj manjših tudi kamenitih kipov. Akoravno so ti kipi visoko, blizu nadstrešja, vendar se spoznajo gotske forme na njih, in verjetno je cerkovnikovo poročilo, da so ostanki prejšnje, stare cerkve, ki je morala biti gotska. Sedanja stavba nima druge posebnosti, kakor velik, bogato izveden okvir glavnega vhoda, zdelan od sivkasto zelenega (otoškega) kamena v minulnem stoletji.

2. Srednja Vas v zgornji dolini. Pri ti cerkvi je omeniti med starinami dveh blazin z našitimi podobami in cvetkami iz početka 17. stoletja, in vélikega keliha iz 18. stoletja, ki je tolčen iz medí in pozlačen, z lepo sreberno krasbo, posebno okoli kupe.

3. Pri sv. Pavlu — (Stara Fužina) — je kor še gotski, ladja na novo zidana in predelana. Véliki oltar, malo starejši kakor v Bitnjah, je tudi istega zloga, le bolj zmerno krasban.

4. Jeden najvažnejših spomenikov vse dežele Kranjske je cerkev sv. Janeza Krstnika pri jezeru. Na nizkem holmci blizu iztoka Save iz jezera stoji samotno cerkvice v kraji prečudne krasote. Tu prehaja zgornja dolina v spodnjo; pogled na jezero, na visoke strme pečine na severu, na razprostrano južno gorovje s sivobelim grebenom in na velikanski amfiteater, ki zagrinja za jezerom bohinjski svet, ta pogled se živo vtisne v spomin po svoji originalnosti. Tako gorsko samotno je v tem kraji, da je potnik iznenaden, ko zagleda čez uro hoje dalje prijetni prizor obljudene zgornje doline. V ta zapuščeni kraj so Bohinjci postavili pred petsto leti majhno cerkev, katere stavba ima še po večjem svojo nekdanjo obliko. Znamenitost te cerkve so stare freske v koru, ki so se ohranile brez večjih poškodovanj in brez izprememb.

Kor, starejši od ladje, domnevno iz 14. stoletja, je 4,5 m širok, 4 m dolg in dobro 6 m visok. Dve okni v zaporni steni kora sta predelani pravokotno, srednje je zazidano. Lok, ki loči kor od ladje, je v temenu 4 m visok. Ladja, za dve stopinji nižja od kora, ima na svodu bogato reberno mrežo s sklenilniki, katerih plastična krasba je tudi prav primerno slikana. Rebra in sklenilniki na svodu ladje so od kamena rezani, v koru le ometani; ta omet je le nerodno zglajen, kar kaže, da zidarji niso bili posebno izurjeni. Na južni steni ladje imata dve okni še star gotski vrh kamenitih geometričnih likov. Zvonik je na južni strani kora, v njegovem pritličji zakristija.

Na prvi pogled mora spoznati tudi nevajeno, nekritično oko na slikah nekaj nenavadnega, posebnega. Vsak gledalec mora čutiti, da so te podoobe iz davno minulih časov. V obče napravljajo vtis nerazvitosti, ne ravno začetka, vendar še malo napredovane dobe, tukaj gotske. Kdor ni videl drugih slik tega časa, staval bi lahko pomankljivost v risanju telesnih udov, n. pr. rok in nog, trdost, ki se deloma kaže v gibanju nekaterih oseb, pomanjkanje perspektivne vednosti na začetništvo slikarjevo. Po natančnejšem pregledu bo spoznati, da izvirajo nekatere nedostatnosti iz tradicionalnega načina slikanja, da tiči še nekaj bizantinskega nagleda v predstavah, ki so se ponavljale, n. pr. pri apostolih, levitih i. dr. Pri predstavah, katerih način ni bil določen po tradicionalnem nagledu, zapazi se izraz bolj prostega duševnega gibanja, nekaka dobrodejna naivnost, nežno, zamisljivo čutenje, in tukaj so umetniški nedostatki in pomanjkljivosti dobe in slikarja mnogo manj občutiti. Slike budijo misel na pobožnega slikarja, ki je bil zmožen razodevati v kljub nedovršenim oblikam prepričevalno svoje plemenito mišljenje in nazore svoje. Slike so polne cerkvenega duha. Kako nasprotje je med temi gotskimi slikami in med ónimi pod njimi, ki se vijó v širokem pasu okoli vélikega oltarja ter so nastale v 17. stoletju. Naslikane so namreč deklice s perutami — ženski angelji — ki drže pred seboj pregrinjalo ali prt raztegnen, da se vidi le zgornji del telesa z rokami. Ti angelji so vesele mlade glavice, nekatere pevajoče, prav spretno z malo potezami spisane na zid od izurjene, hitre roke. Za angelje so pa spoznati jedino po atributu perut in ker so v cerkvi, sicer bi pristojale bolje steni v kakšnem paviljonu, kjer se je sešla vesela družba v radovanje. Slikar je bil spreten mož, toda óno resnobno in versko mišljenje, ki se očitno kaže v gotskih slikah in jim daje notranjo vrednost, izginilo je v 17. stoletju popolnoma.

Nad omenjenim, poldrug meter visokim pasom prične se gotska slikarija. Zid je dobro zglajen, barve so tanko — liki akvarelu — nanesene,

svetle, malo senčene, sence so poglobljene večkrat s tamnimi črtami, navskriž položenimi, kakor je bila navada pri miniaturah.

Posamezne predstave so: na južni steni zgoraj pod svodom od ostrega loka omejena je podoba Marije z detetom; angelja držita razpet njen plašč, pod katerim je videti množico vernikov. Pod to podobo je vrsta šestih apostolov, stoječih, v celi osebi. Niže navzdol je vrsta šestih levitov, pol osebe; jeden na pol, dva popolnoma uničena po nametu okoli povekšanih vrat v zakristijo. Na nasprotni steni kaže vrhinja podoba krst Jezusov, nad njim Boga očeta; angelj na desni drži Jezusovo obleko, na levi je gledajoče ljudstvo. Blizu angelja je videti gol mož v četrerooglati posodi do pol života; ker je posoda tako nizka, da bi se moralo videti več moža, tudi klečečega, kaže se kakor skozi dno v tla pogreznen. Simetrično južni steni sledi pod vrhngo sliko vrsta apostolov, katerih jeden je na pol, a dva sta popolnoma odstranjena po novem oknu. Niže je vrsta svetnic; kakor leviti na nasprotni steni slikane so do pol života z arhitekturami v ozadji. Posamezni oddelki so deljeni z vodoravnimi barvanimi pasovi.

Na treh ozkih stenah, ki zapirajo kor, je na desnem, zdaj krogobokanim oknom naslikana Marija v nabranem plašči in s krono na glavi, držeča v rokah male bukve. V spodnjem levem kotu stoji majhen gol angeljec, ki piska na piščal. Nad levim oknom je sv. Katarina z mečem in kolesom; v spodnjih kotih podobe kleče angeljci, tudi goli, igraje na mandoline. V teh dveh podobah se posebno izraža ljubezniva naivnost. Srednje podobe ni moči videti, ker je veliki oltar tako blizu stene, da tudi lestve ni mogoče spraviti zadaj.

Švod nad korom je razdeljen po rebrih v tri manjša in tri večja polja. Na enem teh so slikani angelji, ki godejo na razna glasbila, na ostalih dveh dva evangelista; v manjših poljih so angelji držeči napisne trakove; črke so minuskule. Obleka se života angeljev lepo prijema in se končuje v bogatih, cevnatih gubah brez onih nalomov, ki so značajni za poznejšo gotiko. Po obleki angeljev so raztresene male rozete, slikane enakomerno brez ozira na zavijanje gubá, t. j. so patronirane. Na sklenilniku sredi svoda je slikana Vzveličarjeva glava, blede in prav milega pogleda.

Na steni ločilnega loka, v kor obrnen, predstavljen je v sredi sv. Jurij rešitelj device od zmaja, na levi strani Abel, darujoč, na desni Kajn, držeč v rokah snopič žita. Kajnu sedi hudiček na tilniku, drugi manjši na snopu. Na spodnji, proti tloravnemu obrneni steni oboka sta slikana dva škofa v ornatu; kapa jima je v primeri sedanjim jako nizka.

Razredba slik je urejena strogo po prostoru stavbe. Glavni steni sta v razdelitvi simetrični; vsaka podoba je posebej lepo in primerno zložena v določeni prostor. Gledé starosti teh slik kaže vse na starejšo gotsko

dobo, razven minuskul napisnih trakov na svodu. Natančno bo mogoče določiti starost, ko bo vsa umetniška tvarina te dobe v naši in v sosednih deželah poznata, primerjena in precenjena, kar se ima zgoditi v prihodnih letih po c. kr. centralni komisiji za ohranitev umetniških in zgodovinskih spomenikov. Zdaj se nabira še le gradivo, katero bodo prvi avstrijski starinoslovci razsojevali in konečno dognali. Konečni rezultat teh preiskav bo priobčen za posamične kronovine pod imenom „umetniške topografije“.

Tudi nekoliko drugih rečij je vredno omeniti. Zanimiv je n. pr. slikan grb na severni steni ladje s kardinalskim klobukom; pod grbom je napis: „Cristof von Gottes Gnaden der heiligen romischen (sic!) Kirchen des Stules zu Rom Albanenser Bischof. Legat der ainconitanischen March, Bischof zu Trient vnd administrator zu Bruchsen 1563.“

V ladji sta dva stranska oltarja, prislunjena na steno ločilnega loka; na teh oltarjih se kaže velik prevrat ukusa v teku tridesetih let, od 1635., ko je bil zvršen oltar na južni strani, do 1668. Letnice so oltarjema na severni strani. Prvi je v prostih, a čistih oblikah rénesance, s prevladanjem bele barve, skromnim zlačenjem in prav zmerno krasbo, drugi je z ornamentami bolj debelega stroja — skoraj preobložen, tudi stolbi so oviti z raznimi ovitki, — živo barvan in mnogo zlačen. V enakem slogu je delan véliki oltar, ki ima več živo barvanih štatuet. Posebne vrednosti je antependij vélikega oltarja od usnja; na rudeči podlagi so z zlatom vtisnjeni ornamentii prav ukusno sestavljeni, v sredi je prav spretno slikana mala podoba Vzveličarja Zmagovalca.

Ohranil se je tudi še gotski križ na palici za bandero z relief-podobami; Kristus in jeden evangelist sta se izgubila.

Posebnost teh starih cerkvá je, da imajo prostorne lope pred cerkvijo; na zidanih stebrih je strop in streha, nižji, kakor oni cerkve, in je prostor cerkve na ta način izdatno povešan, da imajo zavetje ljudje o shodih i. t. d., kadar je cerkev premajhna. Taka lopa se nahaja pri sv. Pavlu, sv. Janezu v Bohinji, v Gradu na Bledu, na Vodešiči, v Kranji. Pri sv. Janezu je še za cerkvijo manjša lopa in tukaj je shranjen ostanek gotskega vélikega oltarja; kip sv. Janeza Krstnika, malo večji, kot pol naravne velikosti, izgubil je po večini svoje površje barv, vendar je mnogo večje umetniške vrednosti, nego kip, ki je zdaj v vélikem oltarji.

Ivan Franke.

(Konec prihodnjič.)

Slovenski časopisi leta 1885.

Letos izhajajo v Slovencih naslednji časopisi:

1. **Novice** gospodarske, obrtniške in narodne. V Ljubljani, XLIII. leto, vsako sredo na celi poli v 4. — Odgovorni urednik Gustav Pirc; tiskarji in založniki J. Blaznikovi nasledniki. — Stojé po pošti 4 gold. 60 kr. za vse leto, 2 gold. 40 kr. za pol in 1 gold. 30 kr. za četrt leta.

2. **Zgodnja Danica**. Katoliški cerkven list. V Ljubljani, XXXVIII. leto, vsak teden po jeden pot na celi poli v 4. — Odgovorni urednik Luka Jeran; tiskarji in založniki Jožef Blaznikovi nasledniki v Ljubljani. — Naročnina, kakor pri „Novicah“.

3. **Državni zakonik** za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane. Razglaša vse državne zakone, cesarske patente in najvažnejše ukaze in razpise c. kr. ministerstev. Na Dunaji, XXXIV. leto v 4. — Urednika Matej Cigale in Jos. Stritar; založnik c. kr. dvorska in državna tiskarna na Dunaji. — Vseletna naročnina 2 glđ. 50 kr.

4. **Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko**. Razglaša vse deželne zakone, razglasila c. kr. deželne vlade in drugih cesarskih in deželnih oblastev in ukaze c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem. V Ljubljani, XXV. leto v 4., s slovenskim in nemškim tekstom. — Translator prof. Fr. Levec. Tiskata Klein in Kovač v Ljubljani, ki prodajata tudi posamične številke, po 4 kr. tiskovno polo.

5. **Deželni zakonik in ukazni list za vojvodino Štajersko**. Razglaša vse deželne zakone, razglasila c. kr. namestništva in drugih cesarskih in deželnih oblastev in ukaze c. kr. namestnika na Štajerskem. V Gradci, leto 1885. v 4., s slovenskim in nemškim tekstom. — Translator prof. Anton Kaspret. Tiskar „Leykam“ v Gradci.

6. **Zakonik in ukaznik za avstrijsko-ilirsko Primorje**, ki obstoji iz poknežene grofije Goriške in Gradiške, mejne grofije Isterske in državno-neposrednjega mesta Trsta z njegovim obmestjem. V Trstu, leto 1885. Razglaša jednako tvarino, kakor deželni zakonik za vojvodino Kranjsko, a samó v slovenski besedi, t. j. italijanski ali nemški tekst se izdajata posebej. — Translator? (Šolske zakone in ukaze prelaga najbrž, kakor sodimo po jeziku, sam g. c. kr. deželni šolski nadzornik A. Klodič vitez Sabladoski, druge stvari menda razni c. kr. politični uradniki.) Tiskarna ni imenovana.

7. **Učiteljski Tovariš.** List za šolo in dom. V Ljubljani, XXV. leto, izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca na celi poli v veliki 8. — Odgovorni urednik Andrej Praprotnik; tiskar in založnik J. R. Milic. — Stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 30 kr.

8. **Slovenski Gospodar.** List ljudstvu v pouk. Izhaja XIX. leto v Mariboru vsak četrtek na celi poli v 4. ter stoji po pošti vse leto samó 3 gld., za pol leta 1 gld. 60, za četrť leta 80 kr. Deležniki tiskovnega društva prejemaťo list brez posebne naročnine. „Slovenski Gospodar“ prinaša vsak mesec po pol pole „Gospodarstvene priloge“ in po ravno toľiko „Cerkvene priloge“. — Izdajatelj in založnik „Katoliško tiskovno društvo“; odgovorni urednik Lavoslav Kordeš; tiskar J. Leon v Mariboru.

9. **Slovenski Narod.** Izhaja vsak dan zvečer v Ljubljani, XVIII. leto in folio ter stoji po pošti vse leto 15 gld., pol leta 8 gld., četrť leta 4 gld., jeden mesec 1 gld. 40 kr. — Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Železnikar; lastnina in tisk „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani.

10. **Novi Brencelj** v zbadljivi in šaljivi obleki. Izhaja po dvakrat na mesec v Ljubljani XVII., oziroma II. leto na polovici pole v 4. ter stoji vse leto 3 gld., pol leta 1 gld. 50 kr., četrť leta 80 kr. V prilogi prinaša povest: „Kako sem se jaz likal.“ — Odgovorni urednik Jakob Alešovec; izdajatelj M. Alešovec; tisk Blaznikov v Ljubljani.

11. **Vrtec.** Časopis s podobami za slovensko mladino. Izhaja po jedenkrat na mesec v Ljubljani XV. leto na celi poli v 8. ter stoji za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. — Izdajatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič; tiskata Klein in Kovač v Ljubljani.

12. **Soča.** Politični tednik, izhaja v Gorici, XV. leto, vsak petek na celi poli in folio, ter stoji vse leto 4 gld. 40 kr., pol leta 2 gld. 20 kr., četrť leta 1 gld. 10 kr. — Izdajatelj in odgovorni urednik M. Koršič; tiska „Hilarijanska Tiskarna“ v Gorici.

13. **Slovenec.** Političen list za slovenski narod. Izhaja vsak dan v Ljubljani XIII. leto; vseletna naročnina 15 gld., polletna 8 gld., četrťletna 4 gld., mesečna 1 gld. 40 kr. — Izdajatelj Jožef Jerič; odgovorni urednik Matej Močnik; tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

14. **Edinost.** Glasilo „Slovenskega političnega društva za Primorsko“. Izhaja v Trstu X. leto po dvakrat na teden vsako sredo in soboto opoldne na celi poli in folio ter stoji po pošti vse leto 6 gld., pol leta 3 gld., četrť leta 1 gld. 50 kr. — Lastnik društvo „Edinost“; izdajatelj in odgovorni urednik Viktor Dolenc; tiska „Nova Tiskarna“ Viktorja Dolenca v Trstu.

15. **Cerkveni Glasbenik.** Organ Cecilijanskega društva v Ljubljani. Izhaja po jedenkrat na mesec VIII. leto v Ljubljani ter velja za vse leto z muzikalno prilogo vred 2 gld. — Odgovorni urednik Janez Gnjezda; urednik glasbenih prilog Anton Förster; zalága Cecilijino društvo, tiska R. Milic.

16. **Cvetje z vrtov sv. Frančiška.** Časopis za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška. S posebnim blagoslovom Njih svetosti papeža Leona XIII., Njih prevzvišenosti kneza nadškofa goriskega in prečastitega generalnega ministra celega franciškanskega reda vrejuje in izdaja P. Stanislav Škrabec, mašnik franciškanskega reda na Kostanjevici. Izhaja VI. leto v Gorici v nedoločenih obrokih ter velja vse leto (12 zvezkov) samó 70 kr. — „Hilarijanska Tiskarnica“ v Gorici.

17. **Popotnik.** List za šolo in dom. Izhaja VI. leto v Mariboru 10. in 25. dan vsakega meseca na celi poli, v véliki 8. ter stoji vse leto 3 gld., pol leta 1 gld. 60 kr. — Izdajatelj in urednik M. Nerat; tiskar J. Leon v Mariboru.

18. **Gospodarski List.** Glasilo č. kr. kmetijskega društva v Gorici. Izhaja v zvezkih po jeden pot za mesec v Gorici, V. leto v 8. — Založnik č. kr. kmetijsko društvo; odgovorni urednik Anton Klobučar, tiskar Paternolli.

19. **Kres.** Leposloven in znanstven list. Sodelovanjem prof. dr. Gregorja Kreka in župnika Davorina Trstenjaka ureduje dr. Jakob Sket, c. kr. gimnazijalni profesor v Celovci. Mesečnik, vsak zvezek ima po 3—4 pole v 8. — Izdaje, zalága in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja V. leto v Celovci. Velja za vse leto 4 gld., za pol leta 2 gld., po knjigarnah vsak snopič 40 kr.

20. **Ljubljanski Zvon.** Leposloven in znanstven list. Izhaja v Ljubljani V. leto vsakega meseca prvi dan v zvezkih, po 4 tiskovne pole vélike osmerke obsežnih, ter stoji za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. — Lastniki in založniki Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar; izdajatelj in odgovorni urednik Fr. Levec, c. kr. realčni profesor; tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

21. **Mir.** — Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca IV. leto v Celovci na celi poli ter velja vse leto 1 gld., pol leta 50 kr. Izdajatelj in urednik Filip Haderlap; tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

22. **Kmetski Prijatelj** (Der Bauernfreund). — Izhaja vsako drugo in četrto nedeljo v meseci v Celji, IV. leto, ter stoji za vse leto 1 gld. — Izdajatelj in odgovorni urednik dr. Edvard Glantschnigg, založnik in tiskar Janez Rakusch v Celji.

23. **Škrat.** — Izhaja vsako prvo in tretjo soboto v meseci III. leto v Ljubljani na polovici pole s podobami, ter stoji vse leto 3 gld., pol leta 1 gld. 50 kr., četrt leta 80 kr. — Izdajatelj in lastnik Srečko Magolič in drugovi; odgovorni urednik Srečko Magolič; „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

24. **Slovenski čebelar in sadjerejec.** Glasilo čebelarskega in sadjerejskega društva za Kranjsko. Izhaja vsak mesec po jedenkrat na polovici pole v veliki 8. III. leto v Ljubljani ter stoji po 1 gld. 30 kr. na leto. — Izdajatelj Janez Modic, društveni predsednik; odgovorni urednik Anton Klein; lastnina „Čebelarskega in sadjerejskega društva za Kranjsko“; tiskata Klein in Kovač v Ljubljani.

25. **Slovan.** — Izhaja II. leto v Ljubljani 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. — Izdajatelja in lastnika Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar; urednik Anton Trstenjak; tisk „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani.

26. **Duhovni Pastir.** — Izhaja II. leto v Ljubljani v mesečnih zvezkih po $3\frac{1}{2}$ – $4\frac{1}{2}$ tiskovne pole. — Odgovorni urednik Anton Kržič; lastnik in izdajatelj „Katoliška Tiskarna“. Stoji za vse leto 4 gld.

27. **Ljubljanski List.** Večerna priloga deželnemu uradnemu časniku. Izhaja vsak dan razven nedelj in praznikov ob 5. uri zvečer II. leto v Ljubljani na celi poli ter stoji za vse leto 10 gld., za pol leta 5 gld. za četrt leta 2 gld. 50 kr., za jeden mesec 85 kr. — Odgovorni urednik J. Naglič; tiskata in zalagata Ig. pl. Kleinmayr in Fedor Bamberg v Ljubljani.

28. **Zadruga.** List za razpravo narodno-gospodarskih vprašanj. Glasilo zveze slovenskih posojilnic. Izhaja II. leto v Celji vsak mesec po jeden pot na polovici pole ter stoji vse leto 1 gld. 50 kr. — Izdajatelj in lastnik Mihael Vošnjak; odgovorni urednik Maks Vršec, tisk „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani.

29. **Kmetovalec.** Glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodstva Kranjskega. — Izhaja s podobami 1. in 15. dan vsakega meseca v Ljubljani II. leto na polovici pole v 4. ter stoji po 2 gld. na leto. — Urednik Gustav Pirc, tajnik c. kr. kmetijske družbe, tisk J. Blaznikovih naslednikov v Ljubljani.

30. **Jurij s pušo.** Dolgočasen list za lahone, nemškutarje, madjarone in druge nerodne ljudi. Izhaja vsako drugo in zadnjo soboto v meseci v Trstu II. leto s podobami, ter stoji vse leto 3 gld. Lastnik, izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Dolinar, tisk C. Amatijevih sinov.

31. **Dolenjske Novice.** Izhajajo I. leto v Novem Mestu 1. in 15. dan vsakega meseca na celi poli. Cena jim je za vse leto 1 gld. — Odgovorni urednik, izdajatelj, založnik in tiskar J. Krajec v Novem Mestu.

32. **Narodna biblioteka.** Izdajatelj, založnik in tiskar J. Krajec v Novem Mestu. Doslej je izšlo 19 zvezkov v mali 8. po 15 kr.

33. **Ljudska knjižnica.** Odgovorni urednik Lavoslav Kordeš, tiskar in založnik J. Leon v Mariboru. Doslej je izšlo 16 zvezkov v 8. po 6 kr.

34. **Resni Glasovi.** Izhajajo po dvakrat na mesec na celi poli I. leto v Novem Mestu ter stoje za četrto leta 50 kr. — Odgovorni urednik Vekoslav Jenič; založniki Karl Perjatelj i. dr.; tiskata Ig. pl. Kleinmayr in Fedor Bamberg v Ljubljani.

Vrhu tega tudi „*Laibacher Diocesablatt*“ (odgovorni urednik Martin Pogačar; tiskarja Klein in Kovač) časih prinese kako slovensko razpravo.

Po vsebini se ti časopisi delé tako:

Političnih je 8 (dnevnik Slovenski Narod, Slovenec, Ljubljanski List; polutednik Edinost; tednik Soča in polumesečniki Kmetški Prijatelj, Mir in Resni Glasovi).

Gospodarski in politični so 3 (tednika Novice, Slovenski Gospodar in polumesečnik Dolenjske Novice).

Gospodarski so 4 (Gospodarski List, Slovenski čebelar in sadjerejec, Zadruga, Kmetovalec).

Cerkveni so 4 (Zgodnja Danica, Cvetje, Cerkveni Glasbenik, Duhovni Pastir).

Zakoniki so 4 (Državni zakonik in deželni zakoniki za Kranjsko, Štajersko in Primorsko. — Deželni zakonik za vojvodino Koroško se izdaja samó v nemškem jeziku).

Šolska lista sta 2 (Učiteljski Tovariš in Popotnik).

Leposlovnih je 5 (Vrtec, Kres, Ljubljanski Zvon, Narodna biblioteka, Ljudska knjižnica).

Leposloven in političen je 1 (Slovan).

Humoristični so 3 (Brencelj, Škrat, Jurij s pušo). —

V Ljubljani izhaja največ listov, namreč 16; v Mariboru, Gorici, Novem Mestu in Trstu izhajajo po 3; v Celovci in Celji po 2; na Dunaji in v Gradci po 1.

L.

Slovenski glasnik.

Nove knjige slovenske. — Josipa Jurčiča zbrani spisi. Založil in na svetlo dal odbor za Jurčičev spomenik. Uredil Fr. Levec. V. zvezek: Pripovedni spisi. Natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani 1885, 8., 284 str. Cena 70 kr. Peti zvezek obseza: 1. Izvirno zgodovinsko povest iz 15. stoletja „Hči mestnega sodnika“, ki je bila prvič natisnena v Janežičevem „Slovenskem Glasniku“ l. 1866. — 2. Povest „Nemški válpet“, tudi iz „Slov. Glasnika“ l. 1867. — 3. Zgodovinsko povest iz 16. stoletja „Sin kmetskega cesarja“, iz Janežičevega „Besednika“ l. 1869. — 4. „Lipe“ in 5. „Pipa tobaka“, povesti, ki sta bili natisnjeni l. 1870. v Stritarjevem „Zvonu“ in 6. povest „V vojni krájiní“ iz Trstenjakove „Zore“ l. 1872. Vse tiste Slovence, ki se zanimajo za leposlovno in zlasti za pripovedno književnost našo, opozarjamo na to knjigo ter jih prosimo, da bi nam s pridnim kupovanjem omogočili, kmalu poslati v tiskarno gradivo za VI. zvezek. Kakor se kaže, bode samó pripovednih spisov Jurčičevih blizu deset zvezkov. Knjiga se najlože naroča pri g. dr. Jos. Staretu v Ljubljani. Naročnina za I.—V. nevezani zvezek znaša 3 gld. 50 kr., za vseh prvih pet lepo vezanih zvezkov pa 6 gld. Naročnina za VI.—X. zvezek stoji samó 3 gld., in ako so vezani, samó 5 gld. 50 kr. Kdor si naroči vseh prvih deset nevezanih zvezkov, dobi jih za 6 gld. (tedaj zvezek po 60 kr.), elegantno vezanih pa za 11 gld. (tedaj zvezek po 1 gld. 10 kr.).

— „Ljudske knjižnice“ 17. snopič nam prinaša povest „Mirko Poštenjakovič“, katero je po Fr. Frischevi povesti „Die Geschichte eines Braven“ prosto poslovenil g. Janko Leban. Cena 6 kr.

— Došel nam je 19. snopič Krajčeve „Narodne biblioteke“. Obseza iz nemškega na slovenski jezik preloženo povest: „Berač“ in zgodovinsko črtico „Elizabeta, angleška kraljica“. Poslovenil je obe po (?) g. J. P. — Cena 15 kr.

— Prvo berilo in slovnica za slovenske ljudske šole. Sestavila A. Razinger in A. Žummer. Naučno ministerstvo je — tandem aliquando! — potrdilo to potrebno šolsko knjigo, ki se dobiva pri založnikih Kleinmayr et Bamberg v Ljubljani.

— Molitve pri očitni službi božji. Z dovoljenjem prečast. knezoškofjstva ljubljanskega. Drugega natisa. Založil in ima na prodaj Matija Gerber. Natisnil J. Rudolf Milic. V Ljubljani 1885. 8., 64 str. — Ta ponatis je kaj slabo popravljen, in skoraj ni misliti, da bi bil prišel prej č. škofjstvu v roke, ker je n. pr. v lavretanskih litanijah celó izpuščen novi naslov: „Kraljica sv. Rožnega venca“, dasi je že lani zaukazan. Sploh bi bilo treba tako obredno knjižico, ki se rabi pri javni službi božji, temeljito uravnati po sedanjih zahtevah jezikovnih kakor tudi cerkveno-kalendarskih. Tako n. pr. molitve pri prošnjih procesijah niso zvesto preložene in prenatisnene, začetek: Antiph. Exurge . . je izpuščen in tudi „oratio pro episcopo dioecetano“ je prezrta. Če obrednikov dostavek to zahteva, zakaj se ne natisne v knjižici, ki je ravno v dotični škofiji uredana. — n.

Letna poročila naših srednjih šol. Najprej nam je omeniti, da v letnih poročilih naših srednjih šol letos ne nahajamo nobene slovenske razprave. To se nam zdi tem bolj čudno, ker šolska oblastva slovenskim spisom ne delajo zadržkov in ker smo prejšnja leta vsaj tu in tam brali kakšen slovenski sestavek.

Pač pa nam letošnja šolska poročila priobčujejo več razprav, ki so v tesni dotiki z ožjo domovino našo. Tako n. pr. priobčuje poročilo c. kr. vélike realke v Ljubljani izvrstno razpravo „Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754—1883). Von Wilhelm Voss, k. k. Professor.“ Čitatelje svoje smo opozorili na ta znameniti spis že v 8. zvezku „Ljubljanskega Zvona“. — Poročilo c. kr. vélike gimnazije v Celji prinaša jako primeren spis pod naslovom „Die Giftpflanzen in der Umgebung von Cilli“. Spisal ga je prof. A. Pischek. — V poročilu male deželne gimnazije v Ptuji beremo jako lepo in zanimivo razpravo: „Die Fische der Drau und ihres Gebietes.“ V ti razpravi opisuje prof. Julij Głowacki 63 ribjih vrst, živečih v Dravi in njé dotokih. Neko novo ribo iz roda Alburnus Rond. katero je prvi našel v Savi prof. Erjavec, imenuje Głowacki njemu na čast A. Erjavci mihi. — Poročilo c. kr. I. nemške vélike gimnazije v Brnu nam podaja razpravo „Georg Freiherr von Vega. Sein Leben und sein Wirken. Von Dr. Andreas Wretschko, k. k. Professor.“ G. pisatelju smo hvaležni, da je nemškemu občinstvu opisal življenje in ocenil znanstveno delovanje slavnega Slovenca. G. prof. nam o Vegu pripoveduje več novih, doslej ne še znanih podatkov, tako o Vegovem junaškem vedenji pred Belim Gradom, o njegovem znanji s Schillerjem i. dr. Nikakor pa g. profesorju ne moremo verjeti, da bi bil Vega — španjskega rodu! G. prof. Vrečko pripoveduje namreč, da so po utreškem miru l. 1713., s katerim je bila končana španjska naslednja vojska, umaknili se iz Katalonije tadi trije kavalerijski španjski polki, ki so se dotle bojevali za Karla II. (VI.) ter so stopili v avstrijsko službo. Med temi konjiki je bil baje tudi neki Španjec Vega, ki je dosluživši vojake, dobil službo v Ljubljani pri grofu Attems. In ta Vega da je ded našega slavnega rojaka. To vest je g. pisatelj posnel po zapiskih nekega podpolkovnika A. Korna; a ne pripoveduje nam, kje jo je pobral podpolkovnik Korn sam. Ravno taka trditev bi se pa morala dobro podpreti in iz bistrih virov podkrepiti, ako hoče pisatelj, da bi mu jo kdo verjel, zlasti ker se tudi s Hirtenfeldovim poročilom ne ujema (Hirtenfeld, Der Militär-Maria-Theresien-Orden, Wien 1857, II 469) in ker naravnost oporeka uradnim listinam o Vegi. Že prof. Hauptmann je namreč dokazal (Spomenik o šeststoletnici začetka Habsburške vladé na Slovenskem, str. 170), da se je „Vega“ prvotno pisal „Veha = Veha“, da je v krstnih bukvah v Moravčah zapisano: „Georgius Bartholomei Veha et Helenae conjugis legit. filius“ etc., da je priimek „Vega“ po Kranjskem sploh jako navaden, in da se je Vegov rojstni dom imenoval pri „Vehovčevih“. In imenuje se tako še dan današnji. Da je bil Vegov ded res španjskega rodu, ne bil bi narod imenoval njegovega domu „pri Vehovčevih“, ampak rekal bi mu bil najbrž „pri Španjci“ ali „pri Španjčevih“. G. profesor menda vendar ne bode trdil, da so Slovenci s priimkom Veha ali Vehovec vsi španjskega rodu? Najbrž so našemu Vehi v šolah premenili ime iz nevednosti ali pa nalašč v Vego; ali pa si ga je pozneje premenil sam, ker se mu je španjski priimek zdel imenitnejši. Da bi se pa v Moravčah g. izgovarjal za h, tedaj Veha = Vega, kakor trdi g. prof. Vrečko v „Kresu“ (1884, 106), to ni res. Tam se g. prav razločno izgovarja. Imenske premembe pa še dan današnji niso nič nenavadnega in še zdaj se kakšen Sovan prekrsti v Francoza „Souvant“, ali kakšen Rožič v „Rotschütz“. Res je, da „Slovenec nima sreče“. V nevarnosti smo, da izgubimo dva najimenitnejša vojaka-junaka slovenska novejšé dobe. Čehovina si lasté Italijani, Vego pa sami delamo za — Španjca. — V poročilu c. kr. vélike gimnazije v Trstu priobčuje prof. dr. K. Glaser razpravo: „Rgueda I. 143. Text, Uebersetzung

und Commentar.“ — Jako interesantno razpravo obséza poročilo c. kr. velike realke v Gorici. Tu nam direktor E. Schreiber podaja zgodovino goriške realke od l. 1861—1885., v kateri pripoveduje, kako se je ta zavod ustanovil pred petindvajsetimi leti, kakšna mu je bila ves ta čas učna osnova, po imeni navaja vse učitelje, ki so kedaj služili na ti realki in pripoveduje, kaj so učili, kaj znanstvenega spisali, in napósled po imeni, domovini, narodnosti in napredku naševa vseh 1867 dijakov, ki so se učili na goriški realki od njé početka do danes. — Ako omenimo še to, da je naš rojak g. prof. F. Borštnik v programu c. kr. gimnazije v Dubrovniku priobčil korenito razpravo „Pedagogičko razmišljanje“ in Slovenec g. profesor Janez Benigar v poročilu kr. vélike gimnazije v Zagrebu spisal „Osnutak i razvitak physicalnoga cabinetu na kr. gimnasiji zagrebačkoj od godine 1850/1 do godine 1884.“ — povedali smo vse, kar se v znanstvenem oziru za naše bralce nabaja znamenitega v letošnjih poročilih naših srednjih šol.

Wolfov slovar. Urejevanje Wolfovega slov-nemškega slovarja se nadaljuje v započetem tiru. Gosp. prof. Pleteršnik je dognal delo do črke M, uredivši v juliju črko L do konca. Sedaj urejuje g. profesor črko O; črki M in N pa sta prevzela v delo dva pomočnika, kojih dokončano delo hoče g. profesor konečno še sam pregledati in prirediti tako, da se ne bode kazila jednota vsega dela. Urejevanje bi šlo pač že hitreje od rok, ko bi gradivo ne bilo toli množao zbrano, nego bolj previdno izbrano, ne preobloženo s samodelski skovanim blagom, nego bogato na samoraslih besedah iz naroda. — Vsakdo, ki ima torej priliko živeti med narodom in opazovati narodovo govornico in njega izvirne izraze, bode g. uredniku prav ustregel, ako mu priobči kako zbirko pristnih slovenskih izrazov — umeva se samo po sebi, da takih, ki bi utegnili biti še nepoznani. —r.

Jurija Šubica slike za novi deželni muzej so došle že pred delj časom iz Pariza v Ljubljano in kakor čujemo, bodo še ta mesec pritrjene na svoj prostor nad stopnicami, ki vodijo v prvo nadstropje muzealne palače. Sedaj so bile začasno izpostavljene v jedni vélicih dvoran novega poslopja, kjer si jih je mogel ogledati vsak prijatelj domače umetnosti. G. Jurij Šubic je imel nalogo, da nam predstavi v štirih slikah zgodovino, starinstvo, umetnost in prirodopisje. Slikar nam jih predočuje z alegoričnimi ženskimi podobami, ki se prosto dvigajo v sinjem zraku. Zgodovina je lepo žensko bitje, kateremu odeva telo rumenkast plašč. Glavo ima ovenčano z zelenim vencem, v roki pa drži staro knjigo, v katero zapisuje dela človeška. Truplo je obrneno stráni od gledalca ter jadra z belimi perutimi od nas tja v nepoznani svet, v megleno bodočnost. Z glavo pa se ozira nazaj, kakor bi hotela še jeden pogled narediti na sedanjost, na prošlost. Jedenkrat še — in potem odpluje dalje, ter zapiše v knjigo minule zgodbe rodu človeškega ... Pod knjigo je razprostrta ptica sova — znani atribut zgodovinske muze. Spremlja jo tudi genij, ki s trombo oglašá svetu dela minulih dnij. — Umetnost, predmet drugi sliki, predstavlja nam kvišku se vzdigujoča ženska podoba; z belimi perutimi pluje navzgor, hiteča za visokim idealom. V desni roki dviga lavorov venec in nad glavo se ji sveti zvezda modrosti. Leva roka drži liro. Genij, plavajoč ji na strani, nosi pa znamenja plastičnih umetnostij, kiparstva in slikarstva. — Starinstvo je upodobljeno na tretji sliki. Zopet ženska podoba, ki je obrnena proti gledalcu. V jedni roki ima grško vazo, v drugi pa dviga z roko podobo egiptovskega boga. Zlatolasi genij drži zvezek starih pergamenov ter jih prebira, kažoč gledalcu kodrasto svoje teme. — Prirodopisje, mlada, krasna ženska, stopa iz modrega neba opazovatelju nasproti. Telo ji je vitko, hoja

plemenita — pač iz zavesti, kolikega pomena je postala v najnovejši dobi. Ker je ona mlada veda, v najlepšem cvetu, ustvaril ji je umetnik tudi izmed vseh najbolj mladosten, najbolj cvetoč obraz. V jedni roki zapazujemo šopek cvetic, v drugi pa palmovo vejico in knjigo prirodopisno. Krog nje leta genij, držeč blesteč demant, in frfotajo pisani metulji; ti značijo tretjo stroko prirodopisja, živalstvo, v tem, ko cvetke in demant spominjajo na rastlinstvo in rudništvo. — Toliko o predmetu samem. O izpeljavi omenjamo, da se nam podobe takoj prikupujejo vsled idealnega vznesa in globoko premišljene sestave Slikane v préprosti, široki manéri, v modernem, realističnem tónu, kažejo nam, da umetnik ni zastojni bival v središči novega slikarstva, v Parizu. Pri jedni sami sliki, pri „Starinstvu“ opazujemo spomine na dunajske šole, a tudi na nji je genij pravo moderno, živo dete, morebiti najboljši izmed vseh. Risarija nagot je zdelana s posebno skrbjo in ljubeznijo, silhueta pri vseh izborna pogojena Barve nam svedočijo povse modernega kolorista: žive so in naturalistične ter gledalca ogrevajoče.

Slike našega umetnika bodo vsekako jedna najlepših krasov novega muzeja, jedna prvih znamenitostij lepe stavbe. Gotovo bodo ugodno vplivale na umetniški razvoj rokavov slovenskih ter jim kazale, kaj je prva umetnost.

Razven teh slik je prevzel gosp. Jurij Šubic še izpeljavo nekaterih drugih del v novem poslopiju. V vestibulu je začel koncem meseca slikati na strop portrete štirih več ali menj zaslužnih mož za ustanovitev deželne zbirke: Zoisa, Vodnika, Valvazorja in Herbersteina. Obdajale bodo véliko stropno sliko, katero zdeluje brat njegov Janez, ki ima bajè delo tudi skoraj dovršeno.

„Verein der Slavisten“ pod zavetništvom g. dvorskega svetovalca in profesorja dr. Fr. viteza Miklošiča se je osnoval na vsenčiliški dunajskem. Društvo ima namen združevati in v znanstvenem izobraževanju pospeševati vse dijake, ki studirajo slavistiko na Dunaji. V večernih shodih bodo člani tolmačili starejše slovanske književne spomenike ali se vadili novejših jezikov slovanskih, heroči in razlagajoči razne proizvode novejših literatur slovanskih. Društvo si osnuje tudi svojo knjižnico ter preskrbi raznovrstnih znanstvenih časopisov. Pravi člani društvu morejo biti samó vseučiliški dunajski, ki se uče slavistike; izredni člani pa morejo postati sploh vseučiliški dijaki. Podpornik je vsak, kdor plača na leto po 5 glđ. v društvene namene. „Verein der Slavisten“ ima lep namen. Bog daj, da bi ga dosegel!

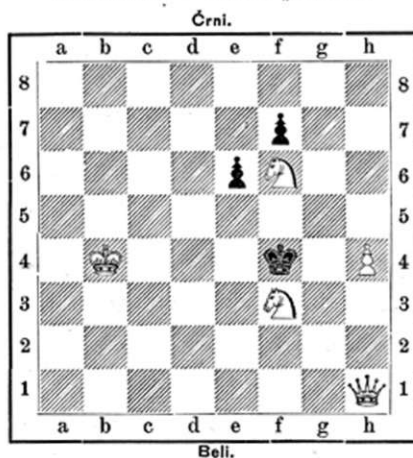
Kratke opazke. 5. „Pastirski list.“ — V poročilu o cerkveni književnosti slovenski v „Lj. Zvonu“ V. 383 navaja se med drugimi spisi tudi neki „Pastirski list Jakoba Maksimilijana, knezoškofa lavantinskega, kakor ‚Slovenec‘ poroča, o prostožidarjih.“ — To je pomota. Lavantski knezoškof je pač, kakor tudi drugi škofi, zaukazal s kratkim predložnim poročilom nemškim z dné 26. jan. 1885 v cerkvi čitati „Okrožnico Njih Svetosti papi za Leona XIII. o družbi framasonski“, a sám ni izdal nikakršnega pastirskega lista o prostožidarjih, torej tudi slovenskega ne. — Nego postni pastirski list za 1885 lavantskega knezoškofa, kateri bi se moral tu napomeniti, ima za tvarino peto prošnjo Očenaša z navadnim postnim naročilom. — Omenjajoč istotam „pastirski list knezoškofa lavantinskega o Ciril-Metodovi svečanosti“ pravi „Lj. Zvon“, da „odreduje po poročilu (menda zopet ‚Slovenčevem‘) potrebno za dotične dneve.“ No razven té odredbe je v tem listu z dné 22. marc. 1885. 4°. 3 str. tudi kratek govor o življenji in še krajši o zaslugah ss. apostolov slovanskih, o katerih se med ostalim nahaja stavek: „Vsaj ga ni, ki bi dvomil, da sta onadva (Ciril in Metod) vtlemjila kiščansko prosveto in omiko med Slovenci.“ Pripaziti pa nam je o tem pastirskem listu knezoškofa Jakoba Maksimilijana, da je še v originalu tudi dotično papeževo breve o praznovanji Metodove tisočletnice v lavantski škofiji pridejano pač nemškemu tekstu, a slovenskemu — ne

Šah.

Ureduje Janko Kalan v Velikih Laščah.

XIII. naloga.

Iz šestega češkega narodnega problemskega turnirja, ki ga je razpisal „Svętozor“. — Sestavil Jan. Smutný v Příbramu. — Gaslo: „Prahá“.

Beli začne in dá v 3. potezi mat.

Rešitev

XI. naloge v 8. zvezku „Ljublj. Zvona“.
Sestavil dr. S. Gold.

Beli.

Črni.

1. Dg7 — h7	Kd6 — d5
2. Dh7 — h4	Kd5 — d6
3. Dh4 — d8 †	mat

Čista simetrična, ali prav za prav simbolična matna pozicija je bistvena ideja te lahke, a elegantne naloge

Pravilne rešitve šahovih nalog so nam poslali gg.: Mavro Tramšek, učitelj v Hočah na Štirskem (10.); Fran Plohl, c. kr. velike realke prof. v Go-

rici (12.) in Ivan Poljanec, c. kr. gimn. prof. v Novem Mestu (12.).

Darilo za rešitev XI. naloge*), dva elegantno vezana zvezka Jurčičevih zbranih spisov smo prisodili in poslali g. Ivanu Ješetu, računskemu nadsetniku pri cesarja Franca Jožefa polku tirolskih strelcev v Borgu.

Šah v Čelih.

Čehi jako marljivo gojé našo plemenito igro ter se med njimi nahaja mnogo izbornih zlagateljcev šahovih nalog, n. pr.: Dobruský, König, Makovský, Drtina, Kondelík, Chocholouš, Jan Votruba in Ana Votruba, Kvíčala, Paclt, Pilnáček, Kober, Pajkr, Toscani, Vetešník, Bláha, Pospíšil, Kolař, Mazel, Fiala, Frohmann, Hanuš, Kotrč, Beneš, Cimburek, Smutný, Traxler i. dr. Šahov oddél imajo štirje časopisi: Paleček, Humoristické listy, Svętozor in Zlatá Praha; urednik temu oddelu vseh imenovanih listov je g. Fran Moučka v Pragi.

Razven tega izhajajo že od avgusta meseca 1884. l. litografovan strokovni mesečnik „Šah-Mat“ kot glasilo „Češkega spolka šahovnega“; urednik mu je Viljem Freytag.

Današnja nalogo smo posneli po „Svętozoru“ in podajemo tu še iz „Zlate Prahe“

XIV. naloga.

Sestavil Jožef Črnovský v Hořovicích.
Beli: Ka1. Dh2, Lh1; Sa6 in c8;
k.a4, b3, f3.

Črni: K.d5; S.b7 in f4; k.d4, e6.

Beli začne in naredi v 2. potezi mat.

*) Gosp. prof. Franu Plohu je bilo prisojeno darilo za X. nalogo, a né, kakor je bilo v 9. zvezku po pomoti naznanjeno, za rešitev IX. naloge.

„Ljubljanski Zvon“

izhajajo po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: vse leto po 4 gld. 60 kr., pol leta po 2 gld. 30 kr., četrt leta po 1 gld. 15 kr.
Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec.
Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Nove ulice 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Navodilo

o pravilnem igranju šaha za začetnike.

(Dalje.)

S člankom v zadnjem (9.) zvezku našega lista je završena razprava o ob-
žih pravilih, veljajočih pri šahu.
V prihodnji številki priložimo še za-
kone, katerim se klanjajo malo ne ša-
hovci vsega sveta in ki so merodajni
pri turnirjih ali „dvo bojih“ (matches)
na šahovej deski po vsi Evropi in Ame-
riki, a potem preidemo k teoriji šaha.

Danes pa podajamo v pojasnilo pra-
vila o preobrazanju kmetov jedno par-
tijo, ker ima to že povsodi med izur-
jenimi šahovci veljajoče načelo med slo-
venskimi šaholjubi mnogo protivnikov,
kojim se zdi vodilo: da je smeti nare-
diti iz kmeta drugo damo ali tretjega
skakača nelogično ali nesmiselno, ker
se o začetku igre nahaja na deski le
jedna dama, le dva skakača i. t. d.

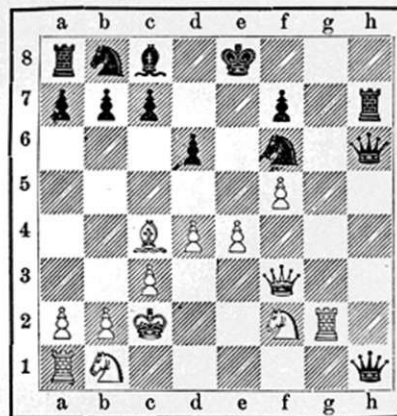
4. partija.

Kieseritzky-jev gambit.

(Igrana je bila v Berlinu 21. avgusta
1839. l. *).

Hanstein.	pl. Lasa.
Beli.	Črni.
1. e2 — e4	e7 — e5
2. f2 — f4	e5 × f4
3. Sg1 — f3	g7 — g5
4. h2 — h4	g5 — g4
5. Sf3 — e5	h7 — h5
6. Lf1 — c4	Th8 — b7
7. d2 — d4	d7 — d6
8. Se5 — d3	f4 — f3
9. g2 × f3	Lf8 — e7
10. Lc1 — g5	Le7 × g5
11. h4 × g5	Dd8 × g5
12. f3 — f4	Dg5 — g7
13. C2 — c3	g4 — g3
14. Ke1 — d2	g3 — g2
15. Th1 — g1	h5 — h4
16. Dd1 — f3	h4 — h3
17. Sd3 — f2	Sg8 — f6
18. f4 — f5	Dg7 — h6 +
19. Kd2 — c2	h3 — h2
20. Tg1 × g2	h2 — h1 D

Tú se je pripetil redki slučaj, da
dospel kmet na zadnje polje, predno
bil vzet kak oficir, ki bi se mogel p-
staviti na njegovo mesto, kajti vz-
tekač je bil črni tekač, t. j. stal je
črnem polji, dočim se preobrazi km-
na belem polji in bi tedaj imel čr-
ako vzame tekača za kmeta, dva teka-
na belih poljih, a nobednega na črn-
poljih. A držeč se pravila, da je igral
svobodno, vzeti si katerega koli oficirj
premeni črni svojega kmeta v damo.
Črni.

Beli.

21. Sf2 × h1	Dh6 — h1
22. e4 — e5	Th7 — h2
23. Lc4 — f1	d6 × e5
24. Sb1 — d2	Sb8 — c6
25. d4 — d5	Sf6 × d5
26. Tg2 × h2	Dh1 × h2
27. Lf1 — d3	...

Ako 27. Df3 × d5 — dobode črn
partijo z 28. Lc8 × f5 + in 29. Ta8 — d

27.	Sd5 — b4 +
28. Kc2 — b3	Sb4 × d3
29. Ta1 — h1	Dh2 × d2
30. Th1 — h8 +	Ke8 — d7
31. f5 — f6	Sc6 — d4 +
32. c3 × d4	Dd2 — b4 +
33. Kb3 — c2	Sd8 — e1 +

Črni zmaga.

*) Prim. v. d. Lasa: Berliner Schacherinnerungen.

(Dalje)

Vabilo na naročbo

Jurčičevih zbranih spisov.

Jurčičevih zbranih spisov stoji:

I. zvezek ne vezan po	1 gld. — kr.
elegantno vezan po	1 „ 50 „
II, III, IV. in V. zvezek, nevezan po	— „ 70 „
elegantno vezan po	1 „ 20 „

Ako pa tudi oddajemo vsak posamični zvezek, vendar se priporoča pošiljati naročnino za več zvezkov skupaj. Naročnina znaša za I.—V. nevezani zvezek 3 gld. 50 kr. Za vseh prvih pet lepo vezanih zvezkov 6 gld.

Naročnina za VI.—X. zvezek stoji samo 3 gld.; za elegantno vezanih drugih pet zvezkov (VI.—X. zvezek) samo 5 gld. 50 kr.

Naročnina za I.—X. nevezani zvezek stoji 6 gld. Za vseh prvih deset lepo vezanih zvezkov pa 11 gld.

Naročnina se pošilja pod naslovom: gospod dr. Jos. Starè v Ljubljani, Marije Terezije cesta 5.

Naročniki prejemajo knjige franco

V Ljubljani, 1. oktobra 1885.

Odbor za Jurčičev spomenik:

Dr. V. Zarnik,
predsednik.

Dr. Jos. Starè,
blagajnik.

Fr. Levec,
tajnik.

Dijaki dobivajo Jurčičeve „Zbrane spise“ po 60 kr. izvod, ako si naroče skupno po 10 izvodov ter zanje pošljejo g. dr. Jos. Starètu v Ljubljano naročilno svoto 6 gld.

Za Jurčičeve „Zbrane spise“ se dobivajo pri meni posebno krasne izvirne temno-rudeče platnice od najfinejšega platna z vtisneno zlato podobo Jurčičevo, izvod po 30 kr., z vezanjem vred po 50 kr.

Ljubljanske in vnanje gospode naročnike opo-

Vsak po pošti pošiljani izvod po 5 kr. več.

Naročila najprikladneje po poštnih nakaznicah.

zarjam, da se pri meni dobivajo tudi I., II., III. IV. in V. zvezek Jurčičevih „Zbranih spisov“, vezani v te izvirne platnice.

I. zvezek po 1 gl. 50 kr.
I. zvezek po 1 gl. 20 kr.
III. zvez. po 1 gl. 20 kr.
IV. zvez. po 1 gl. 20 kr.
V. zvez. po 1 gl. 20 kr.

Ivan Bonač,

knjigovez, Ljubljana, Poljanska cesta 10.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsežnih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemam:

za vse leto 4 gld. 60 kr.
za pol leta 2 „ 30 „
za četrt leta 1 „ 15 „

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji „Ljubljanski Zvon“ po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se oddajajo po 40 kr.

Upravništvo Ljubljanskega Zvona.

Ljubljana, Nove ulice 5.